

T.C.

Bakırköy Kaymakamlığı

Bakırköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü

ÜSTÜN ZEKÂLILIK VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

T.C.
Bakırköy Kaymakamlığı
Bakırköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü

ÜSTÜN ZEKÂLILIK VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Hazırlayan

Mehmet Hilmi EREN

İnceleme Komisyonu

Hüseyin ŞAHİN

Nuran SONKUR

Hacı KARAKAŞ

ÜSTÜN ZEKÂNIN TANIMI VE ÜSTÜN
ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ
YAPILAN ÇALIŞMALAR

JENERİK

ÜSTÜN ZEKÂLILIK VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN
ÇALIŞMALAR / MEHMET HİLMİ EREN

Kaynak gösterilmeksizin kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir yöntemle kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

YAYINCI: -----

KAPAK TASARIMI: -----

İÇDÜZEN: -----

BASIM: -----

ISBN: -----

ÖNSÖZ

Bugün, yirmi birinci yüzyıl olarak adlandırılan çağda, bilim-tek-nik, güzel sanatlar, düşünce ve benzeri alanlarda erişilen düzeyi ve uygar-lığı, büyük ölçüde bütün olumlu ve olumsuz yanları ile yaratıcı ve üstün yeteneğe sahip insanlara borçluyuz. Binlerce kuşak boyunca, insanlığı bu-günkü uygarlık düzeyine getiren kişilerin, ortalama bir zekâ ve yetenek dü-zeyinin üzerinde olduğu bilinmektedir. Üstün yetenekli bireylerin tarih bo-yunca var oldukları ve toplumların kalkınmalarında önemli roller üstlen-dikleri kabul edilen bir gerçektir.

Ülkemizin kalkınması ve geleceğin dünyasında söz sahibi olması da bu özel bireylerin bilgi ve becerileri doğrultusunda toplumun yararına yöneltilmesine, üretken kılınmasına, sağlıklı yetiştirilerek iyi eğitilmesine bağlıdır.

Değişen ve gelişen dünyada, eğitim yoluyla her bireyin, perfor-mansını en üst düzeye çıkarması için fırsatlar tanınması toplumun en önemli görevlerindedir. Üstün yetenekli çocukların gereksinim duyduk-

ları eğitim imkanlarından faydalandırılmaları, yeteneklerini en üst düzeyde kullanan, kendini gerçekleştirmiş, mutlu bireyler olmaları hem onların hem de ülkemizin yararına olacaktır.

Başarılı insanların ortak özelliği; kendisi, ülkesi ve insanlık için faydalı işler yapmayı arzulamaları ve doğru çalışma metoduyla hareket etmeleridir. Eğitimcilerimiz ve ailelerimiz de bu özel çocuklarımıza eğitimleri için gerekli rehberliği yapabilecek donanımda olmalıdırlar.

Elinizdeki eserin bu çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda rehber niteliği taşıyacağını düşünüyor, emeği geçenleri kutluyorum.

Dursun Ali ŞAHİN
Bakırköy Kaymakamı

ÖNSÖZ

Milletlerin en büyük güç kaynaklarından birisi de yetişmiş nitelikli insan gücüdür. Ülkelerin kalkınmasında fen, edebiyat, sanat, ekonomi, ticaret, politika vb. alanlarda önderlik edecek liderler, üstün zekalı ve yetenekli çocuklar arasından çıkmaktadır.

Üstün yetenekli ve zekalı çocukların tespit edilerek mevcut kapasitelerini en üst seviyede kullanmalarına imkan sağlamak, ülkemizin geleceği açısından hayati öneme sahiptir.

Üstün zekalı ve yetenekli çocukların erken tespiti ve eğitimlerine erken başlanması büyük önem taşımaktadır. Üstün zekalılığın gereğince ve zamanında fark edilememesi, en uygun eğitimin sağlanamaması gibi sebepler yüzünden, böylesine önemli nitelikte olan bir yeteneğin ortalama yetenekler içerisinde kaybolması toplumumuz için büyük bir kayıp olacaktır. Bu olumsuz ihtimali önlemek için de bu durumdaki çocukları en güvenilir yollardan küçük yaşlarda teşhis etmek ve durumlarına en uygun olan eğitim ortamı içinde yetiştirmek bugün toplumumuzun en önemli sorunlarından birisidir.

Müdürlüğümüze bağı olan Rehberlik ve Araştırma Merkezimiz de üstün zekalı ve yetenekli olduğu düşünölen öğrencilerin tespit edilmesi aşamasında gerekli testleri yaparak hizmet vermektedir.

Üstün zekalı ve yetenekli çocukların beceri, ilgi ve kapasitelerini en üst düzeyde kullanabilmeleri için öncelikle aile ve öğretmenlerin bu çocukların gelişim ve karakteristik özellikleri hakkında kapsamlı olarak bilgilendirilmeleri oldukça önemlidir.

Üstün zeka ve yeteneklilik konusunda hem erken teşhis, hem de doğru yönlendirme cihetinden aile ve öğretmenleri sağlıklı şekilde bilgilendirmeye yönelik bu eseri hazırlamada emeği geçen Bakırköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi personelini tebrik ediyor, eserin konuya olan duyarlılığı artırmasını temenni ediyorum.

Hüseyin ÖZCAN
Bakırköy İlçe Milli Eğitim Müdürü

ÖZET

ÜSTÜN ZEKÂNIN TANIMI VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu araştırma, üstün zekâlı öğrencilere sunulan eğitim hizmetlerini araştırarak konuya olan ilgi ve duyarlılığı artırmak, geliştirilecek eğitim programlarına katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırma ile ilgili veriler konu ile ilgili yazılan kitap, makale, doktora ve yüksek lisans tezi ile internet ve dergilerden toplanmıştır. Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde zekâ ve üstün zekâ tanımına yer verilmiş zekânın ölçülmesi ve zekâ testlerine değinilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde üstün zekâlıların eğitim tarihine geçmişten günümüze sunulan eğitim ortamlarına değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde üstün zekâlılara sunulan eğitim hizmetlerine ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Araştırma ile elde edilecek bilgilerle, özellikle: üstün zekâlılar üzerinde düşünme, tartışma ve araştırma olanakları sağlayacağı; var olan eğitim uygulamaları hakkında doğru ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlayacağı; değerlendirme ve geliştirme çalışmalarında, burada belirtilen ayrıntılardan yararlanılmıştır.

Mehmet Hilmi EREN

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

İçindekiler:

• I. BÖLÜM	
ÜSTÜN ZEKA, TARİHÇESİ VE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	17
• 1. 1. Ülkemizdeki üstün özellikli öğrencilerin eğitiminin tarihçesi	18
• 1.1.1.Enderun Okulu	18
• 1.2.Cumhuriyet Dönemi	21
• 1.2.1.İnanç Lisesi	23
• 1.2.2.Fen ve Sosyal Bilimler Lisele	23
• 1.2.3. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri	24
• 1.2.5. Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM)	24
• 1.2.5.1.Eğitim programları	30
• 1.2.5.1.1.Uyum	30
• 1.2.5.1.2.Destek eğitimi	31
• 1.2.5.1.3.BYF (Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Program)	31
• 1.2.5.1.4.Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	32
• 1.2.5.1.5.Proje Üretimi ve Hazırlama Programı	32
• 1.2.6. Tüyçev	35
• 1.2.7.Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocuklar Derneği (ÜZYEÇDE)	36
• 1.2.8. Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEP)	37
• 1.2.9.Rehberlik ve Araştırma Merkezleri	38
• II. BÖLÜM	
ZEKÂ VE ÜSTÜN ZEKÂ	41
• 2. 1. Zekâ	41
• 2. 2. Zekâ'yı Etkileyen Faktörler	42
• 2. 3. Zekâ'nın Ölçülmesi	44
• 2. 4. Bazı Zekâ Testleri ve Özelliği	47
• 2.4.1. Tablo 1. Bazı Zekâ Testleri	49
• 2.5. Grup Olarak Uygulanan Zekâ Testleri	53
• 2.6. Zekâ Testlerinin Eleştirisi	54

• 2.7. Zekâ Testlerinin Geçerliği	55
• 2.8. Zekâ Testleri Neden Önemlidir?	56
• 2.9. Zekâ Testleri Ne Zaman Gerekir?	57
• 2.10. Zekâ Testleri Nerelerde Yapılır?	58
• 2.11. Zekâ Testi Sonuçları Anne-babaları Nasıl Etkiler?	58
• 2.12. Zekânın Sınıflandırılması	59
• 2.13. Çoklu Zekâ	60
• 2.14. Üstün Zekâ ve Yeteneğin Tanımı	63
• Şekil 1: Zekâ Bölümlerinin Popülasyonda Dağılımı	64
• 2.15. Neden Erken Tanı Gereklidir?	65
• 2.16. Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri	66
• 2.17. Kaynaştırma ve Üstün Zekâ	71
• 2.18. Üstün Zekâlıların Tanınması	72
• 2.19.1. Tablo 2: Parlak Çocuk ile Üstün Zekâlı Çocuğun Karşılaştırılması	74
• III: BÖLÜM	
ÜSTÜN ZEKÂLILARA SUNULAN EĞİTİM UYGULAMALARI VE YÖNTEM.....	77
• 3.1. Üstün Zekâlıların Özel Eğitimin Gerekliliği	77
• 3.1.1. Hızlandırma	79
• 3.1.2. Gruplama	80
• 3.1.3. Zenginleştirme	80
• 3.1.4. Zenginleştirmiş Normal Sınıf	81
• 3.1.5. Ayrı (Farklılaştırılmış) Eğitim	82
• 3.1.5.1.Özel Okul	82
• 3.1.5.2. Özel Sınıf	83
• 3.1.6. Bireysel Eğitim	84
• 3.1.7. Kaynak Merkezleri	85
• 3.1.8. Ev Okulu	85
• 3.1.9.Üstün Zekâlı Öğrencilerin Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler	87

- 3.1.10.Üstün Zekâlı Çocukların Öğretmenine Öneriler 88
- 3.1.11.Üstün Zekâlı Çocukların Ailelerine Öneriler 92
- 3.1.12.Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocuklar İçin Filmler 94
- 3.13. Bazı Ülkelerde Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi 98
- 3.14. İlgili Araştırmalar 101
- 4.Sonuç Öneriler 108
  - 4.1.Sonuçlar 108
  - 4.2.Öneriler 113
- 4.2.1.Uygulayıcılara 113
- 4.2.2. Araştırmacılara 117
- Dipnotlar 118
- Kaynakça 128

KISALTMALAR	
a. g. e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.md.	Adı geçen madde
bkz.	Bakınız
haz.	Hazırlayan
BİLSEM	Bilim Sanat Merkezi
ktp.	Kütüphanesi
M.E.B.	Millî Eğitim Bakanlığı
nr.	Numara
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
vs.	Ve saire
yay.	Yayınlayan, yayınları

*Eşit olmayan insanlara
eşit davranmaktan
daha büyük eşitsizlik olamaz.*

Thomos Jefferson

GİRİŞ

Çağdaş bilimsel anlayışa göre eğitim; bireyin bedensel, duygusal, düşünsel ve sosyal yeteneklerinin kendisi ve toplum için en uygun şekilde gelişmesi oluşumudur. Kısaca bireyin her yönüyle bir bütün olarak kendisi ve toplum için en uygun düzeyde geliştirilmesi sürecidir.¹ İnsan her özelliğinin tanındığı ve ona göre eğitim verildiği, davranış ve yetenekleri geliştirildiği zaman toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu bir birey olarak yaşar. Mutlu ve kapasitesi keşf edilmiş bireylerse topluma yararlı olabilirler.

Toplumlar herkesin kendi beceri alanları ve çabalarıyla ortaya koyduğu katkılarla gelişme sürecinde yol alırlar. Öğrencisiz öğretmen, işçisiz patronların, halksız liderlerin, bir önemi kalmayacağı gibi işyerindeki genel müdürün sağlayacağı katkının yanında elektrik tesisatçısının vereceği katkı da azımsanmamalıdır. Birlik, beraberlik ve ahenk, kurumlarda ve milletlerde kalkınmayı sağlayacak en önemli unsurlardan birisidir. Aşağıda belirteceğimiz sebeplerden dolayı da üstün özelliklere sahip üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerinse o ahenkli ve uyumlu birlikteliğe hız kazandıracığı düşünülebilir.

Toplumların içerisinde o toplumu yönetecek, sosyal, insani, eko-

nomik, siyasi ve güzel sanatlar alanında yükseltecek belirli sayıda üstün özellikli insan vardır. Bu insanların erken tanınmaları, uygun bir şekilde eğitilmeleri ve yöneltilmeleri, o toplum için büyük yararlar sağlar. Geçmişte de toplumları ve insanlığı yönlendirmede Leonardo Da Vinci, Fatih Sultan Mehmet, Newton, Mimar Sinan gibi üstün zekâlıların etkililiği bilinmektedir. Yaşadığımız zaman diliminde üstün zekâlılar iyi bir biçimde belirlenip eğitilirse, hem toplumu hem de geleceği iyi yönlendirecek bireyler haline getirilebilirler. Topluma coşku ve hız verecek olanlarınsa öncelikle kendi içlerinde ahenkli ve uyumlu, kendileriyle barışık bireyler olmaları gerekecektir. Yani üstünlüğünden yaptığı katkıyla kendi tükenen değil, vererek, öğreterek, faydalı olarak kendisi de zenginleşen mutlu olan bireylere ihtiyaç vardır.

Enç'e² göre, milletlerin en büyük güç kaynağı, yetişmiş ve nitelikli insan birikimidir. Geçmişten günümüze toplumların yüzyıllara yayılan gelişimi incelendiğinde, onlara yön verenlerin, hatta çağları açıp kapayanların “pasif çoğunluk” değil; “aktif azınlık” denilen ve liderlik, üretkenlik ve verimlilik gibi özelliklere sahip “üstün veya özel yetenekli kişiler” olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, ülkelerin gelişmişlik sürecinde; fen bilimleri, edebiyat, sanat, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda öne çıkan kişilerin de yine “üstün veya özel yetenekli çocuklar” arasından çıktığı gözlenmiştir. Üstün zekâlıların eğitimindeki esaslardan biri bu çocukların yeteneklerinin farkına varıp geliştirerek yaratıcılıklarını ortaya koymalarını sağlamaktır. Böylece bireyin toplumla daha uyumlu hale gelmesi de sağlanabilecektir. Bu noktadan hareketle üstün veya özel yetenekli çocukların yeteneklerini geliştirerek, kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak, ülkelerin bugünü ve geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.³ Bu çalışmada ise üstün özelliklerden özellikle “zekâ” alanına ağırlık verilecek ve üstün zekânın tanımına, üstün zekâlılar için hazırlanan eğitim ortamlarına, uygulanan eğitim program ve yöntemlerine değinilecektir.

Genel olarak ‘fırsat eşitliği’ kavramı, kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliğidir. ‘Eğitimde fırsat eşitliği’ kavramı ise, eği-

timsel kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliğini ifade eder. Bir başka deyişle, özellikle demokratik toplumlarda, hiçbir ayırım yapmaksızın herkesin kendi yetenek ve potansiyelini en uygun biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanma şansına sahip olmasıdır.⁴ Eğitim felsefesinin temel ilkelerinden “Tüm bireylere, ihtiyaçlarına uygun eğitimin verilmesi” düşüncesi kapsamında bireylerin yetenek ve özelliklerinin bilinmesi büyük önem taşır. Eğitimde fırsat eşitliği kavramı önceleri tüm bireylere aynı okuldaki aynı programa devam etme şansının sunulması iken, bireysel farklılıkların farkına varılması ile farklı bireylerin farklı programlarda, eşit şartlarda eğitim alması olarak gelişmiştir. Üstün zekâlıların eğitimi özel eğitim içinde yer almaktadır. Beden, zihin, duygusal ve sosyal gelişim özellikleri yönünden çocukların eğitim ve öğretim işlerini kapsayan çalışmalar “Özel Eğitim” olarak tanımlanmaktadır ve bu anlamıyla da özel eğitim, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.⁵

Bireysel farklılıklar, özel eğitime muhtaç çocuklarda yoğun olarak göze çarpmaktadır. ‘Özel eğitime muhtaç çocuklar’ kavramı, genellikle akıllara farklı alanlarda engellere sahip çocukları getirmektedir. Oysaki ‘üstün zekâlı çocuklar’ da özel eğitime muhtaç çocuklar arasındadır. Bunun yanında, üstün zekâlı çocuklar özel eğitime muhtaç çocuklar arasında eğitim ihtiyaçları uzun zaman ihmal edilmiş olanlardır. Çünkü toplumda, üstün zekâlı çocukların her koşulda gelişimlerini sürdürebilecekleri, kendi yollarını bulacakları gibi yanlış düşünceler bulunmaktadır. Bu çocukların da diğerleri gibi, gelişimlerini en üst düzeye çıkartabilmeleri için farklı eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Bu durumda da, farklı eğitim programına ihtiyacı olan üstün zekâlı çocukların belirlenmesi meselesi ortaya çıkmaktadır. Tanı koyma işlemi, en genel olarak, zekâ testleri kullanılarak yapılır. Zekâ testlerinin kullanımı günümüzde oldukça yaygınlaşmıştır. Bunda, çok ve çeşitli zekâ testlerinin geliştirilmiş olması da etkili olmuştur. Zeka testlerin kullanılması ile, kısa zamanda bireyi tanımak ve ayrıntılı bir profil çıkartılmak mümkün olmaktadır. Böylece de, bireyi tanımak için gereken uzun zamandan ve emekten tasarruf sağlanmaktadır. Bunun yanın-

da, uygulanan her testin ölçtüğü özelliklerin farklılığı ve sınırlılığı bakımından, her kullanılan testin bireyin güçlü ve güçsüz yönlerini tam olarak açığa çıkartamayacağı da bilinmektedir.

Üstün zekâlıların eğitimi konusunda asıl çalışmalar XX. yy'ın başlarından itibaren başlamış. 1960'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmıştır. Dünya'da İsrail, Rusya, ABD ve Çin önemli çalışmalar yapmaktadır. Üstün yetenekliler eğitiminin tarihinde ülkemizin ayrı bir yeri vardır. Dünyanın belki de ilk sistemli ve en uzun süreli üstün yetenekliler eğitimi Osmanlı İmparatorluğu Enderun okuluyla gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet döneminde 1948 ve 1956'da üstün zekâlı ve yeteneklilerin eğitimiyle ilgili yasal düzenlemeler yapılmış. 1960'lı yıllarda okullarda değişik eğitim modelleri denenmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren konu yeniden ele alınmış ve çeşitli uygulamalar denenmiştir. Şu anda üstün zekâlıların eğitimiyle ilgili en yaygın uygulama Bilim ve Sanat Merkezleridir.

Bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde üstün zekâ, tarihçe ve yapılmış çalışmalara, Enderun Okulu ve Cumhuriyet dönemi uygulamalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde zekâ ve üstün zekânın tanımına, zekânın ölçülmesi ve üstün zekânın tanınmasına değinilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde üstün zekâlılara sunulan eğitim uygulama ve yöntemleri ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Bu çalışmada üstün zekâlı öğrencilere geçmişten günümüze sunulan eğitim uygulamalarının araştırılması ve günümüzde uygulanan eğitim yöntemlerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma ile elde edilecek bilgilerle, özellikle: üstün zekâlılar üzerinde düşünme, tartışma ve araştırma olanakları sağlayacağı; var olan eğitim uygulamaları hakkında doğru ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlayacağı; değerlendirme ve geliştirme çalışmalarında, burada belirtilen ayrıntılardan yararlanılacağı umulmaktadır.

*Bir insanın zekâsı,
vereceği cevaplardan değil
soracağı sorulardan anlaşılır.*

De Levis

I. BÖLÜM

ÜSTÜN ZEKÂ, TARİHÇESİ VE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Üstün zekâlılarla ilgili eğitim faaliyetlerinin başlangıcı antik çağda Platon'a (Eflatun) kadar götürülebilir. Platon "Devlet" adlı eserinde üstün zekâlıları "altın çocuklar" olarak adlandırmış ve eğitim kurumlarının birinci hedefinin devleti yönetecek mayası altından olan üstün zekâlıların adım adım seçilip yetiştirilmesi olduğunu belirtir. Platon'a göre böyle kişilerin zengin yada fakir olmasının önemi yoktur. Önemli olan yüksek ahlak ve bilgeliğe sahip kişilerin yönetime gelmesidir.⁶

Enç'e göre, Avrupa'da Aydınlanma Çağı'ndan itibaren kurulan okullar bu görüşlerin etkisinde kalmıştır. Ancak bu okullara varlıklı ailelerin çocukları gidiyordu. Bu okullar Fransa ve Almanya gibi ülkelerde "Lyceom, Gymnasium, Grammar School" gibi adlarla anılmışlar ve bu okullarda başarısız olanlar daha 3-4. sınıftan itibaren ayrılmışlar. Daha sonraki dönemlerde ayrı okullara alınmışlardır.⁷ (Yine Enç'e göre bu okullarda bir çeşit üstün yetenekliler eğitimi yapılıyordu.

Üstün yetenekliler eğitimine yönelik asıl çalışmalar XX. yy başlarından iti-

baren yapılan denemelerle başlamıştır. Bu konuda öncülük Almanya ve ABD’de olmuştur. Konuyla ilgili olarak 1913 yılında Almanya’da anne babanın sosyo-ekonomik durumu ve oturduğu bölge dikkate alınmadan üstün yeteneklilere özel sınıf uygulaması denenmiş, 1917’de “yetenekliler okulu” açılmıştır. ABD’nin değişik eyaletlerinde deneysel olarak farklı çalışmalar yapılmıştır.⁸

Üstün yetenekliler eğitiminde 1957 yılı önemli bir tarihtir. Bu tarihte SSCB uzaya ilk yapay uyduyu göndermiştir. Batılı ülkeler bu durumun ardındaki nedenleri sorgulayınca, bu ülkenin üstün yetenekliler eğitimine büyük önem verdiği gerçeğiyle karşılaşmışlardır. Bu tarihten sonra da üstün yetenekliler eğitiminde kurumsal, eğitim programları ve tanılama boyutlarında hızla yeni uygulamalara geçilmiş ve bunun sonucunda gerek ayrı gerekse birlikte eğitim şeklinde (özellikle ABD’de) tüm üstün yeteneklilere ulaşacak bir eğitim yapısı oluşmuştur.⁹

1. 1. Ülkemizdeki Üstün Özellikli Öğrencilerin Eğitiminin Tarihçesi

Üstün yetenekliler eğitiminin tarihinde ülkemizin ayrı bir yeri vardır. Dünyanın belki de ilk sistemli ve en uzun süreli üstün yetenekliler eğitimini Osmanlı İmparatorluğu Enderun okuluyla gerçekleştirmiştir.¹⁰

1.1.1.Enderun Okulu

II. Murat döneminde kuruluş, Fatih Sultan Mehmet döneminde geliştirilen saray okulu Enderun özellikle yükselme döneminde imparatorluğun üst düzey yönetiminin ve idari mekanizmasının işlermesini sağlayacak yöneticileri yetiştirmeye yönelik bir kurumdur.

Enderun, Farsça bir kelime olup bir şeyin içi, dâhili ve kalbi anlamlarına gelmektedir.¹¹ Enderun, Osmanlı’da ise daha çok saray ve mabeyn karşılığı olarak kullanılmış ve “Enderun-ı Hümâyûn” şeklinde de ifade edilmiştir.¹²

Osmanlı Devleti'nde Enderun, idarî ve askerî kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilmiş bir saray eğitim kurumudur. Enderun, XV. yüzyıl ortalarından itibaren medrese²⁸ dışında en önemli resmî eğitim kurumu olma özelliği taşır. Bu yönüyle Osmanlı'da, devletin ana kurumlarının işleyişinde çok önemli bir fonksiyonu haizdir. Böyle bir teşkilatı oluşturmadaki gaye de; farklı din, dil ve kültürlerden oluşan yapıyı idare edebilecek güvenilir ve iyi yetişmiş yönetici kadroları yetiştirmektir. Osmanlı Devleti'nin çok farklı ırklardan oluşan bir sosyal yapı olması sebebiyle böyle bir eğitim kurumu için kan bağı yerine kültür ve disiplin temel prensip olarak benimsenmiş, kadrolar da bu anlayış içerisinde yetiştirilmiştir.¹³

Enderun'un Eğitim programları medreselerden farklıdır. Enderun'a alınacak öğrencilerde temel esas devşirme usulüyle daha çok Balkanlar'daki Hıristiyan ailelerden toplanarak gelen acemi oğlanlar içinde en zeki, güzel ve yetenekli görülenlerin saraya alınıp, Enderun'daki acemi oğlanlar koğuşuna yerleştirilmesi ve en basitten başlayarak çeşitli hizmetlerde görevlendirilmesi ve eğitilmesiydi.¹⁴ Terman Enderun Okullarına alınacak alınan talebeler ile ilgili olarak, "Zeka ölçmek, test usulünü kullanmak ilk olarak Osmanlılarda Enderuna seçilen öğrencilerde başladı." demektedir.¹⁵

Enderun'un, II. Murat (1421-1444; 1446-1451) ve Fatih Sultan Mehmet (1444-1446; 1451-1481) zamanında kurulduğuna dair iki ayrı görüş olmakla birlikte II. Murat zamanında Edirne Sarayı'nda kurulduğu, fakat esas teşkilatına Fatih Sultan Mehmet zamanında kavuştuğu söylenebilir.³⁰ Fatih Sultan Mehmet'in bizzat katıldığı Belgrat ve Boğdan seferlerinde Enderun talebelerinin kılıç çekerek şehit olmaları üzerine Padişahın kendileri hakkındaki teveccühleri ziyadesiyle artmıştır. Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmet, Enderun'dan devletin ihtiyaç duyduğu her çeşit memurun yetiştirilmesini emretmiştir.¹⁶ Edirne Sarayı'ndaki teşkilatı daha da geliştirerek Topkapı Sarayı'nda tatbik etmiştir. Mektep gerçek şahsiyetine, Fatih Sultan Mehmet'in Topkapı Sarayı'nı yaptırmasıyla kavuştu. Bu

tarihten sonra devşirme mektebi olmaktan çıkarak devletin idaresi için gerekli mülki ve idarî kadronun eğitimi ile yetişmesine ağırlık verildi. Devrin en meşhur ilim adamları sarayda toplanarak bu mektepte ders vermekle görevlendirildi.¹⁷

Çeşitli konularda üstün yetenekli olduğu tespit edilenler Enderun mektebine öğrenci yetiştiren ve beş yerde bulunan orta dereceli saray mekteplerine gönderilirdi. Orta dereceli olan saray mektepleri, Galata Sarayı, Eski Saray (Beyazıt'ta), İbrahim Paşa Sarayı (Sultanahmet'te), İskender Çelebi Sarayı (Küçükçekmece'de) ve Edirne Sarayı idi.

Enderun Mektebinde eğitim gören çocuklar ilgilendikleri alanlarda sarayda görevli bilginlere veya sarayda bulunan mesleğinde ehil sanat erbabı ustalarına devam ederlerdi. Bunlar için hükümetçe zamanın en büyük sanatkâr ve bilim adamları görevlendirilir, sarayı hümayun hocaları unvanını alan bu ustalar, haftada bir defa Enderun mektebine gelirler, öğrenciler tarafından karşılandıktan sonra da o günkü konuyu işlemeye başlarlardı. İçoğlanları, aldıkları bu dersle yetinmezler, kendilerinden eski olan oda kıdemlilerinin çevrelerinde dört-altı kişilik gruplar meydana getirerek, kendi kendilerine küme çalışmalarına devam ederlerdi. Böylece yedi-sekiz yıllık bir eğitim ve öğretimi bitiren delikanlılar ya bir üst sınıfa geçerler ya bir saray görevine tayin edilirler veya uygun bir subaylıkla saray dışına verilirlerdi. Daha sonra sırasıyla Kiler ve Hazine odasında eğitim gören gılâmân-ı enderûn en son has oda denilen bölüme gelirlerdi.¹⁸

Günümüz eğitim kurumlarına benzer bir sınıf usulü yoktu. Bireysel kabiliyetler esas olup bireysel eğitim verilirdi. Kimi öğrenci öğrenme hızına göre bir yılda birkaç basamak yükselebilirdi. Daha çok kitap takibi şeklinde devam eden eğitim pratik beceri dersleriyle takviye edilirdi. Has odadakiler Enderun mektebinin elit (en yüksek) kısmı idiler. Defalarca seçimden geçerler bundan sonra da bizzat padişaha takdim edilirdilerdi. Genç olmalarına rağmen büyük bir mevkie sahip olurlardı. Burada bulunanla-

ra devrin en yüksek eğitimi ve öğretimi verilirdi. Buradaki eğitimin ana hedefi öğrencileri idarecilik yönünden yetiştirmektir.¹⁹

Birçok ilkokulda musiki de öğretiliyor, istidat gösterenler ayrıca himaye ediliyordu. En büyük bestekârlardan olan ve kısaca "Dede Efendi" diye anılan Hammâmîzâde İsmail Dede, böyle ilkokul talebesi iken musiki eğitimine alınmıştı. Meşhur bestekârlarımız arasında böyle birçok örnek daha vardır. En büyük şarkı bestekârı olan Hacı Arif Bey de ilkokulda "keşfedilerek" musiki eğitimine tâbi tutulmuştur.

Ancak 17. yy'dan itibaren imparatorluğun tüm kurumları gibi Enderun'da bozulmaya başlamıştır. Buna rağmen kurum etkinliğini 19. yy başına kadar sürdürmüştür. II. Mahmut'tan itibaren önemini kaybetmiş 1909 yılında tamamen kaldırılmıştır. Birçok batılı kaynakta, Osmanlı Devleti'nin altı yüzyıl boyunca devam etmesinin temel nedenini üstün yetenekli çocukları Enderun'a devşirme yöntemiyle seçip orada eğitim verdikten sonra ülke yönetimini bu kişilere emanet etmesi olarak gösterilmektedir.²⁰

1.2.Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminde 1948 yılında İdil Biret Suna Kan Yasası olarak üstünlerin eğitimini yasal güvence altına almada yine diğer ülkelere örnek oluşturacak bir düzenleme haline gelmiştir. Leman Bre'tin anılarından İdil Biret şöyle anlatılmaktadır.²¹

"İdil'i dinleyen her kişi istisnasız şu suali sorardı: "Çocuğun istidadını ne zaman ve nasıl keşfettiniz?" Bu sorunun cevabı hem kolay hem de güç; zira biz de bunu tam zamanında tespit etmiş değiliz. Onu ancak iki buçuk yaşında sesleri ezbere tanıdığı ve tek parmakla melodiler çalmaya başladığı zaman hayretle karşılaşmıştık. Hâlbuki daha üç aylıkken hatta daha evvel huysuzlandığı akşamlar büyükannesi piyanoda çaldığı ninnilerle onu sustururdu. Piyano durunca o tekrar ağlar, başlayınca susardı. Bir yaşında iken henüz konuşmıyordu ama radyoda çalınan marş veya çocuk şarkıla-

rından birinin ritmini parmaklarımızla masaya vurduğumuz zaman bunun hangisine ait olduğunu derhal bulur ve melodisini dilinin döndüğü kadar mırıldanırdı. Daha sonra orkestra konserlerini tercih etmeye başlamıştı. Bunları dinledikten sonra esas melodiyi hemen ayırt eder ve tek parmağıyla piyanoda çalardı.

Dört yaşına doğru iki elinin de iştirakiyle bunları en doğru armonileriyle piyanoda çalardı. Büyüklelerin bile zamanla çalışarak ezberledikleri Bach prelüdlarını (Clavecin Bien Tempéré'den), bir iki dinleyişte derhal ezberler ve piyanoya ilk oturuşta bunları en küçük bir hata bile yapmadan gramafon gibi tekrarları.

Cumhurbaşkanının önünde çaldığı günden sonra T.B.M.M.'nin ilk celsesinde derhal görüşmeler yapılmış, çocuğun en iyi şekilde yetişmesini sağlamak üzere lazım gelen her şeyin hazırlanması karar altına alınmıştı. Bu bakımdan gerek dışarıda gerek içeride mevcut müzik otoritelerinin fikirlerine müracaat sonunda edinilen kanaate göre çocuğun bir ecnebi memlekete gönderilmesi muvafık görülmüş ve bu gaye için (İdil kanunu) diye isimlendirilen bir yasanın çıkarılması karar altına alınmıştı.”

Söz konusu yasa 1956'da 6660 Sayılı “Müzik ve Plastik Sanatlar da Olağanüstü Yetenek gösteren Çocuklar Hakkında Kanun” olarak yürürlüğe konmuştur. Bu kanun halen yürürlüktedir. Ancak 1978'den sonra, kanun kapsamına hiç kimsenin alınmadığı gözlemlenmektedir. 1948'den 1978'e kadar ki sürede hemen hepsi Dünya çapında ünlü olan 20'ye yakın sanatçı devlet himayesinde yetiştirilmiştir.²²

Okullar konusunda ilk uygulama 1960 yılında Ankara ilkokullarında denenen “özel sınıf ve türdeş yetenek sınıfları” uygulamasıdır. Bu programda birkaç okuldan seçilen üstün yetenekli çocuklar grubu özel bir programla yetiştirilmiş, ikinci olarak 1964-65 öğretim yılında da “üst özel sınıf” açılması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Eskişehir'de de gerçekleştirilmiştir. Ancak her iki uygulamaya MEB son vermiştir. Ankara'da türdeş sınıf uygulamasından mezun olan

çocuklar okulların devamı olmadığı gerekçesiyle Maarif Koleji'ne (TED Koleji) alınmıştır.²³

1.2.1. İnanç Lisesi

1990'da Sezai Türkeş, ailesinin maddi gücü onları okutmaya yetmeyecek üstün yetenekli çocukları yetiştirmek amacıyla müteveffa eşinin adına tamamen yatılı ve parasız bir okul kurmak üzere İnanç Vakfı'nı kurmuştur. İnanç Lisesi'nin ilk 30 öğrencisi 1993 yılında Bayramoğlu'ndaki geçici tesislerde öğretime başlamış, daha sonra 1994'te Gebze'deki İnanç Öğrenme Köyü'ne taşınmıştır.²⁴

Gebze'de bulunan Türkiye'nin ilk ve tek özel yetenekli çocuklar okulu, yapılan yöneltmelerle 8. sınıfı bitiren çocuklardan öğrenci seçiyor. Ayrıca üç aşamalı sınav yapılıyor. Her ilin nüfusuna göre bir seçim yapılıyor. Örneğin İstanbul'dan 12 kişiye, Hakkâri'den 3 kişi seçiliyor. Türkiye genelinde seçilen 300 öğrenciye yeteneğe ve algılamaya yönelik bir sınav yapılıyor. Bu sınav zekâ ölçme ve yetenek belirleme sınavı olarak algılanabilir. Bu sınavda başarılı olan ilk 60 kişi yaz kampına alınıyor. Bu çocuklardan 30'u her yıl okula alınıyor. Kampta uzmanlar bu çocuklara hem test uygulanıyor hem de bu çocukları izliyor.

1.2.2. Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri

1964 yılında Ankara Fen Lisesi fen ve matematik alanında üstün yetenekli çocukları, ülkenin gereksinme duyduğu bilim adamı ve araştırmacı olarak yetiştirmek üzere kurulmuştur. Ankara Fen Lisesi ve daha sonra açılan diğer fen liseleri, gerek kadroları gerek öğrenci seçim sisteminin değişmesi gerekse donanımlarındaki eksiklerden dolayı kuruluşlarındaki bilim adamı ve araştırmacı yetiştirme özellikleri yok olduğundan, üstün zekâlı çocuklara eğitim veren kurumlar olma özellikleri tartışılabilir konuma gelmiştir.²⁵ Bu okullar seçilmiş öğrencilere, normal liselere kıyasla birkaç ek matematik ve fen dersi vermenin ötesinde bireyselleştirilmiş ya da öğren-

cinin hızına, ilgisine, öğrenme biçimine göre farklılaştırılmış ve yaratıcılığını ortaya çıkarmasına fırsat veren bir eğitim yerine fen ve matematikte tekdüze eğitim veren okullar halinde eğitimlerini sürdürmektedirler.²⁶

1.2.3. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ise öğrencilerin güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini sağlayan kurumlardır. İlk kez, 1989-1990 öğretim yılında İstanbul'da açılmıştır. Öğretim süresi dört yıldır. Öğrencilerini yetenek sınavı ile alır. 2008-2009 Öğretim Yılı itibarıyla sayıları 57'ye ulaşmış durumdadır.²⁸

1.2.4. Beyazıt İlköğretim Okulu Uygulaması

2002 yılında MEB ile İstanbul Üniversitesi'nin ortak çalışması olan "Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi" için İstanbul'da Beyazıt İÖO pilot okul seçilmiştir. Bu okulda farklılaştırılmış bir program uygulanması ile üstün zekâlı çocuklar yaşlılarından ayrılmadan bir arada eğitim görmektedirler. Okulun her şubesindeki öğrencilerin yarısı zekâ testinden geçen yarısı da normal öğrencilerden oluşur. Uygulamada müfredat zenginleştirmeleriyle öğrencilerin yaratıcılıkları geliştirilmeye çalışılmakta, ayrıca öğrencilerin bir bütün olarak gelişmeleri hedeflenerek duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini sağlayacak etkinlikler müfredatla bütünleştirilmektedir.

Üstün yetenekli çocuklarla normal öğrenme kapasitesindeki çocukları bir sınıfta öğrenim görmesi üstün yetenekli çocukların sosyalleşme süreci için önemli bir role sahip olduğunu vurgulanmaktadır.

1.2.5. Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM)

Şu anda ülkemizde üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili olarak yapılan resmi uygulamaların en yaygını Bilim ve Sanat Merkezleridir. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), üstün yetenekli ilköğretim çocuklarının ilgi

ve yeteneklerini en üst düzeyde kullanabilmeleri amacıyla 1993 yılında M.E.B. Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde üstün yeteneklilerin eğitimleri şubesine bağlı olarak kurulmuştur.

2009-2010 Eğitim dönemi itibariyle ülkemizdeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde 109 yönetici 664'ü öğretmen olmak üzere 773 eğitimci görev yapmaktadır. 57 BİLSEM'de toplam 6.942 öğrencimiz hizmet almaktadır.

Bilsem yönergesinde merkez şöyle tanımlanmıştır.²⁹

“Bilim ve Sanat Merkezi, okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur.”

İlk olarak, Ankara'da 17.09.1995 tarihinde Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmış ve 1995-1996 öğretim yılında 45 öğrenciye hizmet verilmiştir. Bu süreçte kazanılan deneyimlerin de değerlendirilmesi suretiyle, özel yetenekli ilköğretim çağı çocuklarının eğitiminin geliştirilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından BİLSEM projesi hazırlanmış ve çalışmalar başlatılmıştır. BİLSEM'in, özel yetenekleri açısından yaratıcı, akranlarından daha hızlı, farklı, kalıcı ve derin öğrenen öğrencilerle, kapasitesini daha çok geliştirmek ya da kullanmak isteyenlerin gereksinimlerine cevap vermesi planlanmıştır. BİLSEM'e devam edecek öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitiminin aksamayacağı ve alternatif oluşturmayacağı bir planlama içinde olunması düşünülmüş, giderlerin ise, devlet, gönüllü kuruluşlar ve öğrenci velileri tarafından karşılanması hedeflenmiştir. Merkez'e öğrenci alımının ise, ilkokulda sınıf öğretmenlerinin, ortaokulda ise sınıf öğretmenler kurulunun aday gösterdiği öğrencilerden olması belirlenmiştir. MEB'nın bu projeye bakış açısı, özel yetenekli öğrencileri toplum içinde birlikte yaşama bilinciyle kazanmak üzere, kapasitelerini geliştirici ve destekleyici bir eğitime almak yönündedir. Bu süreçte ka-

zanılan deneyimlerin bu şekilde değerlendirilmesiyle, özel yetenekli ilköğretim çağı öğrencilerinin eğitimlerinin geliştirilmesi amacı ile hazırlanan proje 1997 yılında uygulanmaya başlanmıştır. İlk uygulamalar beş pilot ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Denizli ve Bayburt) başlatılmıştır.³⁰

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinin 2. bölümünün 6. maddesinde merkezlerin amacı aşağıdaki gibi sıralanıyor:³¹

- Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenen birey olma bilincinin kazandırılması,

- Ulusal ve evrensel değerleri tanımaları, benimsemeleri, geliştirmeleri ve bu değerlere saygı duymaları, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünce yeteneklerini ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirmeleri,

- Yetenek alanı/alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişimlerinin de sağlanarak bütünlük içinde değerlendirilmeleri,

- Yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının erken yaşta fark edilerek geliştirilmesi,

- Bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmaları,

- Bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmeleri,

- İş alanlarındaki ihtiyaca yönelik yeni düşünceler önerebilmelerini, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmeleri,

- Üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturularak disiplinler arası çalışmalardaki kazanımlarla sorunları çözmeye ya da ihtiyacı karşılamaya yönelik çeşitli projeler gerçekleştirmek.

- Yaşam projelerini gerçekleştirme fırsat ve imkânlarının verilmesini sağlamak, olarak ortaya koyuyor.

Aynı yönergenin 7. maddesinde ise merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlik-

leri aşağıda belirtilen ilkelere uygun olarak düzenlenip ve yürütüldüğü belirtiliyor:³²

a) Bireysel eğitim-öğretim yapılması ve çocuk/öğrencilerin ihtiyacına göre hazırlanmış Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesine çalışılır.

b) Üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin eğitim-öğretiminde bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyal gelişimleri bir bütünlük içerisinde ele alınır.

c) Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumları ile bütünlük oluşturacak şekilde plânlanır ve yürütülür.

ç) Çocuk/öğrencilerin örgün eğitim kurumlarında izledikleri programlar ile merkezlerde yapacakları çalışmalar arasında işbirliği sağlanır.

d) Çocuk/öğrencilere benlik algısı ve iletişim becerileri kazandırılır.

e) Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ve denetim yerine, içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir.

f) Çocuk/öğrencilerin geleceğe yönelik düşünceleri, tahminlerde bulunmaları ve bunları tartışarak çalışmalarına yansıtmaları sağlanır.

g) Çocuk/öğrencilerin, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkin kullanan bireyler olarak yetiştirmeleri sağlanır.

ğ) Eğitim-öğretim sürecinin; çocuk/öğrenci, örgün eğitim kurumu, veli ve merkez ile iş birliğinde devam ettirilmesine çalışılır.

Yönergenin üçüncü bölümü tanılama ve yerleştirme ile ilgili detaylara yer veriyor :³³ Merkezlerin hedef kitesini; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrenciler oluşturmakta olduğundan merkezlere, üstün yetenekli çocuk/öğrencileri belirlemek amacıyla okul öncesi eğitimi çağındaki çocuklar için veliler veya okul öncesi eğitim kurumları öğretmenlerince, ilköğretim çağı öğrencileri için ilköğretim kurumu sınıf ve şube rehber öğretmenlerince, ortaöğretim öğrencileri için sınıf rehber öğretmenler kurulunca aday gösterilir. Aday gösterilecek okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuk/öğrenciler için, her öğretim yılının ekim ayı içinde Bakanlıkça hazırlanan Gözlem

Formları, il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına, merkez tarafından gönderilir. Bu gözlem formları;

- Okul öncesi eğitimi çağında olup herhangi bir okul öncesi kurumuna devam edemeyen 3-6 yaş grubu çocukların velilerince,
- Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocuklar için okul öncesi öğretmenleri veya velilerince,
- İlköğretim kurumlarında 1-5 sınıflar için sınıf öğretmenleri; 6-8 sınıflar için şube öğretmenler kurulunca,
- Ortaöğretim kurumlarında sınıf rehber öğretmenler kurulunca doldurulur.

Öğretmenler, kurullar veya veliler üstün yeteneğe sahip olduklarını gözlemledikleri çocuk/öğrencileri aday gösterirler ve bu çocuk/öğrencilerden, örgün eğitim kurumlarına devam edenler için okul müdürlüklerince fotoğraflı öğrenci belgesi hazırlanır. Aday gösterilen öğrencilerin listeleri, gözlem formları, öğrenci belgeleri en geç şubat ayının sonuna kadar ilgili merkeze gönderilir. Merkezler gerekli incelemeleri yaptıktan sonra nisan ve mayıs aylarında belirledikleri tarihlerde tanılama işlemini gerçekleştirir.³⁴

Herhangi bir nedenle tanılama takvimi içerisinde yer alamayan ve üstün yetenekli olduğu düşünülen çocuk/öğrencilerin başvuruları veliler, öğretmenler ve kurullarca ilgili merkeze yapılır. Başvurular merkez yürütme kurulunca değerlendirmeye alınır. Merkez yürütme kurulunca tanılama yapılması uygun görülen çocuk/öğrenciler, tanılama komisyonunca ön değerlendirmeye alınır. Örgün eğitim kurumlarınca veya velisi tarafından aday gösterilen çocukların gözlem formları, tanılama komisyonunca değerlendirilir. Değerlendirme sonucuna göre, grup taramasına alınacakların listeleri okula veya veliye bildirilir.³⁵

Ön değerlendirme/Madde 10-(1) Örgün eğitim kurumlarınca veya velisi tarafından aday gösterilen çocuk/öğrencilerin gözlem formları, tanılama komisyonunca değerlendirilir. (2) Değerlendirme sonucuna göre grup taramasına alınacak çocuk/öğrenci listeleri okullarına veya velisine

bildirilir.³⁶

Grup tarama/Madde 11 - (1) Ön değerlendirme sonucunda grup taramasına katılması uygun görülen çocuk/öğrenciler, merkez yürütme kurulunun belirleyeceği tarihlerde, üst danışma kurulunca belirlenen ölçme araçları ve ölçütleri doğrultusunda grup taramasına alınır.³⁷

Bireysel inceleme/Madde 12 - (1) Grup taramasında yeterli performans gösteren çocuk/öğrenciler ile okul öncesi örgün eğitim kurumlarınca veya velisi tarafından aday gösterilen çocuklardan tanılama komisyonunca bireysel incelemeye alınmaları uygun görülenler, üstün yeteneklilerin bireysel incelemesinde kullanılacak objektif ve bağıl ölçme araçlarının uygulanmasında rehberlik ve araştırma merkezinde veya diğer örgün eğitim, yaygın eğitim, üniversiteler ile benzeri diğer kurumlarda görevli ve tanılama komisyonunca uygun görülen psikolojik danışmanlarca merkezlerde bireysel incelemeye alınır.³⁸

Kayıt ve yerleştirme/Madde 13 - (1) Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listesi Genel Müdürlüğe gönderilir.(2) Genel Müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonucunda uygun bulunan liste onaylandıktan sonra ilgili merkeze gönderilir. Listede yer alan öğrencilerin kayıt işlemi için; kayıt formu, veli muvafakat belgesi, nüfus cüzdan örneği ve 4 adet fotoğraf, çocuk/öğrenci velisi tarafından hazırlanarak merkeze teslim edilir. Çocuk/öğrencinin kayıt ve yerleştirme işlemi sonuçlandırılır.³⁹

BİLSEM modelinde, üstün yetenekli öğrenciler merkeze okullarının dışında kalan saatlerde devam ederek gereksinim duydukları özel eğitimi almaktadırlar. Merkezde Dil Sanatları, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Resim, Müzik ana birimleri ile Yabancı Dil ve Bilgisayar destek birimleri üstün yetenekli öğrencilere hizmet vermektedir. Merkeze öğrenciler üç alandan kabul edilmektedir: Genel Zihinsel Yetenek(GZY), Resim ve Müzik.⁴⁰

BİLSEM' in eğitim programı beş dönem olarak düzenlenmiştir. Bu dönemlerin süreleri öğrencilerin kapasitelerine ve ilgilerine göre tespit edilerek gerekli makamların da onayı alındıktan sonra uygulanmaktadır. Bu eğitim dönemleri şunlardır:⁴¹

A Uyum Dönemi

B Destek Dönemi

C Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Dönem

D Özel Yetenekleri Geliştirici Dönem

E Proje Dönemi

Merkezin öğrenci tanılmasındaki görevlerini daha önce açıklamıştık. Burada kısaca uygulanan eğitim programının özüne değinilecektir. Bilssem'lerde yapılan etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları yatar. Yöntem olarak öğretmenlerin öğrenciye öğretmesi yerine, öğrencilerin kendi belirleyecekleri projeler içinde kendi çözümlerini uygulamaları ve süreç içinde ilgili konuyu öğrenmeleri modeli uygulanır.⁴²

1.2.5.1.Eğitim programları

1.2.5.1.1.Uyum

Oryantasyon, bireyin yeni durumlara alıştırılmasıdır. Hayatın her döneminde bireyin karşılaştığı yeni durumlar vardır. İlk defa okula başlama, ilk işe girme, ilk kez bir semte veya şehre taşınma, evlenme vs. örnek olarak verilebilir. Bireyin, alışık olduğunun dışında yeni bir yaşama, sürece girmesi o kişide ister istemez bir gerginlik hissi oluşturur. Oryantasyon bir çeşit gerginliği azaltma, yeni duruma daha kolay uyum sağlamayı gerçekleştirme hizmetidir.⁴³

Kişinin yeni durumlara, bulunduğu çevreye sağlıklı bir şekilde uyum sağlaması o çevreyi ve özelliklerini çok iyi tanınmasıyla mümkündür. Duruma alıştırma -oryantasyon (uyum), eğitim-öğretim döneminin başlaması ile kurumların açıldığı ilk haftalarda yapılır, süresi on hafta ile sınırlıdır.

lıdır. Oryantasyon hizmetleri programı önceden hazırlanır, görev dağılımı ve iş bölümleri yapılır. Oryantasyon hizmeti, sadece öğrencilere yönelik değil, kurumun bünyesinde yer alan, aile-veli, kurum çalışanları ve öğretmenlere yönelik olarak da hazırlanmaktadır.⁴⁴

1.2.5.1.2.Destek eğitimi

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nin 4. bölümünün 16. maddesinde belirtildiği üzere uyum programını takip eden destek eğitimi programı, 8 alt başlık içermektedir :⁴⁵

- İletişim Becerileri
- Grupla Çalışma Teknikleri
- Öğrenme Yöntemleri
- Problem Çözme Teknikleri
- Bilimsel Araştırma Teknikleri
- Yabancı Dil
- Bilgisayar
- Sosyal Etkinlikler

1.2.5.1.3.BYF (Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Program)

• Çocuk/öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel kapasiteleri dikkate alınarak uyum ve destek eğitimi programında yapılan gözlemler ve alınan geri bildirimler sonucu belirlenen bireysel yetenek alanı/alanları doğrultusunda öğrenci grupları oluşturulur.

• Çocuk/öğrencilerin sahip oldukları bireysel yeteneklerini fark ettirebilmek amacıyla akademik bilgilere dayalı olarak yaratıcılıklarını öne çıkaran ve bireysel farklılıklarıyla ilgili disiplinlere yönelik programlar hazırlanır ve uygulanır.

• Öğrenme ortamları, yaratıcı düşünmeyi daha çok destekleyen çağdaş eğitim araç ve gereciyle donatılır.

• Programlar, çocuk/öğrenci merkezli eğitim anlayışına göre disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak modüler yapıda hazırlanır.

- Bireysel yetenekleri fark ettirici dönemde disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir ve projeler destek eğitimi programına göre daha kapsamlı hazırlanır.

- Bireysel yetenekleri fark ettirici programlar sonunda, çocuk/öğrenciler hakkında yapılan bütün gözlemler ve alınan geri bildirimler, öğretmenler kurulunda değerlendirilerek çocuk/öğrencinin ilgi ve yetenek alanı/alanları belirlenir.⁴⁶

1.2.5.1.4.Özel Yetenekleri Geliştirme Programı⁴⁷

- Özel yetenekleri geliştirici programlar, çocuk/öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak disiplinler arası modüler yapıda olur.

- Özel yetenekleri geliştirici programlarda çocuk/öğrencilere disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmaları sağlanır.

- Çocuk/öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarını, kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak eğitim bu dönemde verilir.

- Çocuk/öğrencilerce bu dönemde, daha çok özel yetenek alanı/alanlarına yönelik proje üretim çalışmaları yapılır.

1.2.5.1.5.Proje Üretimi ve Hazırlama Programı⁴⁸

- Merkezlerdeki bütün etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları esas alınır.

- Proje hazırlama ve geliştirme konularında bilgi ve beceri kazandırmak üzere kurumdaki lider ve/veya danışman öğretmenler aracılığıyla gerekli ön öğrenmeler sağlanır ve proje yönergeleri hazırlanıp örnekler sunulur.

- Çocuk/öğrencilerce lider ve/veya danışman öğretmenlerin rehberliğinde proje konuları belirlir.
- Yöntem olarak öğretmenlerin çocuk/öğrencilere bilgi aktarmasından çok, kendi seçecekleri projeler doğrultusunda çalışmaları, geliştirdikleri çözüm uygulamaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır.
- Çocuk/öğrenciler ilgi, yetenek ve tercihlerine göre 3-5 kişiden oluşan proje gruplarına ayrılır ve kendi seçtikleri proje üzerinde çalışarak gerektiğinde bireysel proje üretme çalışmaları da yapılır.
- Proje konularının belirlenmesi, seçilmesi ve sonuçlarının değerlendirilip geliştirilmesinde çevredeki iş yeri, yerel yönetimler, gönüllü kurum ve kuruluşlar ve üniversitelerden yararlanılır.
- Projeler ilgili kurum ve kuruluşlarda geliştirilebileceği gibi, gerektiğinde uzman kişilerden de destek sağlanır.
- Projelerin konusu ve seçiminde herhangi bir sınırlama yapılmaz. Her türlü üretim, hizmet, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilir.
- Projeler, disiplinler arası çalışma ve farklı becerilerin sentezini gerçekleştirmeye yönelik hazırlanır.
- Çocuk/öğrencilerin, lider ve/veya danışman öğretmenler rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak öğrenen; üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, çevresi ile iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanır.
- Proje üretimi yapılırken eğitim-öğretim ortamları, her türlü çevre şartlarına açık, çok amaçlı, sosyal ve psikolojik yönden iş birliğine açık ve motive edici olacak şekilde düzenlenir.

1.2.5.1.6.BİLSEM İletişim Bilgileri

23	Hatay Bilim ve Sanat Merkezi	966479@meb.k12.tr WEB:http://hataybilsem.meb.k12.tr/	0326 216 86 22
24	Isparta Bilim ve Sanat Merkezi	ispartabilsem@hotmail.com	0246 242 93 73
25	İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi	www.istanbulbilsem.k12.tr (970178@meb.k12.tr)	0216 455 28 43
26	İstanbul Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi	www.besiktasbilsem.k12.tr (970471@meb.k12.tr)	0212 274 57 51
27	İzmir Sıdika Akdemir Bilim ve Sanat Merkezi	izmirbilsem@hotmail.com	0232 234 29 00
28	Kahramanmaraş Bilim ve Sanat Merkezi	fkerimustundag@hotmail.com	0344 221 13 53
29	Kaman Bilim ve Sanat Merkezi	kamanbilim@hotmail.com	0386 712 80 40
30	Kastamonu Bilim ve Sanat Merkezi	kastmonubilsem@hotmail.com	0366 214 20 14
31	Kayseri Çetin Şen Bilim ve Sanat Merkezi	967416@meb.gov.tr	0352 3202015
32	Kırıkkale İl Özel İdaresi Bilim ve Sanat Merkezi	bek_dem71@hotmail.com	0318 224 30 62
33	Kırşehir Yusuf Demir Bilim ve Sanat Merkezi	kirsehirbilsem40@hotmail.com	0386 213 32 07
34	Konya Bilim ve Sanat Merkezi	konyabilsem@gmail.com	
35	Kocaeli Bilim ve Sanat Merkezi		
36	Gazi Kemal Bilim ve Sanat Merkezi	kutahyabilsem2008@hotmail.com	0274 223 6293
37	Malatya Bilim ve Sanat Merkezi	malatyabilsem@hotmail.com	0422 238 41 41
38	Manisa Bilim ve Sanat Merkezi	manisabilsem@hotmail.com	0236 233 85 80-233 00 72
39	Mustafakemalpaşa Cevdet Nerse Bilim ve San. Mrk.	mustafakemalpasabilsem@hotmail.com	0224 612 07 00-02
40	Muş Bilim ve Sanat Merkezi		
41	Nevşehir Bilim ve Sanat Merkezi		
42	Ordu Bilim ve Sanat Merkezi	ordubilsem52@hotmail.com	0452 230 04 04
43	Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi	sakaryabilsem@gmail.com	0264 211 46 83
44	Salihli Bilim ve Sanat Merkezi	salihlibilsem45@hotmail.com	0236 712 04 04
45	Siirt Bilim ve Sanat Merkezi	siirtbilsem@hotmail.com	0484 224 37 38
46	Sinop Bilim ve Sanat Merkezi	sinopbilsem@hotmail.com	0368 261 86 01
47	Sivas Bilim ve Sanat Merkezi		
48	Şanlıurfa Bilim ve Sanat Merkezi	966559@meb.k12.gov.tr - bilsem_63@hotmail.com	0414 312 97 07
49	Tekirdağ Bilim ve Sanat Merkezi	yonetim@tekirdagbilsem.com	0282 293 27 94
50	Tokat Bilim ve Sanat Merkezi	admin@tokatbilsem.met	0356 229 17 39-229 17 38
51	Trabzon Bilim ve Sanat Merkezi	bilgi@trabzonbilsem.net	0462 230 01 71
52	Uşak Bilim ve Sanat Merkezi	usakbilsem@gmail.com	0276 224 75 84-83
53	Van Bilim ve Sanat Merkezi	vanbilsem@hotmail.com	0 432 214 00 06-214 25 85
54	Yozgat Bilim ve Sanat Merkezi	fttblsem@hotmail.com	0354 212 07 10
55	Yalova Atatürk Bilim ve Sanat Merkezi	ataturbilsem@meb.k12.tr	0 226 245 58 09 - 0 226 246 01 95
56	Zonguldak Bilim ve Sanat Merkezi	zonguldakbilsem67@hotmail.com	0372 257 14 06

Bilim ve Sanat Merkezi

adanabilesem@gmail.com

0322 225

Aydın Doğan Bilim ve Sanat Merkezi ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUK VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ

Bilim ve Sanat Merkezi

1.2.6. Tüycüv

amasyabilesem@hotmail.com

0358 218

Bilim ve Sanat Merkezi

Bir grup anne baba ve üstün yeteneğin geliştirilmesine gönül ver-

2 22 42 Faks:372 20 52

miş bilim adamı, eğitimci ve işadamı 1993 yılında İstanbul'da Türkiye Üs-

Ümit Bilim ve Sanat Merkezi

umitbilesem@gmail.com

0312 235 06 83

Bilim ve Sanat Merkezi

tün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı'nı kurmuştur.⁴⁹

Bilim ve Sanat Merkezi

Tüycüv'in, resmi vakıf senedinin üçüncü maddesinde belirtilen

Bilim ve Sanat Merkezi

amacı : "Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların 0-21 yaşlar arasında ai-

Bilim ve Sanat Merkezi

le ve okullarında algılayacakları eğitim ve gelişme ortamlarına katkıda bu-

Bilim ve Sanat Merkezi

lunarak eğitimlerini zenginleştirmek, okulları ile sosyal çevrelerinde gerek-

Bilim ve Sanat Merkezi

sinme duyucuları bilimsel, sosyal ve kültürel çalışmalarını oluşturmak ve bu

Bilim ve Sanat Merkezi

etkinlikleri etkinleştirmek ve sağlamak" olarak, benzer konuları ise şöyledir:⁵⁰

Bilim ve Sanat Merkezi

denizlibilesem@gmail.com

0258 242 31 88-242 37 99

Bilim ve Sanat Merkezi

• Türkiye ve Dünyada bu tür çocukların layık oldukları daha zen-

Bilim ve Sanat Merkezi

gin bir eğitim ve öğretime kavuşmalarına caba harcayarak bu tür değerle-

Bilim ve Sanat Merkezi

rin yitirilmesini önlemek ve gelecek kuşakların daha güzel bir Dünya kur-

Bilim ve Sanat Merkezi

ma bilme, Saha Merkezi, zengin insan gücü desteği ile katkıda bulunmak,

Bilim ve Sanat Merkezi

• Türk ve yabancı toplumların kültür, güzel sanatlar, plâstik sa-

Bilim ve Sanat Merkezi

naflar, edebiyat ve benzeri konularda önde gelen kişileri ve kurumları ile

Bilim ve Sanat Merkezi

ilişkiler kurarak deneyim ve olanaklarından bu tür çocukların yararlanma-

Bilim ve Sanat Merkezi

sını sağlayacak olanlar ve WBB'nin etkinliği artırılmak,

Bilim ve Sanat Merkezi

• Geliştirilmiş ve zenginleştirilmiş eğitimi ve/ya da uzmanlık eğitimi veren

Bilim ve Sanat Merkezi

her türlü okul, enstitü, eğitim kuruluşu, vakıf ve benzeri kuruluşlarla bi-

Bilim ve Sanat Merkezi

limsel ve sosyal içerikli işbirliği programlarını başlatmak, uygulamak; bilgi

Bilim ve Sanat Merkezi

akademi ve işyeri hızlandırarak bu tür eğitim ile ilgilenen özel ve tüzel

Bilim ve Sanat Merkezi

kurumları, dernek ve derneğinden yararlanmak, bu bilgi ile deneyimleri

Bilim ve Sanat Merkezi

toplumların daha geniş bir kesiminin hizmetine sunmak,

Bilim ve Sanat Merkezi

• Üstün zekâli ve üstün yetenekli çocuklara eğitim veren benzer

Bilim ve Sanat Merkezi

amaçlı kurum, vakıf, dernek ve diğer kuruluşlarla, yasal izin alınmak

Bilim ve Sanat Merkezi

koşulu ile. Dünya ölçeğinde işbirliği yaparak bu tür çocukların eğitim ve

Bilim ve Sanat Merkezi

öğrenim bursları, geziler, sureli ziyaret, değişim, ortak araşırma ve çalış-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

Bilim ve Sanat Merkezi

-

ma projeleri gibi programlar ile zenginleşmelerine ve gelişmelerine katkıda bulunmak,

- Bu tür eğitim ve öğretim ile ilişkili kuruluşların yöneticileri ve eğitimcileri arasında işbirliğini güçlendirerek bu kesimin bilgi birikimi ve deneyimlerini yaymak,

- Bu tür eğitim ve öğretim yapan kuruluşlarla birlikte üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenlerinin eğitilmesi ve yetiştirilmesi konularında eğitim programları hazırlamak ve uygulamak,

- Amaç ve hizmet konularına yönelik broşür, bülten, video kaseti, film, dergi, gazete, katalog ve kitap yayınlamak; konferans, panel, sempozyum, acık oturum, forum, sergi, yaz kampları ve okulları, şenlikler, yarışmalar, festival ve bilimsel toplantılar düzenlemek,

- Vakfın amaç ve hizmet konularına yönelik eğitim ve uygulamaları ile vakfa gelir getirmesine ilişkin iktisadi işletmeler, ortaklıklar ve şirketler kurmak,

- Amaç ve hizmet konularının gerektirdiği diğer işlem ve çalışmaları yapmak

1.2.7.Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Derneği (ÜZYEÇDE)

Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Derneği 2005 yılında, üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarla ilgili çalışmalar yürütmek üzere Ankara'da kurulmuştur. Derneğin amacı toplumumuzda göz ardı edilen ve özel eğitime ihtiyaç duyan üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimlerinin önemi hakkında toplum bilinci oluşturmaktır. Yapılan başlıca çalışmalar şunlardır: Altın Çocuklar Projesi, Aile Seminerleri, Eğitimciler Seminerleri, Satranç Turnuvası, Yöresel Çocuk Oyunları Festivali, Resim Yarışması, Fotoğraf yarışması, Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklar Kongresi, Liderlik Enstitüsü.⁵¹ Buraya kadar incelediğimiz uygulamalara ek olarak, TÜBİTAK, TUBA vb. kuruluşların vermiş olduğu burslar da kapsam içine alınabilir.

2004 yılında üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda ülkemizde bir ilk gerçekleşmiş ve I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi İstanbul'da yapılmıştır. Kongrenin amacı ülkemizdeki üstün yetenekli çocuk ve gençlerin eğitimini gündeme getirmek, konuyla ilgili olarak çalışan bilim insanlarını buluşturmak, çalışmalarını özendirmek, Türkiye'nin bu alanla ilgili birikimini ve durum tespitini yaparak toplumsal aklı harekete geçirmek ve bu tür bir eğitimi ülke ölçekli sosyal siyasetin bir parçası haline getirmeye yönelik olmuştur.

1.2.8. Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEP)

TÜBİTAK Bilim Kurulu kararıyla daha önce Bilim Adamı Yetiştirme Grubu (BAYG) olan aBaşkanlığın ismi 21 Ocak 2006 tarihinden itibaren Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEB) oldu. BİDEB, bilim dünyasına girmek isteyenlerin ve bilim için destek arayanların, Türkiye'nin ihtiyacı olan alanlarda bilim insanı yetişmesini yarışma, burs ve eğitim programları aracılığı ile yönlendirmek ve teşvik etmek, bilim insanlarına destek vermek, toplumda bilim ve teknoloji kültürünün oluşmasına yardımcı olmak görevlerini yürütüyor.

BİDEB tarafından yürütülen burs ve destek programlarından ilköğretim ortaöğretim ve lisans düzeyinde öğrenciler başvurabilmektedirler.

BİDEB'in 2008 yılında verdiği burs ve destekler 2003 yılıyla kıyaslandığında, lisans ve lisansüstü burs programları çerçevesinde desteklenen bilim insanı sayısı 2003'te 1.152 iken bu sayının 2008 yılında yaklaşık 13 kat artarak 15.449'a ulaştığı görülmektedir. Ayrıca verilen parasal desteğin miktarının 2003'te 2.8 milyon TL'den 2008'de 59 milyon TL'ye

yükseldiği dikkati çekmektedir. (Bu rakamlara ilk, orta öğretim öğrencilerine ve öğretmenlere yönelik programların destek miktarları dahil edilmiştir.) BİDEB'in ilk ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik burs ve desteklerini artırması beklenen ve ülkeye faydalı olacak bir girişimdir.

1.2.9.Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM'lar)

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri; Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı olarak çalışan eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli her türlü çalışmalarla birlikte özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanmaları ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerini yürütmekle sorumlu kurumlardır.⁵²

Bu kurumlarda yeterli sayıda psikolojik danışman ve özel eğitim öğretmeni bulundurulur. Üstün zekalı çocukların tanılanmasında burada çalışan uzmanlar işlevsel olarak kullanılır. Bilim Sanat Merkezlerine öğrenci seçiminde yine burada çalışan test yapma yeterliliğine sahip personel kullanılmaktadır. Diğer taraftan bu kurumlar mesailerinin çoğunluğunu özel eğitime muhtaç engelli öğrenciler için harcamakta üstün zekalı öğrenciler için düzenli bir tanılama ve yönlendirme çalışması yapmamaktadır. Bu kurumların çalışma ilkeleri Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin beşinci maddesinde şöyle ifade edilmektedir.

- a)** Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, eğitim kurumlarının eğitim-öğretim etkinlikleri bütünlüğü içinde yer alır.
- b)** Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri tüm öğrencilere açık bir hizmettir.
- c)** Her öğrenci eğitim sürecinde kendisine sunulan seçenekler arasında seçme özgürlüğüne sahiptir.
- d)** Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bireysel boyutunda gizlilik esastır.

e) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri öğrenci, veli, uzman, öğretmen ve yönetici gibi ilgililerin iş birliği ile yürütülür.

Aynı Yönetmeliğin 32. Maddesinde ise RAM'ların Özel Eğitim Hizmetleri alanında görev tanımı yapılmaktadır.

RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün Görevleri.⁵³

1. Özel eğitim gerektiren bireylerin tespiti amacıyla yapılacak taramalarda yer alır.

2. Özel eğitim gerektiren çocukların tanılanması sürecinde gerekli her türlü hizmeti verir.

3. Özel eğitimde, ailelere yönelik çeşitli bilgilendirme ile rehberlik program ve çalışmalarını ilgili birim ve kurumların iş birliğiyle plânlar, uygular, değerlendirir ve izler.

4. Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servislerine yönetici ile öğretmenlerine özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri konusunda gerekli destek hizmeti verir.

5. Merkezin görev bölgesinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin üst öğrenim kurumları ve mesleğe yönelmeleri konusunda gerekli çalışmaları ve eş güdümü sağlar.

6. Özel eğitim gerektiren çocukların gelişimlerini destekleyici nitelikte bireysel veya grupta çeşitli özel eğitim uygulamaları yapar.

7. Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma servislerince, engelli öğrencilere yönelik verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin program ve çalışmaları inceler, izler, değerlendirir.

8. Bölüm çalışmalarıyla ilgili konularda özel eğitim kurumları ve kaynaştırma programı uygulayan okulların personeline yönelik olarak onların bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel gibi toplantılar ile çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenler. Gerekğinde üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlar.

9. Hizmet verilen öğrenci ve bireylerle ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerde kişiyi ve aileyi olumsuz etkileyebilecek, yanlış anlaşılmalara yol açabilecek beyan ve yorumlardan kaçınır.

10. Bölümün görevlerine ilişkin konularda çevrenin gereksinimlerini belirlemek, hizmetleri geliştirmek, niteliği ve verimi artırmak için araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanır, yetkili ve ilgililerine iletir.

11. Bölüm etkinliklerinde kullanılacak psikolojik ölçme araçları ile diğer araç ve tekniklerin belirlenmesi, sağlanması ve geliştirilmesi için il içinde yapılabilecek çalışmaları plânlar, yürütür ve sonuçlandırır.

12. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin kendilerine, ailelerine ve eğitim kurumlarına yönelik, onların gelişmelerini destekleyecek yayınlar hazırlar ve ilgililere ulaştırır.

13. Bölüm hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler, bunlardan uygulamalarda yararlanır. Bölüm hizmetlerinin yürütülmesinde yeterli sayıda personel bulunmadığında, gerekli atamalar yapıncaya kadar bölüm elemanları, meslekî formasyonlarına ve niteliklerine en yakın hizmetlerin yürütülmesinde görevlendirilir.

Buna göre: üstün zekalı öğrencilerin özel eğitime muhtaç öğrenci kapsamında değerlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda üstün zekalı ve yetenekli bireylere yönelik olarak RAM'ların çalışma yapabilecekleri görülmektedir.

*Zekâ, tıpkı bir tarla gibi
ekilmeye ve bakılmaya muhtaçtır.*
Cicero

II. BÖLÜM

ZEKÂ VE ÜSTÜN ZEKÂ

2. 1. Zekâ

Zekâ, insana ait bireysel farklılıklar açısından en önemli konudur. Zeka konusu Plato'dan beri tartışılan ve üzerinde en çok spekülasyon yapılan bireysel farklılıklardan birisidir. Özellikle insan ve insana ait davranışların anlaşılması ve işlenmesi çoğu zaman zekâ ile ilişkili olarak ele alınmıştır.⁵⁴

Sosyal Bilimler alanındaki en soyut kavramlardan biri olan zekâ için literatürü incelediğimizde birbirinden farklı tanımlarla karşılaşırız. Zekâ eğitimcilerle göre öğrenme yeteneği, biyologlara göre çevreye uyum sağlama yeteneği, psikologlara göre ise akıl yürüterek sonuca ulaşma yeteneğidir. Farklı tanımlar olduğu görülmektedir.⁵⁵ Zekâ tanımını güçleştiren en önemli nokta onun soyut bir kavram olmasıdır.

Zekâ, bireyin gerek sorunları çözerken gerek çevreye uyum sağlarken var olan tüm yetenek ve becerilerini kullanmasıdır. Zekâ, kavramlar

ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesnel arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yeteneğidir.⁵⁶

Zekâ, olayları bağımsız olarak düşünebilme, yeni durumlara başarıyla uyabilme, hareket ve tavırları belli bir fikir veya amaç etrafında toplayabilme yeteneği, çoğunlukla algılama, belleme, çağırışım, imgelem, hüküm verme, akıl yürütme, soyutlama, genelleme gibi görevlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷

Genel tanımlara göre zekâ, kişinin anlama, kavrama, öğrenme kapasitesidir. Zihinsel performansı gösterir.⁵⁸

2. 2. Zekâ’yı Etkileyen Faktörler

Yörükoğlu’na göre zekâ doğuştan gelir ve büyük ölçüde kalıtımın etkisiyle beslenir. Çocuğun zekâ gücü annesiyle babasının zekâ ortalamasına yakındır, biraz altında, biraz üstünde olabilir.⁵⁹

Zekâyı çeşitli çevresel faktörlerde etkilemektedir. Bunlar anne karındaki nedenler, doğum sırasındaki nedenler, travmalar, ateşli hastalıklar, eğitim, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi. Ancak çocuğun zekâsı çevrenin etkisini aşabilmektedir. Çocuk ne kadar çok zekiye çevrenin etkisi o kadar azalmaktadır.⁶⁰

Gelişim üzerindeki biyolojik ve çevresel etkiler iki çeşittir.⁶¹

Biyolojik etkiler;

1. Bir türün bütün üyelerince paylaşılan, türe özgü etkinliklerdir (bebeğin beslenme ve bakımı için başkalarına gereksinme duyması gibi).
2. Her kişiye özgü olan genetik özelliklerdir (bireyler arasındaki farklılıklar).

Çevresel etkiler;

1. Fiziksel çevre (doğum öncesi dönemde ana rahmi, kent ya da kır yaşamı).

2. Toplumsal çevre (diğer insanlar, toplumsal kurumlar).

Kalıtım ve çevrenin zekâ üzerindeki etkileriyle ilgili olarak şu söylenebilir: Bütün bireyler, doğumla yeni bir hayata başlarken, bazı potansiyelleri de beraberlerinde getirirler. Bu potansiyellerin gelişim sınırı, büyük ölçüde bireyin kalıtımıyla tayin edilir. Araştırmalara göre; biyo-fiziksel özelliklerimizle, biyo- kimyasal özelliklerimiz ve zekâ gücümüz, kalıtımımızın oldukça söz sahibi olduğu potansiyellerimiz arasında yer alır. Ancak, söz konusu potansiyellerin ve bunlara bağlı özelliklerin ne ölçüde işlerlik kazanacağı ve sınırı, bireyin sadece kalıtımıyla değil; döllenenmeden başlayarak, içinde gelişeceği iç ve dış çevre koşullarıyla da yakından ilgilidir.⁶²

1960'ların ortasından beri yapılan beyin araştırmaları çok zeki bireylerin biyolojik olarak farklı olduklarını ve bu farklılığın tamamen doğuştan gelmeyip, daha çok genetik örüntü ve çevre olanaklarının karşılıklı etkileşimi sonucunda beyinde oluşan hücrenel değişimlerden kaynaklandığını göstermiştir. Ayrıca araştırma verileri, yüksek zekâ düzeyinin, beynin başlıca işlevlerinin gelişiminin bir sonucu olduğunu otaya koymaktadır. Bu bulgulara dayanan Clark'a göre, yüksek zekâ düzeyi, bilişsel, duyuşsal, fiziksel ve sezgisel olarak adlandırılan beynin dört işlevinin ileri düzeyde ve hızlandırılmış gelişmesinin bir sonucudur. Ona göre zekâ kavramı ve üstünlük artık sadece beynin bilişsel işleviyle kısıtlandırılamaz; tüm beynin işlevlerini ve onların etkin ve bütünleştirilmiş kullanımını içermelidir.⁶³

Sonuç olarak, zekâ gelişiminde bireyin doğuştan getirdiği potansiyel, kalıtım ve içinde bulunulan çevre önemli rol oynar. Ayrıca aile ortamının da zihinsel gelişmeyi önemli ölçüde etkilediği istatistiklerle gösterilmiştir.

2. 3. Zekâ'nın Ölçülmesi

Önceki bölümde belirttiğimiz gibi zekânın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği konusu uzun yıllardan beri birçok eğitimci ve psikologun ilgi alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte zekânın ölçülmesi için de birçok çalışma yapılmış ve farklı zekâ testleri geliştirilmiştir. Ölçmede belirli yaşlarda bazı davranışları yapan kişilerin ortalama tepkileri ölçüt olarak kullanılır. Her yaş döneminin davranışları farklı olduğundan değişik yaşlarda zekâ düzeyini belirlemek için, değişik ölçütler kullanılması gereklidir. İlköğretim çağındaki bir bireyin zekâsını ölçmede kullanılan bir ölçme aracı, yetişkin bireyin zekâsını ölçmede işe yaramaz. Zekâ'nın ölçülmesindeki ana neden, zekâyı temel öğelerine ayırarak incelemektir. Bir kişinin zekâ seviyesi, diğer koşullar eşit tutulduğunda ne kadar zor işler başardığı, aynı güçlükteki işlerden ne kadar çoğunu başarabildiği veya ne kadar kısa sürede doğru sonuca ulaşabildiği ile ölçülür.⁶⁴ Ancak zekâ kesin çizgileri olmayan kabataslak bölümlere ayrılabilir. Ağırlık boy gibi ölçülemez. Değişmeyen bir sayı da değildir.⁶⁵

Zekâ testleri konusundaki sistematik ve bilimsel çalışmalar ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamış, İngiltere'de Francis Galton, Almanya'da Emil Kraepelin ve Fransa'da Fred Binet bu konuda araştırmalar yapmışlardır. İlk formal IQ testi bu yüzyılın başında, Fransız hükümetinin, okuldan yararlanamayacak kadar durgun zekâdaki çocukların yeterli zekâ potansiyeli olduğu halde gerekli çabayı göstermedikleri için başarısız olan çocuklardan ayırt edebilmek amacıyla Binet ve Simon'dan zekâ testi geliştirmelerini istemesi üzerine ortaya çıkmıştır.⁶⁶ İlk zekâ testi Alfred Binet ve Dr. Simon tarafından İlkokul çağındaki başarısız olma riski taşıyan çocukları belirlemek amacıyla 1905 yılında geliştirilmiştir. Binet, çocukların hangi yaşlarda hangi becerilere sahip olduklarını inceleyerek ilk test maddelerini oluşturdu ve bu test maddelerini çocuklar üzerin-

de denedi. Her yaş için, o yaştaki çocukların %60'ının başardığı maddeler, o yaş için test maddesi olarak belirlendi. Bu ölçüme göre bir çocuk, kendi yaşlarının yapabildiklerini yapabiliyorsa normal zekâlı, daha küçüklerin yapabildiklerini yapabiliyorsa geri zekâlı, kendinden büyük zekâlıların maddelerini yapabiliyorsa ileri zekâlı olarak değerlendirildi.⁶⁷

Binet'ye göre, zekâyâ ait olan bu özellikler, zekânın şu üç temel elemanını gösterir: “anlama, icat ve eleştiri”. Anlayışı kuvvetli olan üstün zekâyâ sahip bulunanlar, olayları, düşünceleri kavramak, açıklamak, yorumlamak, olaylar arasındaki ilişkileri keşfetmek hususunda büyük bir yetenek gösterirler. İcat edici zekâlar, bir düşünceyi gerçekleştirmek, yeni teknik, araçlar ve yöntemler yaratmak, yeni faaliyet biçimleri bulmak hususunda büyük yeteneğe sahiptirler. Eleştirici zekâlar ise, bir düşüncenin, bir teorinin aksayan yanlarını, çürük noktalarını bulup çıkartmakta özel bir beceri gösterirler. Binet, bu üç elemana bir dördüncüsünü ekler: doğrulttu. Bu öge; herhangi bir problemi çözerken, zihnin sağa sola sapmadan belli bir doğrultuda işlemesini sağlar. Bazıları buna ilgi, merak adını vermişlerdir ki; duygusal karakterdedir ve zekânın işlemesinde önemli ve uyarıcı bir rol oynar.⁶⁸

Daha sonra Lewis Terman ABD'de bu testi geliştirdi ve test “Stanford Binet Testi” olarak adlandırıldı, test üzerinde 1937 ve 1960'da iki değişiklik yapıldı. Bugün 2-18 yaş çocuklarda en çok kullanılan bireysel zeka testidir (Binbaşıoğlu, 1995). Bu testin ardından birçok farklı test geliştirilmiştir. Bugün özellikle üstün yeteneğin tanılanmasında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R ve WISC-III) yaygınlık gösterir. Geleneksel Zekâ testlerinin ölçtüğü üç yetenek alanı vardır: Sözel, sayısal ve uzay ilişkileri.⁶⁹

Zekâ testleri konusunda Terman, Cattell, Spearman, Stern, Thorndike, Thrustone ve Wechsler bilinen diğer önemli isimlerdir. Günümüzde en yaygın olarak kullanılan Binet ve Wechsler testlerinde öğrenme, soyutlama ve yeni durumlara uyum gösterme kapasitesi ölçülmeye çalışılmakta ve sonuç, zekâ yaşının kronolojik yaşa oranı olan zekâ bölümü (Intelligence Quotient- IQ) olarak elde edilmektedir.⁷⁰

IQ, zekâ yaşının doğum tarihine göre belirlenen gerçek yaşa bölümünün yüzde çarpılmasıyla elde edilmekte yani: Yukarıdaki formülden de kolayca anlaşılacağı gibi, eğer bir kişinin gerçek yaşı ve zekâ yaşı aynıysa IQ derecesi 100 olacaktır, zekâ yaşı gerçek yaşından büyük olanlar için 100'den daha büyük değerler, zekâ yaşı gerçek yaşından küçük olanlar içinse daha küçük bir IQ derecesi elde edilecektir.⁷¹

İnsanlarda ortalama Zekâ Bölümü 100 olarak kabul edilmiştir. Kabaca bir sınıflama yapılacak olursa 130'un üstündeki IQ değerleri üstün zekâ, 70'in altındaki IQ değerleri ise geri zekâ olarak nitelendirilir. En çok görülen IQ derecesi ortalamaya karşılık gelen 100'dür. İnsanların %68,3'ü 85 ve 115 arasında ortalamaya yakın bir IQ derecesine sahiptir. ZB testlerinin ölçtüğü özelliğin, pratik ve sosyal açıdan önemi büyüktür.⁷² Tıbbi ve eğitsel değerlendirmelerde önemli yardımcı araç olarak kullanılır.

Dünya sağlık örgütüne göre:⁷³

0-20	IQ Çok ağır düzeyde zihinsel gerilik(İdio)
20-34	IQ Ağır düzeyde zihinsel gerilik
35-49	IQ Orta düzeyde zihinsel gerilik(Embesil)
50-69	IQ Hafif düzeyde zihinsel gerilik(Debil)
70-79	IQ Tutuk zekalı
80-89	IQ Tutuk-normal zekalılar
90-109	IQ Normal zekalı
110-119	IQ Parlak zekalı

120-140	IQ Üstün zekalı
140	IQ ve yukarısı Deha düzeyi

Amerikan Psikiyatri Birliği ve Amerikan Zekâ Yetersizliği Birliği, dört zeka geriliği düzeyi belirlemiştir. Bu zeka düzeylerinin Wechsler puanlarına göre dağılımı şu şekildedir: Hafif derecede zeka geriliği : 55-69 puan (geriliği olanların yaklaşık % 89'u) Orta derecede zeka geriliği : 40-54 puan (geriliği olanların yaklaşık % 7'si) Ağır derecede zeka geriliği : 25-39 puan (geriliği olanların yaklaşık % 3'ü) İleri derecede zeka geriliği : 0-24 puan (geriliği olanların yaklaşık % 1'i) Bu dört alt tip, zeka bölümü aralığına ve uyum davranışındaki bozukluklara göre sıralanmıştır. Şimdiki DSM-IV sınıflandırılmasında eski sınıflandırmalarda "borderline retardasyon" olarak isimlendirilen "sınır zeka işlevi" terimi de yer almaktadır. Bu 70-89 zeka bölümü olan bireyler için kullanılan bir terimdir. Bir çok araştırmada ileri derece zeka geriliği olanların tüm grubun küçük bir yüzdesini oluşturduğu bulunmuştur. Bunlara genellikle bebeklik veya erken çocuklukta tanı konulmaktadır. Zekâ geriliklerinin büyük çoğunluğu hafif derecededir. İleri derece olanlar belirgin fiziksel özürlerden dolayı kolay tanıırken hafif derece olanlarda ek fiziksel sorunlar fazla bulunmaz. Hafif derece zekâ geriliği olanlar okula devam ederek erişkinliğe kadar zeka bölümlerini artırabilirler.⁷⁴

2.4. Bazı Zekâ Testleri ve Özelliği

Test maddesi olarak isimlendirilen, test sorularının içeriği, şekli, dizilişi ve sunuluşu standart hale getirilmiş olduğundan, uygulama koşulları bireyden bireye veya kısa zaman aralıkları arasında değişmez.⁷⁵

Stanford-Binet, Leiter, WISC-R ve WISC-III testlerinin tümünde, konuyu bilen bir kişinin testi özel olarak kendisinin uygulaması gerekir, bu açıdan testlerin uygulanması zor ve zaman alıcıdır. Yeni geliştirilen bazı testler grup halinde uygulamaya izin verir. Bu tür testlerde cevaplar testi uygulayana doğrudan verilmez, kalem ve silgi kullanılarak test kâğıdı üzerinde verilir. Bu tür testlerin toplu halde uygulanabilmesi bir avantaj sağ-

larken, cevapların sadece yazılı olarak verilebilmesi, sorulacak soru türleri üzerinde kısıtlamalara sebep olur.⁷⁶

Aşağıda sadece uzmanlar tarafından kullanılmak üzere geliştirilmiş ve sadece uzmanlar tarafından satın alınabilecek bazı testler hakkında bilgi verilmiştir.

2.4.1. Tablo 1. Bazı Zekâ Testleri⁷⁷

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
WECHSLER ÇOCUKLAR İÇİN ZEKÂ ÖLÇEĞİ (WISC-R)	<p>Testin Tanıtımı: Bireylerin zihinsel performanslarını belirlemek amacıyla uygulanan bireysel zekâ testidir. Test, sözel ve performans olmak üzere iki bölümden, her bölüm de bir yedek, 5 ana test olmak üzere altı alt testten oluşmaktadır. Test sonucunda bireye ait sözel, performans ve genel olmak üzere üç zekâ bölümü elde edilir. Bazı alt testleri süreye dayalıdır. 1982 yılında uyarlanmıştır.</p> <p>Testin Türü: Yetenek (zekâ) testidir.</p> <p>Uygulanacak Yaş Grubu: 6-16 yaş grubuna yönelik bir testtir.</p> <p>Uygulama Şekli: Bireysel bir test olup bir oturumda bir kişiye uygulanır</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
STANFORD BINET ZEKÂ TESTİ	<p>Testin Tanıtımı: Bireylerin zihinsel performanslarını belirlemek amacıyla uygulanan bireysel zekâ testidir. Uygulama sonucunda bireye ait zekâ yaşı ve zekâ bölümü elde edilmektedir. Süreye dayalı bir test değildir. 1972 yılında uyarlanmıştır.</p> <p>Testin Türü: Zekâ testidir.</p> <p>Uygulanacak Yaş Grubu: 2 yaştan yetişkin yaşa kadar uygulanmaktadır.</p> <p>Uygulanama Şekli: Bireysel test olduğu için bir oturumda bir kişiye uygulanır.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
LEİTER ULUSLAR ARASI PERFORMANS TESTİ	<p>Testin Tanıtımı: İşitme ve konuşma problemi olan çocukların zihinsel performanslarını belirlemeyi amaçlayan dile dayanmayan bir performans testidir. Bazı maddelerinin uygulamasında süre sınırı vardır. 1962 yılında uyarlanmıştır.</p> <p>Testin Türü: Yetenek (Zekâ) testidir.</p> <p>Uygulanacak Yaş Grubu: 2-18 yaşları arasındaki bireylere uygulanmaktadır.</p> <p>Uygulama Şekli: Bireysel bir test olup bir oturumda bir kişiye uygulanır.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
TEMEL KABİLİYET TESTİ 5-7	<p>Testin Tanımı: Çocuğun zihinsel performansını belirlemek amacıyla kullanılan dört alt testten oluşan bir yetenek testidir. Uygulama sonucunda bireye ait zekâ bölümü elde edilmektedir. Bazı alt testlerde süre sınırı vardır. 1994 yılında uyarlanmıştır.</p>
TEMEL KABİLİYET TESTİ 7-11	<p>Testin Tanımı: çocuğun yeteneklerin ölçmek eğitsel ve mesleki rehberlik yapmak amacıyla uygulanan yetenek testidir. Dil, şekil uzay, akıl yürütme, ayırt etme ve hesap olmak üzere beş özel yetenek ile genel yeteneği ölçen yedi alt testten oluşan bir grup testidir. Alt testlerin uygulanmasına ilişkin süre sınırı vardır.2001 yılında uyarlanmıştır.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
BENDER GESTALT GÖRSEL MOTOR TESTİ	<p>Testin Tanıtımı: Beyindeki bozuklukları teşhis etmek amacıyla kullanılır. Çocuklarda geriliği, regresyonu, fonksiyon kaybını ve organik beyin hasarlarını saptamaya yönelik gelişimsel bir testtir. Ayrıca kişilik saptamalarını bulmaya yardımcı olan bir testtir. Test 9 geometrik şekilden oluşmaktadır. Testte süre sınırı yoktur.</p> <p>Testin Türü: Yetenek testleri içinde psikomotor testleri içinde ise klinik testler olarak sınıflandırılır. Uygulanacak Yaş Grubu: 5 yaş ile 10 yaş 11 ay arasındaki çocuklara uygulanır.</p> <p>Uygulama Şekli: Bireylerden sırayla verilen 9 geometrik şekli çizgisiz beyaz kâğıda aynen çizmeleri istenir. Bireysel bir test olup bir oturumda bir kişiye uygulanır.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
DENVER GELİŞİMSEL TARAMA TESTİ	<p>Testin Tanıtımı: Çocuklardaki gelişimsel gecikmeyi ve bozukluğu fark etme amacıyla kullanılır. Test 105 maddeden oluşmaktadır. Süreli bir test değildir. 1981 yılında uyarlanmıştır.</p> <p>Testin Türü: Gelişim ölçeği ve tarama testidir. Uygulanacak Yaş Grubu: 0-6 yaş grubu arasındaki çocuklara uygulanmaktadır.</p> <p>Uygulama Şekli: Bu test, uygulayıcının çocuğun neler yapabildiğini gözlemesi ve bazı maddelerde de ana babanın çocuğuna ilişkin gözlemlerini anlatmaları yoluyla uygulanır. Bireysel uygulanan bir testtir.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
KOHS KÜPLERİ ZEKÂ ÖLÇEĞİ	<p>Testin Tanıtımı: 17 kart ve desenli küplerden oluşmaktadır. Süreli bir testtir.</p> <p>Testin Türü: Zekâ Testidir.</p> <p>Uygulanacak yaş grubu: 10 yaş üzerindeki çocuklara uygulanır.</p> <p>Uygulama şekli: Çocuk, uygulayıcının verdiği süre içinde gösterilen karttaki deseni küplerle yapmaya çalışır. Bireysel olarak uygulanır.</p>

TESTİN ADI	AÇIKLAMA
PORTEUS LABİRENTLERİ TESTİ	<p>Testin Tanıtımı: Genel yeteneği belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Sözel açıklamaya dayalı bir test değildir. 12 labirentten oluşmaktadır. Sınırlandırılmış bir süre uygulaması vardır. 1974 yılında uyarlanmıştır.</p> <p>Testin Türü: Bireysel zekâ testi olarak kullanılmaktadır.</p> <p>Uygulanacak Yaş Grubu: 7,6-14 yaş arasındaki bireylere uygulanmaktadır.</p> <p>Uygulama Şekli: Çocuğun labirentlerdeki çıkış yoluna bulması esasına dayanmaktadır. Bireysel bir test olup bir oturumda bir kişiye esasına dayanmaktadır. Bireysel bir test olup bir oturumda bir kişiye uygulanır.⁷⁸</p>

2.5. Grup Olarak Uygulanan Zekâ Testleri

Grup olarak uygulanan zekâ testleri bireysel uygulananlara kıyasla daha az bilgi verir. Diğer taraftan, çok sayıda kişiye uygulama yapılması gerektiğinde bireysel testi uygulayacak yeterli uzman olmaması, zamanın kısıtlı olması veya ayrıntılı bir taramaya gerek duyulmaması durumlarında kullanım kolaylıkları nedeniyle tercih edilebilir. Grup zekâ testleri tarama amacıyla kullanıldığında, daha ayrıntılı değerlendirme gerektiren kişilerin saptanmasında faydalıdır. Bu sayede, bireysel testler sadece gereken kişilere uygulanmış olur.⁷⁹

Genellikle grup testlerinin başında, testin nasıl yanıtlanacağıyla ilgili bir yönerge olur. Testi uygulayan kişi bu yönergeyi yüksek sesle okuyabileceği gibi deneklerin kendilerinin de okumasını isteyebilir. Testlerin olumsuz yönlerinden biri, deneklerden tek tek geri bildirim alınmadığı için deneklerin testi anlamadıkları veya yanlış anladıkları durumlarda düzeltilme yapılamamasıdır. Bireysel testlerde denek anlamadığı noktaları uygulayıcıya sorabilirken grup testlerinde bu her zaman mümkün olmayabilir. Gruptaki tüm denekler teste aynı zamanda başlar ve sabit bir süre içinde yanıtlarını verir. Bu testleri uygulamak için genellikle özel bir eğitime gerek yoktur. Grup zekâ testlerinde, testin uygulanacağı kişi sayısının 20'yi geçmemesi tavsiye edilir. Gruptaki bireylerin yaşları küçüldükçe, bu sayının daha da azalması gerekir. Çünkü küçük yaştaki denekler daha çok yardıma ve açıklamaya ihtiyaç duyarlar. Literatürde yer alan, birçok standarde edilmiş grup zekâ testi olmasına karşın Ülkemizde bunların çok azı kullanılmaktadır.⁸⁰

Farklı tipte zekâ testleri olmakla beraber, bu testlerin hepsi de aynı zekâyı ölçer. Bazıları sözcükleri ve sayıları kullanır, belli bir kültürel bilgiyi (sözcük dağarcığı gibi) gerektirir. Diğerleri ise bu biçimde değildir ve onun yerine şekilleri, biçimleri kullanır ve yalnızca basit, evrensel kavramların bilgisini gerektirir. İnsanların büyük bir kısmı ortalama bir zekâ bö-

lümü (ZB 100) etrafında yığılır. Çok az sayıda insan çok yüksek ve çok düşük zekâ düzeyine sahiptir. Sınıflandırmada 120 üstün zekâ sınırı görülmele birlikte bunu 130 düşünmek kavramın anlamının ve özelliklerinin yerini bulması için daha doğru görülmektedir. (Bu değer "üstün zekâ"nın eşik değeri olarak kabul edilir). Aynı oran, zekâ bölümü 70'in altında kalanlar için de söz konusudur. ZB=70-75 arası ise zekâ geriliği için eşik değeri olarak kabul edilir.⁸¹ Zekâ testleri, farklı yetenekleri farklı şekillerde derecelendirirler çünkü çocuğun diğer alanlarda gösterdiği düşük performans dereceleri, performans ortalamasını da düşürecektir.⁸²

2.6. Zekâ Testlerinin Eleştirisi

Zekâ testleri konusundaki en önemli tartışmalardan biri zekâyı oluşturan zihinsel yeteneklerin tanımlanmasıdır. Diğer taraftan IQ'nun bu yetenekleri yeterince yansıtmayacağı üzerinde yoğunlaşmış, testin hazırlanması ve standartlaştırılmasında kültürel önyargıların olabileceği ileri sürülmüştür. Sosyoekonomik düzeyi yüksek çocukların test sonuçlarının da daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Sosyo-ekonomik durum, öğrenim olanakları, testör farkı, hatta testin uygulandığı koşulların bile test sonuçlarını etkileyebileceği tartışma götürmez bir gerçektir. İyi eğitim görmüş kişilerin kelime bilgisi daha fazladır, zekâ testlerinin birçoğu sözel ağırlıklı olduğundan, bu kişilerin zekâ testlerinde eğitimi az kişilerden daha yüksek puan alması doğaldır. Bütün zekâ ölçeklerinde kültürel yanlılık söz konusudur. Bu testler meslek sahiplerine yanlılık gösterir. Zekâ testleri psikologlar tarafından hazırlanmaktadır. Dolayısıyla bu meslek grubuna yanlılık yansıtabilir.⁸³

Zekâ bölümü, bir kişinin başarı düzeyini değil; ulaşabileceği, bir başka ifadeyle varması gereken en üst düzeyi gösterir. IQ, kişinin neler başardığının değil, neler başarabileceğinin göstergesidir.⁸⁴ Zekâ yaşının hesaplanmasında zekâ testleri kullanılır; ancak bu testler çocukların gerçek yeteneklerinin belirlenmesinde tek geçerli ölçüt değildir; çünkü çocuğu ger-

çek potansiyelini gizlemeye itecek bir çok neden vardır. Bu nedenler şunlardır:⁸⁵

1. Çocuk zamanla sınırlı bir grup testinde, yeterli konsantrasyonu sağlayamadığı gibi yeterli hızı da gösteremeyebilir.
2. Çocuğun anadili ile ilgili bir sorununun olması ve gerekli kültürel alt yapıya sahip bulunmaması halinde, uygun cevapları verememesi mümkündür.
3. Çocuğun duyduğu başarısızlık korkusu ve üzerinde hissettiği grup baskısı, düşük performans göstermesine neden olabilir.
4. Zekâ testleri, çocuğun yetenekli olduğu alanları ölçme ve değerlendirmede yetersiz kalabilir.
5. Çocuğa, testin önemi ile ilgili gerekli bilgilendirme ve motivasyon sağlanmamışsa, çocuğun testi önemsememesi gibi bir sonuçla karşılaşılabilir.

2.7. Zekâ Testlerinin Geçerliği

Geçerlik testin ölçmeyi amaçladığını ölçebilme gücüdür. Zekâ testinin geçerliği denilince de testin zekâyı gerçek anlamda ölçebilme gücü akla gelir. Zekânın beynin fonksiyonlarının toplamı olduğu varsayımıyla her iki bölüme ait bazı fonksiyonları ölçen testler geliştirilmiştir. Kavrama, akıl yürütme, yargılama gibi bazı sözel yeteneklerin beynin sol yarım küresinin fonksiyonu olduğu, görsel-mekânsal yetiler gibi performans yetilerin de sağ yarım kürenin fonksiyonu olduğu bilinmektedir. Bugün en yaygın olarak kullanılan zekâ testlerinde de sözel ve performans yetenekler ölçülmeye çalışılmaktadır.⁸⁶

Zekâ testleri birçok uzman tarafından çeşitli yönleriyle eleştirilmekle birlikte klinikte çocuk ve gençlerin zihinsel gelişim düzeylerini belirlemede etkilidir. Geçerlik ve güvenilirlikleri test edilmiş testlere uzmanlarca gerek duyulduğu takdirde başvurulması pratikte önemli yararlar sağlar. Günümüzde kullanılan zekâ testleri, zekânın daha çok sözel mantıksal ve matematiksel yönüne yöneliktir. Bu testler, zekânın bu yönüyle ilgili

çeşitli zekâ düzeyindeki kişileri ayırt edebilir. Ayrıca, bireyin doğuştan gelen yeteneklerini daha doğru yansıtan ve kültürel yapıdan etkilenmeyecek testler geliştirilmesine yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Ancak bu konuda sıfır bir kültürel yanlılık hiçbir zaman sağlanamayacaktır. Zekâ, tanımlandığı gibi, tanımlandığı şekliyle de ölçülebilir ve zekâ testleri bu ölçme işini IQ yu tespit eder.⁸⁷ Ölçülen zekânın kendisi değil zekâyı gösteren davranışlardır. Çünkü zekâ soyut bir kavramdır. Zekâyı ancak kendisini simgeleyen davranış ve ifadelerle somutlaştırarak ölçebilirsiniz.⁸⁸

Zekâ testlerinin bu konuda profesyonelleşmiş uzmanlarca yapılması güvenilirliğini artırır. Test odası, testörün çocukla kurduğu iletişim, çocuğun motivasyonu, ortamın fiziksel koşulları (ısı, ışık vb) gibi birçok faktör testin güvenilirliğini etkiler. Tüm bu koşullar konunun uzmanları tarafından bilinmekte ve ortam standardize edildikten sonra belirlenen yönergeler belirlenen biçimde verilerek çocuğun gerçek performansını ortaya koyması sağlanmaya çalışılır. Zekâ testleri öğrenme sağlanmasını ve benzer hatalar yapılmasını diye yapıları gereği belirli bir zaman geçmeden tekrarlanmaz. Bu süre testten teste değişebilmekle birlikte 6 ay sürelidir.⁸⁹

Kısa aralıklarla tekrarlanan testlerin de geçerli olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle ailelerin böyle bir test yaptırma aşamasında, öncesinde yapılmış bir test varsa bu bilgiyi uzmanla paylaşmaları önemlidir. Sıklıkla kullanılan zekâ testleri geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış testlerdir. Bu nedenle uzmanlarca uygulandığında bu testlerden elde edilen sonuçların da güvenilir ve geçerli olduğu söylenebilir.⁹⁰

2.8. Zekâ Testleri Neden Önemlidir?

Zekâ testleri klinikte değişik amaçlarla kullanılır. Bir çocuğun zihinsel gelişim geriliğini (zekâ geriliği) veya üstün zihin gücünü (üstün zekâ) ortaya çıkarabileceği gibi hangi yetilerinin ne kadar gelişmiş olduğunu, hangi alanlarda daha fazla gelişmiş hangi alanlarda daha az gelişmiş oldu-

ğunu zekâ testleri aracılığıyla saptamak mümkündür. Ayrıca bu testler aracılığıyla çocuğun nörolojik, görme veya işitme ile ilgili bir sorunu olma olasılığını da saptamak mümkün olabilir. Bunun yanı sıra zekâ testleri sonuçları klinik psikolojide bazı psikopatolojinin belirlenmesinde de bir araç olarak kullanılır.⁹¹

2.9.Zekâ Testleri Ne Zaman Gerekir?

Neredeyse her anne-baba bebeğinin sağlıklı olduğu kadar zeki olmasını da hayal eder. Hatta “ben okuyamadım çocuğumu okutacağım, her fırsatı sağlayacağım, para kazanabileceği yani rahat yaşayabileceği mesleklerle yönelteceğim.” der. Çocuğun yetenek ve istekleri gözardı edilir. Çocuğun her becerisi, değişik durumlardaki problem çözüme ve akıl yürütme tarzı hep zekâ belirtisi olarak yorumlanır. Özellikle de hareketliliğiyle fark edilen çocukların aileleri uzmanlara başvurup bu çocuğun zeki olduğunu düşündüklerini ve zekâsını ölçtürmek istediklerini söylerler. Ancak böyle bir merak bir çocuğa zekâ testi uygulanması için yeterli bir neden değildir. Sadece çocuğun ne kadar zeki olduğunu belgelemek için test uygulanması çocuğu ve aileyi strese sokabileceği gibi çocukla aile arasındaki beklentiden kaynaklanan durum sebebiyle iletişimi bozabilir. Zorunluluk değilken gereksiz zaman ve mesai sarfiyatı da cabası.⁹²

Şunu unutmayalım ki zekânın ölçülmesi diğer fiziksel ve fizyolojik ölçümler kadar somut değildir. Sayısal bir veri elde edilmekle birlikte bu veri daha çok klinik ve eğitsel değerlendirme için bir anlam ifade eder. Zekâ değişmez bir bütün değildir. Zekâ testi uygulama kararı ancak bir uzman tarafından verilmelidir. Bunun içinde belirleyici olan çocukta görülen yaşitlarından aşırı farklılık ve uyum problemleri olmalıdır. Çocuklar okulda, evde veya başka sosyal ortamlarda okul başarısı, uyum ve davranış problemleri yaşıyorlarsa yapılacak bazı değerlendirmelerin ardından zekâ testi yapılması gerekebilir. Zekâ testine ihtiyaç duyulmasının nedeni çocuğun olası bir öğrenme güçlüğüünün saptanması olabileceği gibi üstün zihin gücüne sahip oluşunun saptanması da olabilir. Çünkü her iki uçta da çocuklar uyum ve davranış sorunları yaşayabilirler. Bu sorunların kaynağı-

nin neler olabileceğinin saptanması aşamasında zekâ testleri bir araç olarak kullanılabilir.⁹³

2.10. Zekâ Testleri Nerelerde Yapılır?

Zekâ testleri bu konuda uzmanlaşmış pedagoğ, psikolog ve psikolojik danışmanlarca yapılmaktadır. Bu uzmanların çalıştığı özel klinik ve merkezlerin yanı sıra Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde, bazı hastanelerin psikiyatri veya psikoloji bölümlerinde de bu testler uygulanmaktadır.⁹⁴

2.11. Zekâ Testi Sonuçları Anne-babaları Nasıl Etkiler?

Zekâ Testleri konusunda yeterliliğe sahip uzmanlar sık sık ailelerin merakları nedeniyle test yaptırma talepleriyle karşılaşılır. Bu talebin sırf merak kökenli olması reddedilmesi için yeterlidir. Çünkü merak sebebiyle elde edilecek sonuçlar çocukların zarar görmesine neden olabilir. Anne-babalar genellikle çocuklarından yüksek performans beklerler. Eğer sonuç anne-babanın istediği gibi çıkmazsa bu durum anne-babada hayal kırıklığı oluşturarak çocuklarıyla ilişkilerini olumsuz etkiler.⁹⁵

Sonuç; çocuk bir anda anne-babanın gözünde değer kaybeder. Testten elde edilen puanın yüksek olması da başka sıkıntılara neden olabilir. Bu durumda da anne-baba çocuğun çok yüksek bir zekâ bölümüne sahip olduğunu bilir, çocuğa bunu bildirir ve çocuktan beklentileri çok artar. Böyle bir çocuğun okulda veya başka sosyal ortamlarda karşılaşılabileceği uyumsuzluk veya başarısızlık problemi anne-babanın aşırı tepki göstermesine neden olabilir. Çocuk üzerindeki baskı artabilir. Kendisinden sürekli yüksek başarı beklenen bir çocuk, küçük bir başarısızlıkta hayal kırıklığı yaşar ve bekleneni verememiş olma duygusuyla güvensizlik ve yetersizlik duyguları yaşayabilir.⁹⁶

Üstün yetenekli çocuğa sahip aile ayrıcalık bekleyebilir. Zihinsel kapasitesi üstünlüğün sınırında olan çocuğa sahip bir aile, çocuğu sanki dahiymiş gibi davranabilir. Çocuğu fazla serbest bırakıp okuldan çocuğuna yönelik sürekli bir ilgi ve müsamahakâr yaklaşım arzulayabilir.⁹⁷ Sayılan bu sakıncaları giderebilmek için zekâ testlerinin sonuçları anne-babalarla paylaşılırken testle ölçülen yetenekler tek tek incelenir. Çocuğun hangi yeteneğinin yaşından beklenen düzeyde gelişmiş olduğu, hangi yeteneğinin yaşının üzerinde geliştiği, hangi yeteneğinin yaşından beklenen düzeyde gelişmediği açıklanır. Bu yeteneklerin özgüven, başarı ve öğrenmesini nasıl etkileyeceği üzerinde durulur. Anne-babanın bu veriler ışığında çocuklarına nasıl bir program hazırlamaları gerektiği konusunda rehberlik edilir.⁹⁸

2.12.Zekânın Sınıflandırılması

Birçok kişi tarafından zekâ, genelde tek bir yetenek veya becerinin belirginleşmesi biçiminde anlaşılır. Bu hatalı bir düşüncedir. Çünkü zekâ algılama, öğrenme, düşünme gibi pek çok yetenek ve becerinin birlikte kullanımı ile kendini gösterir.

Zekâ hakkında birçok araştırmacı farklı tanımlamalar ve sınıflamalar yapmıştır.

Thorndike tarafından üç ana farklılık çerçevesinde sınıflandırılmıştır;⁹⁹

1. Soyut Zekâ

Çocuklukta görülmeyen sembol kullanarak düşünme yeteneğidir. 12 yaş ve sonrasında ağırlıklı olarak kendini gösterir. Soyut zekâ gerçekte var olmayan ancak var olanlar arasındaki ilişkilerden zihnin soyutlama ve genelleme gücüyle elde ettiği sembollerle uğraşır. Örneğin; pi sayısı, türev, limit, sayılar tabiatta somut olarak yoktur. Matematik kavramlarını kullanmak, matematiksel ilişkileri kurmak soyut zekâ işidir. Yazar, şair, besteci soyut zekâsını kullanır.¹⁰⁰

2. Mekanik (Somut) Zekâ

Çocukluk yıllarında kendini göstermeye başlayan bu zekâ, bozulan bir oyuncacı tamir ederken, yap - boz türü oyuncaklarla uğraşırken yoğun biçimde kullanılır. Araç gereç ve makine tamirinde kendini gösteren yetenek alanıdır. Bu zekânın daha çok mühendislerde, tamircilerde, teknikerlerde, kalfa ve ustalarda bulunması gerekir.¹⁰¹

3. Sosyal Zekâ

Sosyal zekâsını iyi kullanan bir insan çevresinde sevilir, sayılır, lider özellikleri ile sivrilip insanları etkiler. Uyum sağlamada kendini gösteren sosyal yetenek alanıdır. Politikacılık, avukatlık, öğretmenlik, pazarlamacılık gibi toplumla sıkı ilişkiler içinde olması gereken mesleklerde sosyal zekâ ön plana çıkar.¹⁰²

Günümüzde zekânın birbiriyle ilişkili ya da ilişkisiz birçok etmen veya yetenekten oluştuğu kabul edilmektedir. Buna göre zekânın belirli bazı etmenler ele alınarak değerlendirilmesi ve elde ortalama puanın zekâ bölümü (IQ) olarak ifade edilmesi yanlış bir uygulamadır. Gerçek bir değerlendirme bu etmenlerin tek tek ele alınmasıyla mümkün olabilir. Bu konudaki en kapsamlı çalışma çoklu zekâ kuramını geliştiren Gardner tarafından yapılmıştır.

2.13. Çoklu Zekâ

Daha önceki kısımlarda zekâ tanımı yapılırken daha çok geleneksel yaklaşıma göre yapılan tanımlamalara yer verilmiştir. Geleneksel yaklaşım zekâyı sözel sayısal ve uzay ilişkileri olarak üç boyutta ele almaktadır. 20. yy'ın ortalarından itibaren Avrupa'da Piaget, Vigotsky, Dabrowski gibi bilim adamlarının zekâya bakışları bütüncül ve gelişimseldir. Örneğin Piaget, zekâyı yeni durumlara uyma yeteneği olarak nitelemiştir. Ona göre zekâ, algılama, uslama, anımsama gibi zihinsel süreçlerin gelişimi ve etkinlik kazanması olarak tanımlar. 1970'lerden itibaren gelişim sürecini yete-

neklerin incelenmesinde temel alan ABD’li bilim adamları genel bir zekâ tanımı yerine çoklu zekâ kavramına yakınlaşmış durumdadırlar.¹⁰³

Zekânın çok gruplu olmasıyla ilgili birçok kuram ve model bulunmasına karşın, bugün eğitim dünyasında ve konumuz olan üstün yetenekliler eğitiminde Gardner’ın “Çoklu Zekâ Kuramı” temel alınmaktadır bu nedenle bu kuramın açıklanmasında fayda vardır.

Gardner insan zekâsının objektif olarak ölçülebileceği tezini savunan geleneksel anlayışı eleştirerek zekânın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok sayıda yetenekleri içerdiğini ileri sürmektedir.¹⁰⁴

Beyni hasar görmüş kişiler üzerinde yapılan çalışmalar, zekâ alanlarıyla ilgili davranışların beyin hücrelerinin belli merkezlerinden yönetildiğini göstermektedir. Genetik olarak beyin hücreleri bazı bölgelerde daha güçlüdür ve bu bölgelerle ilgili etkinliklerde daha başarılı olunmaktadır. Bireyler güçlü olunan bölgelere bağlı olarak bir ya da birkaç alanda yüksek performans gösterebilirler. Önemli olan bu alanların belirlenmesi ve tüm alanlara yönelik geliştirici etkinlikler planlanmasıdır.¹⁰⁵

Gardner’in ileri sürdüğü yedi ayrı zeka türü aşağıda açıklanmıştır.¹⁰⁶

Sözel-dilbilimsel zekâ: Dili hem sözlü hem de yazılı olarak etkin kullanma yeteneği.

Örnek davranışlar: Okuma, yazarak ifade etme, konuşma yapma, rapor yazma, ikna etme.

Mantıksal-Matematiksel zekâ: Rakamları etkin kullanma ve ortaya çıkan sonuçları iyi bir nedene bağlama yeteneği.

Örnek davranışlar: Zihinden hesap yapabilme, problem çözümlerini kurgulayabilme, sebep-sonuç ilişkilerini kavrama.

Müziksel zekâ: Ritme, sesin yüksekliğine ve melodiye duyarlılık.

Örnek davranışlar: Sesleri ayırt edebilme, şarkı ezberleme, melodilerdeki hızı, ritmi ve tempoyu değiştirebilme, duygularını değiştirmek için müziği bir araç olarak kullanabilme.

Uzaysal-Görsel zekâ: Biçime, şekle, boşluğa, renge ve çizgiye duyarlılık.

Örnek davranışlar: Haritayı iyi kullanma, kâğıda obje veya manzara çizebilme, hayal edebilme, grafiklerle anlatabilme, resimlere bakmaktan hoşlanma.

Bedensel-duyusal zekâ: Düşünce ve duyguları ifade etmek için vücudu kullanabilme ve problemleri çözebilme yeteneği.

Örnek davranışlar: Güzel dans edebilme, dokunmaktan hoşlanma, gezmeyi sevme, sportif etkinlikleri yapmaktan hoşlanma, rol yapma.

İçsel zekâ; Bireyin kendinin kuvvetli ve zayıf taraflarını, ruh halini, niyet ve isteklerini anlayabilmesi ve bunlardan yola çıkarak yaşamını daha etkin bir şekilde devam ettirebilmesi.

Örnek davranışlar: Duygularının farkında olma, tek başına zaman geçirme, kendi düşünce tarzını değerlendirme, başkalarıyla benzerlik ve farklarını anlayabilme.

Kişiler arası zekâ: Diğer insanların ruh hallerini, duygularını, güdülerini ve niyetlerini, nasıl çalıştıklarını, onlarla nasıl ortaklaşa çalışılabileceğini anlayabilme. Kişiler arası problemleri karışıklıkları çözebilme yeteneği. Örnek davranışlar: Başkalarını anlama, insanları yönlendirme, paylaşma, ortak çalışmaktan hoşlanma, başkalarını cesaretlendirme, insanları dinleme vs.

Doğacı – Varoluşçu zekâ: (Doğa, çevre ve canlı zekâsı) Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir. Araştırma yapmayı sever. Doğadaki canlıları incelemekten hoşlanır. İnsanın varoluşunun nedenlerini ve kendi varoluşunu düşünür.

Örnek davranışlar: Doğadaki hemen her canlının yaşamına ilgi duyarlar. Farklı canlı türlerinin isimlerine karşı dikkatlidirler, çiçek türleri hayvan türleri onlar için çok çekicidir. Seyahat etmeyi, belgeseller izlemeyi severken, doğa ve gezi dergilerini incelemekten hoşlanırlar. Doğadaki bitki türlerine karşı duyarlıdırlar. Doğanın insanlar üzerindeki ya da insanın doğa üzerindeki etkisi ile ilgilenirler.

2.14.Üstün Zekâ ve Yeteneğin Tanımı

Bilimin tüm alanlarında olduğu gibi üstün yeteneğin tanımında ve buna bağlı olarak üstün yetenek konusunun incelenmesinde zamanla birlikte bir rafinelğe ve farklılaşmaya gidildiği görülmektedir. Başlangıçta en kolay gözlenebilir sınırlı sayıda özelliğin basit sınıflaması olarak tanımlanan üstün yetenek giderek daha çok sayıda boyutu içeren daha geniş bir kapsama yayılan ve zamanı da bir değişken olarak içeren esnek ve dinamik bir tanıma dönüşmüştür. Üstün yetenek; yalnızca bazı kişilerde gözlenen bir özellik değil, yetenek düzeyi ne olursa olsun tüm insanlarda gözlenen özelliklerin varoluş derecesindeki görülme sıklığındaki, ortaya çıkış zamanındaki ve biraraya gelişlerindeki özgünlüklerinden kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle, üstün yetenekliler, farklı türden insanlar değil bazı özelliklerinin dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren insanlardır.¹⁰⁷

Hemen hemen her çocuğun diğerlerinden daha iyi olduğu bir yanı vardır. Kimisi konuşmada, kimisi yazmada, bir diğeri resim yapma ya da şarkı söylemede yaşlarından daha iyidir. Çocukların bir kısmı ise akranları çeşitli işler başarırken hâlâ temel bazı beceriler kazanmada büyük güçlüklerle karşı karşıyadırlar.¹⁰⁸

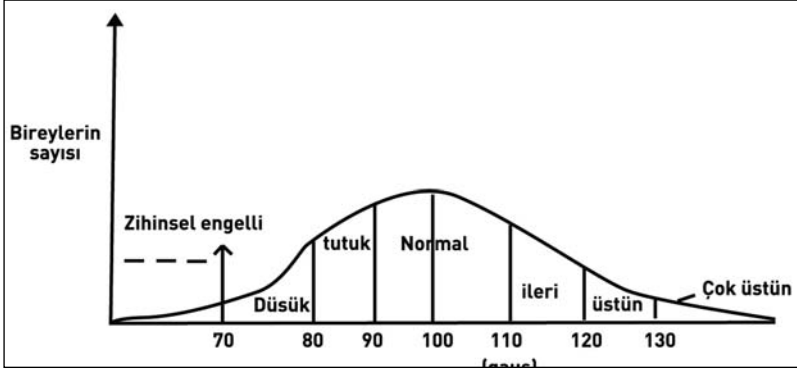

Normal okul sistemi içinde çocuklar genellikle üç düzeyin paraleli olan öğrenme kümelerine ayrılabilirler.¹⁰⁹

- a. Ortalama öğrenme gücü olanlar
- b. Ortalama üstü öğrenme gücü olanlar
- c. Ortalama altı öğrenme gücü olanlar

Bu üç ana grup dışında çok küçük sayıda oldukça ağır ve güç öğrenen öğrenciler de vardır. Bunlara bilindiği gibi “Zihinsel Engelli” denir. Bu küçük sayıda eşit grup çocuklar da oldukça ileri öğrenme düzeyine ulaşmıştır ki bunlara da “Üstün Zekâlı” ya da “Üstün Yetenekli” çocuklar denir.¹¹⁰

Şekil 1: Zekâ Bölümlerinin Popülasyonda Dağılımı

“Üstün Zekâ” sınıflandırması bilişsel, duyuşsal, sosyal ve fiziksel yüklemelerle ilgili, üstün yetenekli bireyleri ve normal akran gruplarını ayırmayı beraberinde getirmektedir. Özel yetenekleri olan çocukların akran gruplarına göre bazı üstün özellikleri bulunmaktadır. Bunun ötesinde üstün yetenekliliğin nasıl tanımlanması gerektiğine ilişkin çok az bir uzlaşma söz konusudur. Bu uzlaşmazlıklar; üstün yeteneklilerin üstünlüğünün ne şekilde olduğu, genel zekâ, içgörü, yaratıcılık, özel yetenekler ve akademik konularda başarı ya da çalışma çizgisi, ahlaki yargı ve bu faktörlerin hepsinde üstün olup olmadıkları, üstün yetenekliliğin hangi çeşidinin önemli olduğu, üstün yetenekliliğin nasıl ölçüleceği, üstün yetenekli olduğu düşünülenlerin üstünlük derecesinin ne olması gerektiği ve karşılaştırma grubunu kimlerin oluşturması gerektiği, grubun standartlarının ne ol-

ması gerektiği şeklindeki sorularla ilgili görüşlerden kaynaklanmaktadır. Konunun karmaşık ve çok yönlü olması nedeniyle, son şeklini almış bir üstün yetenekli çocuk tanımına ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bu nedenle de tanımlamalarda yeni yaklaşımların ortaya çıkması süregelmektedir.¹¹¹

Üstün zekalı çocuklara ilişkin bugüne kadar birçok tanım yapılmıştır. Bunlar içinde en yaygın kabul görülen üstün zekâlı tanımı ise; Zihinsel yeteneklerin ya da zekâlarının birçoğunda akranlarına göre üst düzeyde performans gösteren ya da gizil bir güce sahip, yaratıcılıkları diğer çocuklara göre üstün olan ve herhangi bir iş yapmaya başladıkları zaman işi bitirmeden asla vazgeçmeyenlere üstün yetenekliler denir.¹¹²

Bazı teorisyenler, bilim ve teknik alanındaki yetenekliliği üstün zekâ, güzel sanatlar alanında yetenekliliği üstün özel yetenek olarak gruplandırmışlardır. Üstün insan kimdir? Nasıl yetiştirilir? Üstün insanı tanımlamak için pek çok değişik terimler kullanılmaktadır. Normalüstü, üstün zekâlı, müstesna, özel yetenekli, üstün yetenekli, kabiliyetli vb. gibi terimler üstün insanı ve bu gücü oluşturacak çocuklar için de kullanılan sözcüklerdir.¹¹³ Literatürde genellikle üstün zekâyâ sahip çocukların yaşamlarının ilk yıllarından itibaren gelişim aşamalarına normal gelişim standartları gösterenlere göre daha hızlı ulaştıkları vurgulanmaktadır.¹¹⁴

2.15. Neden Erken Tanı Gereklidir?

Üstün zekâlı çocuklar, ‘Gerçekleştirmeyi düşündüğünüz üç isteğiniz nedir?’ sorusuna verdikleri yanıtlardaki farklı ve yapıcı yaklaşım biçimleriyle katalizör işlevlerini yerine getirmeyi hedeflemişlerdir. Nasıl bir dünyada yaşamak istediklerini betimlerken, bir yandan sı-

nırsız hayal güçlerini ortaya koymuşlar, öte yandan da icat ve buluşlarıyla toplum yararına katkılarını tüm cömertlikleriyle sergilemişlerdir. Projeleri, yararlı bitkileri klonlayarak çoğaltmaktan, kara delikleri kapatmaya, AIDS'in aşısını bulmaya, hızlı ve ucuz ulaşım araçları keşfetmeye, meyve aromalı sigaralar icat etmeye kadar çeşitlilik göstermektedir. Eşitsizlik konusundaki duyarlılıklarını, Dünya'da işsiz insan kalmamasını sağlamak, görme engelliler için hazırlanmış bilgisayar, fakirlere % 99 indirim gibi öneri ve projelerle dile getirmişlerdir. Üstün zekâlılar, gelecekle yakından ilgilidirler. Dünya'nın ve ülkemizin geleceği onlar için öncelikli konuların başında gelmektedir. Bir diğer istek grubunda ise "barış ve kardeşlik" vurgulanmıştır: Savaşları yok etmek, atılan bombayı yere düşmeden imha edebilen robot imali gibi. Yer ve gök sınırları içinde kendilerine özgürce hareket imkânı veren bir arayış içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.¹¹⁵

Bu çocukların bazıları üstün gelişimleri ve başarıları ile kendilerini daha kolay tanıtabilir. Fakat bazılarının yetenekleri çeşitli nedenlerden ötürü gizli kalmaya devam eder. Her toplumun her kuşağında böyle gizli kalmış, keşfedilmeden eriyip gitmiş pek çok yetenekli birey bulunur. Sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi düşük ailelerde, azınlık gruplarında, okula gidememiş ya da çok erken ayrılmak zorunda kalmış olanlarda üstün yeteneklerin fark edilmesi daha güç olur. Hatta okula devam edenler arasında farkına varılmayıp tersine kanılarla damgalanmış, gerçek yetenekleri sonradan ortaya çıkmış olanlar bulunur. Galton, Churchil, Edison bu gruba verilebilecek en önemli örneklerdir. Bu bakımdan üstün yeteneklilerin seçimi önemli bir konu olmaktadır.¹¹⁶

2.16. Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri

*Çağlar üstün yeteneklilerin özelliklerini beş başlık altında toplar:*¹¹⁷

1. Bedensel özellikler,
2. Zihinsel özellikler,
3. Sosyal özellikler,
4. Kişilik özellikleri,

5. Mesleki özellikler

Ancak yıllardır bu konuda çalışma yapan teorisyenlerin en yalın tanı ölçütü olarak dikkate aldığı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.¹¹⁸

En az bir yetenek alanında yaşlılarının üstünde performans

Dile hakimiyet

Merak ve bazı konulara yoğun ilgi

Çabuk öğrenme

Güçlü bellek

Yüksek düzeyde duyarlılık

Özgün ifade biçimleri

Yeni ve zor deneyimleri tercih

Kendisinden büyüklerle arkadaşlık

Yeni durumlara çabuk uyum sağlama

Okumaya düşkünlük.

A-Müzik Alanındaki Yetenek Özellikleri

1. Ritim ve melodiye diğer çocuklardan fazla tepkide bulunur.
2. Müzikle çok ilgilidir. Plak, kaset dinler. Nerede müzik etkinliği varsa ona katılmak ister.
3. Müzik parçaları yapmaya büyük istek ve çaba gösterir.
4. Başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlanır.
5. Yaşlılarına, duygu ve düşüncelerini anlatmak için sık sık müziği araç olarak kullanır.
6. Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir, onları çalmayı dener.
7. Müzisyenler, şarkıcılar ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yapar.
8. Dinlediği müzik parçasını kısa zamanda öğrenir, anlamlı ve uygun şekilde söyleyebilir.

B-Resim Alanındaki Yetenek Özellikleri

1. Çeşitli konularda çizimler yapar.
2. Resimler planlar, resimlere derinlik verir ve parçalar arasında uygun oranlar kullanır.
3. Resim çalışmalarını ciddiye alır ve resim yapmaktan haz duyar.
4. Diğer çocukların yaptığından değişik çizimler yapar.
5. Resim yapma, çizme ve boyama için çok zaman harcar.
6. Resmi kendi yaşantılarını ve duygularını ifade etmek için başarılı olarak kullanır.
7. Diğer insanların, sanat-resim çalışmalarına ilgi duyar.
8. Diğerlerinin eleştirilerinden hoşlanır ve içlerinden yeni şeyler öğrenir
9. Çamurdan, sabundan, plastirinden vb. yumuşak gereçlerle üç boyutlu şeyler yapmaya özel ilgi gösterir.

C- Fen Alanındaki Yetenek Özellikleri:

1. Fen Bilgisi konusunda otorite olan kaynakları tarar.
2. Fikir ve hipotezleri test etmeye yönelik deneyler yapar.
3. Fen ve teknik araçları kullanabilir ve bunlara vakıf olur.
4. Yerinde ve yeterli veri seçer. Verilerden geçerli çıkarımlar yapar ve tahminlerde bulunur.
5. Problem çözmeye kullanılan teknik ve süreçlerin altında yatan varsayımları tanıyabilir ve değerlendirir.
6. Fikirleri hem niceliksel hem de niteliksel ifade edebilir.
7. Fen Bilgisini toplumsal değişim için kullanır ve uygular.
8. Bilinen gerçek ve kavramlardan yeni ilişki ve fikirler oluşturur.
9. Bilimsel gözlem, veri toplama ve yorum yapma becerileri vardır.
10. Problemlere yönelik duyarlılığa, yeni fikirler geliştirme yeteneğine, değerlendirme yeteneğine sahiptir.
11. Devamlı meraklıdır. Tutarsızlıkların tespitinde tetiktir.
12. Yüksek düzeyde mekanik düşünmeye sahiptir.
13. Uzun ilişkilerine ilgi duyar.

14. Planlama ve iletişim yeteneğine sahiptir.
15. Öğrenme ve bilgiye sürekli açlık duyar. Çabuk öğrenir, kavrar, akılda saklar.
16. Genelleme ve soyutlama yaparak elindeki bilgiyi diğer alanlara aktarabilir.
17. Kararlı ve sabırlıdır. Üreticidir.
18. Düşünceleri ve nesnelere sistematik biçimde bir araya getirebilir.
19. Sorgulamalarında“ne”,“nasıl”,“neden” sorularının ötesine ulaşmaya çalışır
20. Kendine güvenir, kendi başına bir iş üstlenebilir.
21. Yaşıtlarına göre alışılmadık dışında nitelikli ürün ortaya koyar.
22. Birbirini takip eden konular ve olaylar dizisi karşısında bir sonraki adımı takip edebilir.
23. Bir alanda öğrendiği konu ile başka bir alanda öğrendiği konu arasında mantıklı ilişkiler kurabilir.
24. Olaylar arasındaki bağıntıları, neden-sonuç ilişkilerini ve benzerlikleri yaşlılarından daha çabuk ayırt edebilir.
25. Öğrendiklerini yeni ve farklı alanlarda kullanabilir.
26. Çeşitli konularda mantıklı eleştiri getirebilir. Kimsenin aklına gelmeyecek sorular sorar.
27. Bir kez öğrendiğini kolay kolay unutmaz.
28. Bir cümlede ya da sözde, doğrudan bildirilmeyen, kastedilen anlamları bulup çıkarabilir.
29. Sorun çözümünde karmaşık yöntemler kullanabilir. Yeni deneyler yapmaya isteklidir.
30. Yetişkin denetimi olmaksızın bir proje, deney üzerinde çalışabilir.
31. Arkadaşlarının etkinliklerini örgütleyip planlayabilir.

D- Matematik Alanındaki Yetenek Özellikleri:

1. Verilerin ele alınmasında, düzenlenmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptir.

2. Zihinsel çevikliğe sahiptir. Orijinal yorumlar yapar.
3. Fikirlerin iletilmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptir.
4. Göze çarpan genelleme yeteneği vardır.
5. Yazılı iletişimden ziyade sözlü iletişimi tercih eder.
6. Aynı problem çözümüne yönelik değişik yöntemleri kullanır.
7. Sıra dışı Matematiksel işlemler yapar. Problemi kısa sürede çözer.
8. Gayret gerektiren olağan dışı problemler sorar.
9. Uygulamaya, analize, senteze ve değerlendirmeye odaklanır.
10. Matematiği başka kategorilere entegre edebilir.
11. İlgisiz gibi görünen işlemler arasında ilgi kurar.
12. Yanlış ve doğruyu seçme güçleri fazladır.
13. Yaşıtlarının çözemediği zor problemleri çözebilir.

E- Sosyal Alandaki Yetenek Özellikleri:

1. Yaşına göre kavramsal olarak ilerlemiştir.
2. İleri düzey, teknik bilgi birikimine yada çok özel bilgilere sahiptir.
3. Güç veya karmaşık işlerden hoşlanır. Bilgiyi kolayca ve süratle kazanır.
4. Bağımsız projeler için yüksek standartlar belirler.
5. Sınıf arkadaşları tarafından yeni fikir ve bilgilerin kaynağı olarak görülür.
6. Sınıf arkadaşları tarafından bir grup stratejicisi yada organizatörü olarak görülür.
7. İnsan ilişkilerinde mizahı görür ve kendi kendine gülebilir.
8. Farklı öyküler anlatır ya da yazar.
9. Geniş bir alana yayılan ve/veya oldukça kapsamlı ilgileri olur.
10. Diğer insanların görmediği ilişkileri görebilir.
11. İlerlemiş yoğunlaşmış ve geniş konulara eğilen bir okuyucudur.
12. İnsanlara ve sosyal etkileşimin sonuçlarına karşı duyarlılık, samimi ilgi ve başkalarının fikir ve ahlaki değerlerini takdir eder.

13. Özellikle insan davranışlarının değerlendirilmesi açısından eleştirel yargı kapasitesi vardır.
14. Hayal gücü, zaman ve mekan bakımından farklılık gösteren sosyal durumlara kendini yönlendirme yeteneği vardır.
15. Zaman duygusu ve birbirini izleyen olayların başka olaylarla ilişkisini görme yeteneği vardır.
16. Sosyal problemlerde araştırma, uygulama, bir problemin sınırlarını algılama, verileri saklama, kanıtları sıralama, hipotez oluşturma, anlamlı sonuçlara varma ve yazılı yada sözel sunular için sonuçları etkin biçimde düzenleme yeteneği vardır.

2.17. Kaynaştırma ve Üstün Zekâ

Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin, normal öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamlarında (normal anaokulu, normal ilköğretim okulu, vb.) eğitilmesidir.

2.2. Kimler Kaynaştırma Eğitimi Alabilir

Kaynaştırma eğitimi uygulamasında akranları ile birlikte normal sınıflarda eğitim alacak öğrenciler arasında üstün yetenekli öğrencilerde sayılmaktadır. Kaynaştırma eğitimine alınacak üstün yetenekli öğrenciler M.E.B. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "Üstün yetenekli birey, zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey." olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde üstün yetenekliler eğitimi ile ilgili farklılaştırılmış eğitim uygulamaları olmakla birlikte kaynaştırma eğitimi ile ilgili kaynaklarda yer alan amaçlara bakıldığında öğrencinin toplumun bir parçası haline getirilmesi, yapabileceklerini en üst düzeye çıkarması, uyumlu ve mutlu bireyler olmaları, normal çocuklarla bütünleşmeleri, sosyal kabul görmeleri'nin ortak amaçlar olduğu görüldüğünden, üstün yetenekli öğrenci-

ler için gerektiğinde destek eğitimi ve fırsatlar verilerek kaynaştırma ile eğitimlere devam etmesi en doğru yöntem olarak düşünülebilir.

2.18. Üstün Zekâlıların Tanınması

Sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi düşük ailelerde, azınlık gruplarında, okula gidememiş ya da çok erken ayrılmak zorunda kalmış olanlarda üstün yeteneklerin fark edilmesi daha güç olmaktadır. Hatta okula devam edenler arasında farkına varılmayıp tersine kanılarla damgalanmış, gerçek yetenekleri sonradan ortaya çıkmış olanlar bulunmaktadır. Galton, Churchil, Edison bu gruba verilebilecek en önemli örneklerdendir. Bu bakımdan üstün zekâlıların seçimi önemli bir konu olmaktadır.¹¹⁹

Üstün zekâlı ve özel yeteneklilerin eğitimine yönelik faaliyet gösteren Bilsen öğrenci seçimi için her öğretim yılının ekim ayı içinde Bakanlıkça hazırlanan "Gözlem formu"nu, il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına gönderir. Öğretmenler ve kurullar, üstün veya özel yeteneğe sahip olduklarını gözlemledikleri öğrencileri aday gösterir. Listeler ve formlar, en geç mart ayının sonuna kadar ilgili Bilim ve Sanat Merkezine gönderilir.

Örgün eğitim kurumlarınca aday gösterilen ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri, her yıl mayıs ayında Bilim ve Sanat Merkezi müdürlüklerince belirlenen tarihlerde Bakanlıkça hazırlanan grup testine alınırlar. İlköğretim ve orta öğretimde grup testine alınarak yeterli başarıyı gösteren öğrencilerden;

a- Genel zihinsel yetenek yönünden uygun olanlar, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri uzmanlarınca,

b- Özel yetenek yönünden uygun olanlar, Bilim ve Sanat Merkezi uzmanlarınca bireysel incelemeye alınırlar.¹²⁰

Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listeleri, MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderilir. genel müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonunda uygun bulunan listeler, onaylandıktan sonra ilgili merkeze gönderilir. Bakanlıkça belirlenen kontenjanlara göre onaylı listelerde yer alan öğrenciler, en yüksek puan alandan başlanarak merkeze kaydedilir.¹²¹

Tanılamadaki en önemli sorunlardan biri üstün yetenekli bireyler ile sınıflardaki parlak çocukların öğretmenler tarafından karıştırılmasıdır. Bu nedenle üstün zekâlılar ile parlak çocukların genel özelliklerinin bilinmesi önemlidir.

1.19.1. Tablo 2: Parlak Çocuk ile Üstün Zekâlı Çocuğun karşılaştırılması.¹²²

Parlak Çocuk	Üstün Zekâlı Çocuk
İlgilidir.	Oldukça fazla meraklıdır.
Sorulara cevap verir.	Sorunun ayrıntılarını tartışır.
Yanıtları bilir.	Sorular sorar.
Dikkatini yoğunlaştırır.	Hem zihinsel hem fiziksel olarak katılır.
Anlamı kavrar.	Varsayımlar ortaya atar.
Uyanıktır.	Keskin gözlem yapar.
Verilen işi tamamlar.	Projeler oluşturur.
İyi fikirleri vardır.	Alışılmamış tuhaf fikirleri vardır.
Okuldan hoşlanır.	Öğrenmeden hoşlanır.
Güçlü belleği vardır.	İsabetli tahminlerde bulunur.
Öğrendiği kadarıyla mutlu olur.	Çok fazla özeleştiri yapar.
Düşünceleri anlar.	Soyutlamalar yapar.
Kolaylıkla öğrenir.	Verilenleri zaten bilmektedir.
Belli bir sırayla öğrenmekten hoşlanır.	Karmaşıklıktan hoşlanır.
Akranlarıyla olmaktan hoşlanır.	Büyük yaştakileri ve yetişkinleri seçer.
Bilgiyi özümser.	Bilgiyi değiştirip uygular.

Üstün zekâlı çocukların çevreyle duygusal ilişkileri, üzerinde durulması gereken noktalardan biridir. Duygusal olarak yaşlılarından farklı olmayan üstün zekâlı çocuklar, diğer yandan hızlı ve kapsamlı kavrama yetenekleriyle çevrelerindeki olaylara duyarlı yaklaşabilirler. Fakat bu duyarlılık, onların olaylara daha gerçekçi ve çözüme yönelik yaklaşmalarına yardım edebildiği gibi, kendilerini çaresiz hissetmelerine de sebep olabilir. Toplumun gözlüklü, hiç arkadaşı olmayan, başını kitaplardan kaldırmayan bir çocuk olarak düşündüğü üstün zekâlı çocuklar, aslında çevrelerindeki yaşlılarıyla oynayıp dostluk kurmaktan da geri kalmazlar. Ancak kendi zevklerini, düşüncelerini daha çok paylaşacak kişilere de gereksinim duyarlar. Bunlar çoğu zaman çevrelerindeki yaşça büyük insanlardır. Kendileriyle benzer özellikleri paylaşanlarla son derece sağlıklı iletişim kurabilirler.¹²³

*Zekâ, dünyayı yerinden
oynatmaya yarayan maniveladır.*

Balzac

III. BÖLÜM

ÜSTÜN ZEKÂLILARA SUNULAN EĞİTİM UYGULAMALARI

Üstün zekâyâ sahip çocukların genel özellikleri ne kadar iyi bilinirse bu tip özellik gösteren çocukları belirlemek ve onlara yönelik eğitim yaşantıları sunan programlar hazırlamak o kadar kolay olur. Üstün zekalı çocuklardan genel olarak gözlenen ayırddedici özelliklerin eğitim personeli tarafından bilinmesi, eğitim personelinin bu konuda eğitilmesi önemli bir konudur. Böylece üstün zekalı olabileceği düşünülen çocuklar için gerekli önlemler daha kolay alınabilecektir. Özel eğitimin temel ilkesi olan erken tanı ve eğitime erken başlamak, üstün zekalı çocuklar için de büyük önem taşımaktadır.¹²⁴

3.1. Üstün Zekâlıların Özel Eğitimin Gerekliiliği

Özel eğitim konusu olması gereken bütün çocukların, böyle bir eğitime niçin gereksinimleri olduğunu savunmak oldukça kolaydır. Ancak gerek alan içinde gerekse alan dışında bir çok kişi, olağanüstü anlksal yetenekleri bulunan çocukların niçin özel eğitim konusu olması gerektiğini kolaylıkla benimsememekte ve bunun doğal sonucu olarak, özel eğitimin

diğer dalları olan görme ve işitme yetersizlikleri ve zihinsel yetersizlik konularında önemli adımlar atarak, bu grupların sürekli örgün eğitim içine alınmasını sağlarken, yıllardır üstün zekâlı çocuklar kapsam dışı tutulmaktadır.¹²⁵

Bunun en önemli nedenleri arasında bu çocuklara ilişkin ön yargıların yatığı gözlemlenmektedir. Bu ön yargıların bir kısmını şöyle sıralayabiliriz;¹²⁶

- Bu çocuklar zaten üstün, onlar için fazladan bir eğitime gerek yok.
- Her ortamda kendilerini geliştirebilirler.
- Bunlara artı eğitim verirse bir seçkinler sınıfı yaratırız bu da topluma üstesinden gelemeyeceği sorunlar yaratır.
- Zaten seçerek öğrenci alan orta öğretim kurumları bu çocuklara yöneliktir, bunun dışında artı bir özel eğitim vermek abestir.
- Üstün zekâlılarla, özel eğitimin ilgilenmemesi gerekir.

Okul öncesi programları, ayrı tutulduğunda, ilköğretim ve bir dereceye kadar ortaöğretim programlarının öncelikle çocukların çoğunluğunda bulunan olağan yeteneklere göre düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Bu durum, üstün zekâlı çocukların yeteneklerinin çok azını kullanarak ilköğretimde ve ortaöğretimde başarılı olmalarını sağlamaktadır. Ancak öğrenim kademeleri yükseldiğinde okul başarısızlığı oranının artmakta olduğu söylenebilir. Bunun sebebi, henüz ilköğretime başlayan üstün zekâlı çocukların programa ilgisiz kalmaları sonucunda edindikleri bilgi düzeyinin, zihinsel düzeylerine uygun olarak, gerçekte olabileceğinin çok gerisine düşmesidir. Böylece çocuğun gizilgücünün büyük bir bölümünü öğrenim yerine başka alanlara kaydırılabileceğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır.¹²⁷

Bu durum, üstün zekâlı çocukların yeteneklerinin tümünü kullanmadan başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucu, öğrenci programa ilgisiz kalmakta, edindikleri bilgi düzeyi, sahip olduğu potansiyelin çok gerisine düşmektedir.

Bu özelliklere sahip çocukların bazıları kendilerine çok basit gelen konuları arkadaşlarının öğrenmelerini beklemekte, bazıları da bu duruma dayanamayıp sınıf ortamında huzursuzluk çıkarmaktadırlar. Çoğu üstün zekâli çocuk okuldaki bu ortama dayanamaz. Bazı üstün zekâli çocuklar zihinsel alandaki yeteneğinden kaynaklanan ihtiyacını ailesinin imkânlarını kullanarak gidermeye çalışmaktadır. Ailesinin imkânı kısıtlı olanlar ise potansiyellerini kullanamamaktadırlar.¹²⁸

Sonuç olarak bu kısma kadar incelediğimiz üstün zekalılarının eğitiminin dünyadaki ve ülkemizdeki durumuna bakılacak olursa uygulamada birbirinden farklı modellerin denendiği görülür. Bunları hızlandırma, gruplama, zenginleştirme ve bireysel eğitim şeklinde sıralayabiliriz.

Üstün zekâli bireyin tanınıp değerlendirildikten ve potansiyeli belirlendikten sonra gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak eğitim programına ve hizmetine verilmelidir. Mevcut eğitim sistemimiz içinde sağlanacak eğitsel hizmetler ise üç ana başlık altında toplanabilir.¹²⁹

1. Hızlandırma
2. Gruplama
3. Zenginleştirme

3.1.1. Hızlandırma: Çeşitli uyarlamalarla bir programın normal sürecinden daha önce tamamlanmasıdır. Okula erken başlama, sınıf atlama, ilerde olduğu derslerde sınıf atlama, birkaç sınıf birleştirme, program süresinden daha kısa sürede tamamlama, kurslar alma ve seminerlere katılma gibi pek çok şekilde uygulanıyor.

Ebeveynler, öğretmenler ve yöneticiler genellikle üstün yetenekli çocukların hızlandırma programına dâhil olabilmesinde yeterli sosyal, duygusal, fiziksel ve motor olgunluktan yoksun olduklarını düşünüyorlar. Ayrıca hızlandırma programı çocuğun yaşlarıyla iletişim kurma gereksinimlerine cevap veremiyor. Öğrenciler, bağımsız çalışma yeteneğinden yoksun oluyor. Bununla beraber hızlandırmanın en avantajlı yanı, çocuk

ların sıkılmasına fırsat vermiyor, çocuklar eğitim programına çok istekli katılabiliyor.¹³⁰

3.1.2. Gruplama: Gruplamanın, normal sınıflardaki üstün yetenekli öğrenciler için küme gruplandırmaları, özel bir sınıf gruplandırma, özel bir okulda gruplandırma, destek eğitim odasında gruplandırma ve eğitim merkezlerinde gruplandırma, özel seminerler, özel yan kursları, çeşitli çalışma merkezlerindeki (müzeler, üniversiteler, bilim laboratuvarları ve endüstri gibi) özel çalışmalar şeklinde uygulamaları bulunuyor. Bu tip özel gruplandırmalar uygun olarak düzenlendiğinde çocukların yeteneklerini geliştirme de belirgin düzeyde başarı sağlandığı, çocukların bu uygulamalarla benlik kavramlarının geliştiği görülüyor.¹³¹

Bu eğitim programında, öğrencilerin öğrenme arzuları ve öğrenilecek konular itibarıyla birbirlerine benzer olduğu ve üst düzey bir öğrenme gücüne sahip oldukları için onlara yönelik eğitiminin niteliği de artırılabilir. Bu eğitim programında üstün yetenekli olarak kabul edilen 15 ile 20 öğrenci arasında bir öğrenci grubu ile gerçekleştirilir. Üstün yetenekli çocukların özel sınıflarda eğitilmesi programı, diğer çocuklarla aynı okulda olup farklı sınıflarda eğitim almaları veya ayrı ayrı okullarda gruplandırılması üstün yetenekli çocuklar kendilerini diğerlerine karşı daha değerli görmelerine yol açacağı içinde eleştirilmektedir.¹³²

3.1.3. Zenginleştirme: Normal sınıf programında üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerine ve gereksinimlerine uygulamalar yapılması esastır. Bunun için normal sınıf içinde farklılaştırılmış öğrenme deneyimlerinin planlanması gerekir. Yatay ve dikey olmak üzere iki türlü zenginleştirme yapılabilir. Yatay zenginleştirmede etkinlik ve ders türünü artırma söz konusudur. Dikey zenginleştirme ise o konu ile ilgili derinlemesine çalışmalar yapılır. Zenginleştirme 1930'lardan bu yana üstün yetenekli öğrencilere akranlarıyla bir arada olup sosyalizasyon olanağı sağlaması açısından

önemli görülmele birlikte diğere eğitsel düzenlemeler ile karşılaştırıldığında üst seviyede bir performansı ortaya çıkarmadığı görülür. Bu yaklaşımın uygulanabilmesi ise öğretimin konu ile ilgili yeterliliğe sahip olmasına bağlıdır.¹³³ California'nın çeşitli okullarında uygulanan zenginleştirme programlarının genellikle şu esasları içerdiği bulunmuştur.¹³⁴

Zenginleştirme, okuldaki bütün öğretim dalları ile ilgili olarak uygulanabilir.

Zenginleştirme çalışmaları çok üstün yetenekli öğrencilerin ilgi ve meraklarını uyarabilecek nitelikte olmalı, mekanik, anlamsız tekrarlamalardan kaçınılmalıdır.

Seçilecek zenginleştirme konuları, öğrencinin kendi başına inceleme, gözlem ve araştırma etkinliklerine girişebilmesine elverişli olmalıdır.

Seminer türü çalışmalar, küme tartışmaları, inceleme ve araştırma niteliğinde olan görevler herhangi bir konu ya da durumun değerlendirilmesi niteliğindeki çalışmalar verilmesi programlanmalıdır.

Zenginleştirme programının etkili ve yararlı olabilmesi için "bilgisayar, öğretici filmler, atlas, ansiklopedi, yerküre, sözlükler vb." ders araçlarının el altında bulundurulması gereği de belirtilmektedir.

3.1.4.Zenginleştirmiş Normal Sınıf: Bu program modelinde, üstün yetenekli öğrenciler için yaşlarıyla merak ilgi ve yeteneklerine cevap verecek şekilde hazırlanmış keşfetmeye yönelik aktiviteler, grupla eğitim alıştırmaları, özel olarak plânlanmış gerçek problemlerle ilgili bireysel ve küçük grup araştırmaları yer almaktadır. Sınıf programına, normalde bulunmayan daha zor konular ve farklı materyaller, değişik öğrenme alanları eklenmektedir. Normal sınıf programında yer alan konularla ilgili tekrar içeren monoton, anlamsız ev ödevlerinden ve sınıf çalışmalarından kaçınılmak onun yerine ilgi ve merak cezpe edecek bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalar sunulmaktadır.

Öneriler:¹³⁶

Her birey, kişisel özellikleriyle ele alınıp keşfedilmeye çalışılmalı ve kendini aşma eğilimi gösterdikçe de teşvik edilmelidir. Bu sayede kişiler, kabiliyetleri istikametinde eğitilmiş olacak ve boşa enerji ve zaman harcanmayacaktır.

Öncelikle; farklı ve üstün kabiliyetli çocukların keşfini mümkün kılan, tarama testlerinin hazırlanıp altı yaşlarından itibaren tüm toplumun istifadesine sunulmalıdır. Ardından ortaya çıkarılan öğrencilere, kişilik analiz testleri uygulanarak, onların; kabiliyet ve meslek eğilimleri tespit edilmelidir.

Üçüncüsü; bu öğrencilere uygun eğitim ve öğretim yaptırabilecek, öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Dördüncüsü; bu tür farklı düşünme stilleri olan öğrencilere uygun müfredatlar hazırlanıp geliştirilmelidir.

Son olarak da öğrencilerin bu kabiliyetlerini ve farklı düşünme ve öğrenme biçimlerini geliştirecek bir sosyokültürel iklimin veya seranın inşa edilmesi şarttır.

3.1.5.Ayrı (Farklılaştırılmış) Eğitim: Bu uygulamada üstün yetenekli çocuklar belirli özellik ve düzey yakınlıklarına göre gruplandırılmakta, bu grubun özelliklerine ve gereksinimlerine göre özel eğitim programları geliştirilmekte ve bu programlar çeşitli eğitsel düzenlemeler içerisinde uygulanmaktadır.¹³⁷ Okul öncesi dönemde uygulanabilecek ayrı eğitim uygulamaları; özel okul, özel sınıf, bireysel eğitim, kaynak merkezleri ve ev okulu uygulamalarıdır.

3.1.5.1.Özel Okul: Üstün yetenekli çocukların belirli amaçlı okullarda toplanıp eğitilmesine verilen addır. Ülkemizde Fen Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, İnanç Vakfı Lisesi bu biçimde örgütlenmiş olan kurumlardır.¹³⁸ Ataman (1998) Üstün yetenekli öğrencilerin kendileri gibi

üstün yetenekli olan diğer öğrencilerle birlikte özel okulda eğitim almalarının yararlarını ve zararlarını şu şekilde özetlemektedir:

Yararları

- Programdaki bütün çocuklar homojen bir grup oluşturduğu için en üst düzeyde öğrencilerin birbirlerini desteklemelerini sağlar.
- Tek başına olma duygusunu azaltır.
- Çocukların eğitsel gereksinimlerini karşılayacak, özel geliştirilmiş programlar kullanılır.
- Çocukların çeşitli alanlarda geniş ve derinlemesine öğrenme gereksinimlerini karşılayacak özel donanımlara olanak sağlar.
- Üstün yetenekli çocukların eğitimleri için özel olarak seçilmiş ve yetiştirilmiş öğretmenler sağlanır.
- Çocukların yetenekleri yönünde ve düzeyinde gelişimleri desteklenir.
- Kırsal bölgelerde olanlar için mevcut olan en iyi eğitim ortamı sağlanabilir.

Sakıncaları

- Üstün yetenekli çocukların, diğer çocuklarla etkileşimde bulunmalarına fırsat tanımayacağı için toplumla bütünleşmelerini önler bencil olmalarına yol açar, liderlik özelliklerinin gelişimini engeller.
- Çocukların çok erken yaşta uzmanlık alanına yönlendirilmesi, daha sonra başka alanlara kaymalarını engelleyebilir.
- Çocukların bir çok üstün özelliklerinin toplum için işlevsel hale gelmesini engelleyebilir.
- Tüm uygulamalar içerisinde en pahalı olanıdır.
- Bu sakıncaları nedeniyle özel okullarda üstün yeteneklilerin eğitimi artık gelişmiş ülkelerde öğrencinin düzeyi akranlarından çok üstün olmadığı yani deha düzeyinde olmadığı takdirde tercih edilmemektedir.

3.1.5.2. Özel Sınıf: Özel sınıf modeli, düzenli sınıfların bulunduğu bir okulda, bir sınıfın üstün yetenekliler için ayrıldığı özel gruplama modelidir.¹³⁹ Bu çocukların eğitimleriyle üstün yetenekli çocukların eğitimi alanında eğitim almış bir öğretmen ilgilenmektedir. Bu sınıfta bulunan üs-

tün yetenekli öğrenciler liderlik, özel akademik yetenek gibi birbirlerinden farklı üstün yeteneklilik tipleri sergileyebilirler. Bu çeşitlilik öğrenciler için oldukça yararlıdır. Öğretmen bir veya iki öğrenciyle çalışmak yerine birçok üstün yetenekli çocukla çalıştığı zaman, programda her bir çocuk için ayrıca çeşitli farklılaştırmalar uygulamakta ve bunlardan diğer çocuklar da faydalanmaktadır. Araştırmalar özel sınıf uygulamasının daha çok ortaöğretimde uygulanabilir olduğunu belirtmektedir ancak ülkemizde böyle bir deneme henüz yapılmamıştır.¹⁴⁰ Ataman (1998) Üstün yetenekli çocukların özel sınıflarda eğitim almanın yararlarını ve sakıncalarını şu şekilde ifade etmektedir:

Yararları

- Üstün yetenekli çocukların eğitsel gereksinimlerini karşılayacak, özel olarak geliştirilmiş programlar ve özel yetiştirilmiş öğretmenlerin kullanılması
- Bu çocukların, kendileriyle benzer özellikler gösteren çocuklarla yakın etkileşim içinde olarak daha üst düzeyde derinlemesine proje ve grup çalışmalarını olanaklı kılması
- Üstün yetenekli çocukların kendi yetenek ve yeterliklerinin hızına göre daha üst düzeydeki programlarda ilerlemelerini olanaklı kılarak kendilerini geliştirmelerini sağlaması
- Öğrencinin bireysel çalışmasına olanak tanınması

Sakıncaları

- Çocukları üstün yetenekli olarak ayırma akranlarından soyutlamakta, üstün benlik duygusu ve gurur geliştirebilmektedir.
- Bir alanda üstün yetenekli olan bir çocuğun tüm alanlarda aynı yeteneği göstermesi beklenmektedir.
- Üstün yetenekli çocuklar normal olan akranlarıyla etkileşim ve iletişim kurma becerisinden yoksun kalmaktadır.
- Pahalı bir eğitimidir.

3.1.6. Bireysel Eğitim: Özellikle resim, müzik gibi alanlarda üstün yete-

neği olan çocukların bu konuda uzman eğitimciler tarafından bireysel olarak eğitilmesidir.¹⁴¹ Bireysel eğitimde okuldaki eğitim müfredatıyla herhangi bir bağlantı kurulmaksızın, çocuğun özel yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak çocuğun bütün zamanını sadece özel yeteneğini geliştirmek için harcaması ve genel eğitimini ihmal etmesi yanlış bir uygulama olur. Üstün yeteneği geliştirme çalışmaları ile birlikte genel eğitim paralel bir şekilde sürdürülmelidir.¹⁴²

3.1.7. Kaynak Merkezleri: Üstün yetenekli çocukların okul zamanında düzenli sınıflarda eğitim alıp, yeteneklerini geliştirmek için zenginleştirilmiş program ve çevresel düzenlemelerden yararlandıkları merkezlerdir. Çocuklar okul zamanının dışında haftada yarım gün veya tüm gün zenginleştirilmiş aktivitelerin uygulandığı merkezlere katılmakta ve alanında yetişmiş öğretmenlerin rehberliğinde bilgisayar, sanat, drama, dil, matematik, fen ve benzeri konularda zengin materyallerle donatılmış ortamlarda çalışma olanağı bulmaktadırlar. Bu uygulamanın diğer uygulamalara göre olumsuzlukları en az düzeydedir. Çocuk bir yandan düzenli sınıflarda normal akranlarıyla kaynaşmakta, diğer yandan kaynak merkezlerine katılarak kendisi gibi üstün yetenekli diğer çocuklarla iletişim kurma ve sunulan etkinliklerle, materyallerle yeteneklerini geliştirme fırsatı bulabilmektedir. Bu takviye programları sayesinde çocuklar okulda eksik kalan eğitimsel ve sosyal eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Okullar kapandığı zaman bu çocukların eğitimine yönelik kaynak merkezi niteliğinde yaz okulları uygulaması da üstün yetenekli çocuklar için yararlı bir uygulama olabilir. Bu uygulamanın başarılı olabilmesi için gerekli koşullar şunlardır; eğitimcilerin alana vakıf, programın ve materyallerin katılımcı üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına gerçekten cevap verebilecek nitelikte olması gerekir. Aksi takdirde düzenli sınıfların uzantısı olabilecek kaynak merkezleri, çocukların ve öğretmenlerin zamanlarını boşa harcadıkları faaliyet olmaktan öteye geçemez.¹⁴³

3.1.8. Ev Okulu: Ev okulu(homeschooling); haftanın geleneksel okul günleri ve saatleri süresince, çocukların eğitiminin, anne-babalar tarafından kontrol edilmesi ve yönlendirilmesi uygulamasıdır. Ev okulu uygulaması, okul ortamının, zenginleştirme, farklılaştırma, hızlandırma uygulamalarının bir çok üstün yetenekli çocuk için faydalı olurken sözkonusu çocuk için en iyi seçenek olmadığına karar verildiği zaman başvurulabilecek bir uygulama yöntemidir.¹⁴⁴ Ev okulu uygulaması Amerika Birleşik Devletleri'nde sadece okul öncesi dönemde değil, ilköğretim ve ortaöğretimde de üstün yetenekli, normal, özürlü olan ve evde eğitim almasının uygun olacağı düşünülen çocuklara uygulanmaktadır.¹⁴⁵

Ev okulları, Amerika dışında, Avustralya ve İskandinav ülkelerinden özellikle Norveç'te uygulanmakta ve gün geçtikçe daha fazla rağbet görmektedir. Ev Okulu Eğitiminin uygulayıcıları ebeveynlerdir ve geleneksel olarak anne daha öncelikli bir konumda bulunmaktadır. Ev okulu eğitimini seçen aileler; programlar ile ilgili bilgi veren seminerlere, devlet kongrelerine katılarak evde eğitim veren aileleri yakından gözlemleyip uygulamalarını izleyerek, destek gruplarına katılarak Ev Okulu eğitiminin kendileri için uygun olup olmadığını belirleyebilmektedirler. Aileler Ev Okulu konferanslarına katılarak kendilerini yetiştirmekte, Ev Okulu destekleme yetkilileriyle ve diğer Ev Okulu yöntemini uygulayan ailelerle görüşerek bilgi sahibi olmaktadır. Bu yöntemde aileler çocukları için uygun olabilecek nitelikte bir eğitim müfredatı seçmekte ve bu doğrultuda, çocuğunun eğitimsel ihtiyaçlarını ve özel ilgi alanlarını da göz önünde bulundurarak çocuklarına eğitim vermektedirler. Etkili ev okulu programları genişlemeye devam eden diğer kaynaklarla birlikte zaten mevcuttur. Aynı zamanda; bir çok konuda tüm yaş ve seviyeler için programlar sunan sayısız internet adresi ve bu eğitim yöntemini uygulayan ülkelerde, eğitimsel televizyon programlarının yanı sıra kamu bültenleri ve Ev Okulu Süreli Yayınları da destek hizmeti sağlamaktadır.¹⁴⁶

Buna ek olarak aileler, özel okullar ve devlet okullarından tavsiye, yazı ve program alabilmektedirler. Birçok yayıncı tarafından da evde kullanabilecekleri etkinlik ve uygulama planları ile kitap ve diğer materyaller ailelere temin edilmektedir. Amerika'da bazı eyaletlerde okullardaki öğretmenler elektronik posta veya ev ziyareti yoluyla ailelere rehberlik etmektedir. Yine bazı eyaletlerde verilen bu destek zorunlu tutulmaktadır. Amerika'da ülke genelinde yapılan araştırmalar sonucunda; anasınıfından 12. sınıfa kadar evde eğitim almış çocukların standart başarı testlerinde %80'in üzerinde ortalama puan aldıkları bulgulanmıştır.¹⁴⁷

3.1.9.Üstün Zekâlı Öğrencilerin Sınıf Öğretmeninde Bulunması Gereken Özellikler

Üstün zekâlı çocuğun öğretmeninin de mutlaka üstün zekâlı olması gerekmez. Normal bir öğretmen, çeşitli açılardan üstün zekâlı çocuklara kaynaklık ve önderlik yapabilir. Yeter ki istekli olsun. Aşağıda öğretilerde bulunması gereken bazı özelliklere değiniyoruz.¹⁴⁸

a. Kişisel Özellikleri: Benlik duyguları güçlü, onurlu ve yüksek iradeli olması gerekir. Kendilerine değer ve önem verdikleri kadar başkalarının benliklerine de değer ve önem veren, onlara saygı duyan, onları destekleyen, onlara güvenen kimseler olmalıdır. Esnek olan, yeni fikirlere açık olan, entelektüel, edebi ve kültürel konulara ilgili, bilgilerini artırmak, yenilemek, gayretinde olan, başarıya tutkun, aşklı, şevkli ve istekli; hassas ve anlayışlı olmalıdır. Ayrıca mükemmeli arayan ve kendini buna adanmış, bilinçli ve sorumluluk üstlenmekten korkmayan nitelikte, güvenilir, sabırlı, hoşgörülü, adaletli, anlayışlı, merhametli, cesaretlendirici ve alçak gönüllü olmalıdır.

b. Mesleki Özellikleri: Baskıcı ve kollayıcılıktan ziyade yol gösteren, otoriterlik yerine demokratikliği tercih eden, sonuçları göz ardı etmeden işle-

yişle ilgilenen, kuralcılıktan ve katı gelenekçilikten daha ziyade yenilikçilik ve deneyimciliği ön plânda tutan kimselerdir.

c. Eğitimci Özellikleri: Kendilerine has, esnek ve öğrencinin isteklerini ön plâna çıkaran programlar geliştirip uygulayan; sıcak müsamahakar bir atmosfer oluşturan; bireylere göre farklılaşan stratejiler uygulayan; kişilerin imajlarına saygı duyan ve pozitif davranışları destekleyen; onların inanç ve değerlerine saygılı olan; hayal gücüne ve üretkenliğe saygı duyan, dersin entelektüel seviyesini yüksek tutan; ferdiyetçi davranışlara ve kişiliklere saygılı olan; konularına son derece hakim olmanın yanında daima kendilerini yeni temel, bilgi ufkunu genişletmeyi ihmal etmeyen; öğrencilerine inanan, güvenen ve onlara eşit davranan kimselerdir.

d. Araç Gereç Kullanımı: Dersin özelliğine göre dersle ilgili çeşitli kaynak, materyal, poster, şekil, sesli-görüntülü alet, tepegöz ve benzerleri ile ders işleyebilen, dersini her yönden zenginleştirebilen, ders sunarken öğrencilerin duygusal zekâlarını harekete geçirebilen, onlarda bilimsel merak uyandırabilen kimselerdir. Çünkü öğretmen öğrencisinin öğrenme iştahını uyarmadan dersini sunmaya kalkarsa gerçek manada konuyu hazmetmez, ancak o konuyu ezberletmiş olur. İlim vermeden önce ilim aşkı vermelidir.

3.1.10.Üstün Zekâlı Çocukların Eğitiminde Öğretmene Öneriler

Üstün zekâlı olduğunu düşündüğümüz öğrencinizi öncelikle durumunu tespit etmek için okul rehber öğretmenine yoksa Rehberlik ve Araştırma Merkezine bildirin. Üstün zekâsı tespit edilen (zekâ testleri ile belgelenen) öğrencinizi ikinci plana itmeyin. Bu tip çocuklar için sınıf öğretmenin öğretim görevlerinin dışında ek öğrenim programları hazırlaması gerekir. Sınıfın seviyesi onların seviyesinden çok aşağıda kala-

bilir. Aşağıda belirtilen noktalar dikkate alınarak çocukların daha iyi gelişmelerine yardımcı olmalıdır.

Derslerin İşlenişi: Dersin başında veya yeni bir öğrenme faaliyetine başlarken öncelikle öğrencilerin konuya dikkati çekilmeli bunun için farklı stratejiler geliştirilmelidir. Bu stratejilerin farklı zekâ alanlarına hitap etmesine dikkat etmeli ve “konuşma sessiz ol” gibi sadece sözel zekâ alanına yönelik dikkat çekme yöntemlerinden ibaret kalmamalıdır. Bu noktada görsel ritmik bedensel ve sosyal zekâ alanlarına yönelik stratejiler geliştirilmelidir. Örneğin tahtaya şekil ve grafik çizerek, müzik, şiir vs. dinleterek dikkatler çekilebilir.¹⁴⁹

Çocuğun çalışma ve ödevlerini sınıfın işlemekte olduğu konular da ve aynı tempoda tutmaya çalışmamalı, onun güç ve süratine uygun ödevler vermelidir.

Ödevlerde tekrar içerikli alıştırmalara fazla yer vermemelidir. Basamak basamak ilerlemeyi esas alan bir eğitim tarzı benimsemelidir.

Daha çok problem çözme tekniğini gerektiren ödevler vermelidir.

Yarı teknik makalelerin okunması, özetlenmesi, bazı araçların modellerinin yapımı, şemalarının çizimi ve onların çalışma kurallarını açıklama ödevleri verilmelidir.

Tartışma, proje ve dramatizasyon çalışmalarına önem verilmelidir.

Tasnif, organize etme ve maddelendirme olanağı veren fırsatlar hazırlanmalıdır. Derste kitabı etkinliklerden çok, geniş gözlem ve deneylere yer verilmelidir.

Kendilerine özgü ilgileri olduğundan grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem verilmelidir. Eğer bu özel ilgiler dikkate alınmazsa öğrenci yaptığı hareketlerle adeta şu mesajı verecektir. “Ey öğretmen bu yol benim en doğal öğrenme yolumdur. Eğer sen benim doğal öğrenme kanallarımı görmezlikten gelirsen ben de bu yaptıklarına devam ederim.”

Öğrenciyi okul içi ve dışı etkinliklere yönlendirmelidir.

Akademik konular için resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler ihmal edilmemelidir.

Ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi buluşçuluğu ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır. Örn. resim ve el işi ile ilgili çalışmalar. Böylece hem üstün zekâlı çocuğun kendi potansiyelini değerlendirebilmesi hem de diğer arkadaşlarını da teşviki sağlanmalı.

Soru cevap yöntemiyle konular pekiştirilmelidir.

Öğrencilerin derste su içmelerine izin verilmelidir. Su kanın beyne oksijen taşıma yeteneğini yüzde 100 – 1000 artırır.¹⁵⁰

Ailelerle İşbirliği:¹⁵¹ Anne ve baba ile bu konuda işbirliği yapmalı, onlara çocuklarını ihmal etmeden ve gurura kapılmadan yetiştirmek için gerekli anlayışı kazandırmak amaçlanmalıdır.

İleri öğrenim için en uygun yolun seçilmesinde uzmanlarla işbirliği yapılmalıdır.

Ailesiyle irtibata geçilmeli ve müfredattan ayrı olarak çocuğa, düzeyine uygun ek ödevler verilmelidir. Ancak “Sen bunu yaparsın.” diyerek onun zekâ işlevini zorlama yoluna gitmemeli, özellikleri itibarıyla üstün zekâlı çocuklar yazı yazmayı pek sevmediklerinden çok fazla yazı ödevi veya işler verilmemelidir.

Daha çok ifadeye dayalı, anlatmaya ve araştırmaya yönelik proje ödevleri verin. Üstün zekâlı çocukların sayılarla arası iyi olduğundan problem çözmeye yönelik ders veya ödev verebilirsiniz. Ancak bunun dozunda çok hassas olup fazla aşırıya kaçmayın. Tüm ekstra çalışmalarda seçilen konular öğrencinin ilgi duyduğu alanlardan olmalı.

Bu çocuklarda üstünlük duygusunu oluşturmak, aynı “aşâğılık duygusu” kadar zararlı sonuçlara sebebiyet verir. Çocuk arkadaşlarını ve çevresindekileri aşâğı görür ve toplumda yalnız kişi olarak yaşamına devam etme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Onun için üstünlük duygusunun çocuklarda oluşmaması için azami çaba sarf edilmelidir.

Önderliği gerektiren ya da önderliği geliştirmeye fırsat verecek çalışmalara katılması için teşvik edilmesi gerekir.

Sınıftaki müfredatı uygularken bu tür çocukların liderlik özelliklerini tatmin ederek taşkınlık yapmasına yahut büyüklük taslamasına engel olunmalıdır. Örn.(Sınıf başkanı öğrenci kulüplerinden birinin başkanlığı, küme başkanlığı v.b.) Bu uygulama sonucunda paylaşma ve birliktelik ile ilgili çıkabilecek problemin oluşumu engellenmiş olacak ve çocuk kendini dışlanmış olarak hissetmeyecektir.

Öğretmen, kesinlikle çocuğun kendisine ve arkadaşlarına üstün zekâyla ilgili vurgulama yapmamalıdır.

Çocuk, sınıf içinde kayrılmamalı, aynı sorumluluklar her çocuk için geçerli olmalıdır. Kıyaslama ve eleştiri sınıf düzeyinde en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Örneğin onu asla diğer öğrencilerinizden soyutlamayın, dışlamayın. Arkadaşları ile kaynaşmasını sağlayın. Özel ilginizi ona ve diğer öğrencilere belli etmeden gösterin.

Çalışmaların gerçekleştirilmesinde yarışma ortamı oluşturulduğunda, rekabet üstün zekâlı çocuğu ön plana çıkarıcı mahiyette yapılmamalı. Ayrıca onu bir gurur kaynağı veya koz olarak kullanmamalı.

“Sen, bu sınıfın en iyisisin.” “Sen, en iyisini yaparsın.” v.b. mü-kemmeliyetçiliği amaçlayan ifadelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Çünkü bir kabın su ile dolabilmesi için önce kapağının açık olması gerekir. Kendisini en iyi olarak gören öğrenci yeni öğrenmelere kendisini kapatacaktır. “Her bilenin üzerinde bir bilen vardır.” İlkesi sürekli hatırlatılmalıdır.

3.1.11.Üstün Zekâlı Çocukların Ailelerine Öneriler¹⁵²

Ana ve baba olarak, üstün zekâlı çocuğa yapabileceğiniz en büyük yardım üstün zekâlı çocuğun sosyal anlamda diğerlerinden farklı olmadığını kabul etmek olacaktır. Sadece

onlar çeşitli yönlerden daha şanslıdır. Ancak zekâ bir ayrıcalık olarak görülmemeli bir yetenek olarak algılanmalıdır. Verilen her yeteneğin de gücü ölçüsünde sorumlulukları olduğu bilinci çocuğa kazandırılmalıdır.

Çocuk yetiştirirken üstün zekâlı çocuklar da diğer çocuklara benzediklerinden oynamalarına, üst başlarını kirletmelerine ve eğlenmelerine izin verilmeli, yaptıkları yanlışlar normal çocuklar kadar hoş görülmelidir. Yaşından ileri zekâ düzeyinde diye 1-2 yaş büyüğünün sorumluluğunu yüklemek hiçbir zaman doğru olmayacaktır. O bu beceriye sahip olsa da.

Bu çocukların yeteneklerini besleyip geliştirmeli her yönden örnek insan olarak yetişmelerini sağlamalıyız. Bunun içinde onların üzerinde düşünecekleri, tamir edecekleri bazen bozacakları onların ilgisini çeken nitelikte araç ve gereçleri sağlamalıyız. Bu araç ve gereçler özel yetenekleri ve zekâlarını geliştirici nitelikte olmalıdır. Okul öncesi üstün zekâlı çocuklara evin sağlayamadığı çeşitli oyuncakları anaokulları sağlayabilir. Anaokullarında onların türlü yetenekleri ve fiziksel güçleri oyunlar, temsiller ve halk danslarıyla olumlu bir şekilde karşılanacaktır. Kavram öğretimi,

kafiyeli oyunlar oynama, bilmeceler sorma, masal ve hikâye anlatma, resim çizdirme vb. etkinliklerle de çocukların üretkenliği ve imgeleme güçleri beslenip gelişebilecektir. Çevrenizde anaokulları bulunmayabilir. Ya da aile bütçesine uygun olmayabilir. Bu durumda fazla masrafa kaçmadan alınacak kitap, sulu boya, renkli kalem ve iş kâğıtları çocuklara hem öğretici hem de üretken saatler geçirtebilir.

Üstün zekâlı çocukların okula başladıktan sonra da özel etkinliklere ihtiyacı vardır. İmkan el veriyorsa müzik ve resim dersleri, kitap okumaları günlük etkinlikler arasında yer almalıdır. Ailenin ekonomik durumu iyi olmasa bile güzel sanatlar alanında dersler veren dershanelerden yararlanmak mümkündür. Parasız ziyaret edilebilen müzeler, ucuz biletli konser ve tiyatrolar, okul ve üniversitelerin gezileri, üstün yetenekli çocukların öğrenme isteklerini besleyip geliştirebilir. Belediyelerin hizmetleri ve sosyal aktiviteler bu anlamda yardımcı nitelik taşıyabilir.

Çocuğunuzun dengeli bir yaşama ihtiyacı vardır. Tek bir oyun oynayan veya tek bir alan içinde sıkışıp kalan çocukların bütün çalışma ve boş zamanlarını değişik alanlara yönlentmelerini istemeliyiz. Çocuk kafasını çalıştırdığı zaman bedenini de çalıştırmalı, değişik çocuk oyunlarına, etkinliklere katılmalıdır. Çocuklarımızı tek yönlü kişiler olmaktan kurtarmak için değişik ilgi alanlarına yönlendirmeliyiz.

Çocuklarımızın bedeni sağlıkları da ihmal edilmemesi gereken hususlardandır. İlk 2 sene anne sütüyle beslenmiş, doğal ve organik besinleri tüketen, düzenli beslenme alışkanlığı kazandırılmış ve uyku düzeni olan çocukların zekalarını kullanma yeteneği de paralel olarak gelişebilecektir.

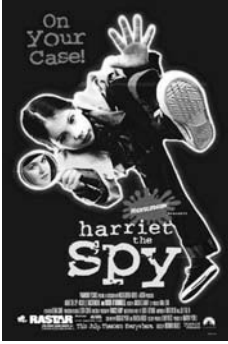
3.1.12. Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocuklara Yönelik Filmler

1) *Little Man Tate (Küçük Adam) :*

Jodie Foster'ın yönettiği 'Little Man Tate'in başrolünde, yetenekli çocuk oyuncu Adam Hann-Byrd var. Dede (Jodie Foster) tek başına oğlu Fred'i (Adam Hann-Byrd) büyötmeye çalışıyor. Bir anda, oğlunun aslında bir dahi olduğunu keşfeden Dede, Fred'in hak ettiği her şeye sahip olmasını, tüm eğitim imkanlarının kendisine sunulmasını istiyor. Dede, aynı zamanda oğlunu kötü niyetli insanlardan da korumak zorunda. Foster ilk yönetmenlik deneyiminde etkileyici bir dram sunuyor izleyiciye.

2) *Harriet The Spy (Harriet ve Sırları) :*

Tüm zamanların en iyi 10 aile filminden biri."Harriet M. Welsh (Michelle Trachtenberg) dünyanın en tuhaf dedektifi, hem de yalnızca 11 yaşında. Harriet 'in hayali yazar olabilmek. En yakın arkadaşı aynı zamanda da dadısı olan Golly (Rosie O'Donnell) gördüğü her şeyi yazmakla başlamasını öneriyor. Arkadaşları Harriet'in defterini ele geçirinceye kadar her şey gayet eğlenceli gidiyor. Harriet'e kötü davranmaya başlıyorlar. Harriet arkadaşlarını tekrar kazanabilecek mi yoksa dışlanmış, reddedilmiş yalnız bir yazar mı olacaktır? "Eğlenceli! Ailelerin çocuklarıyla birlikte keyifle izleyebilecekleri bir film.

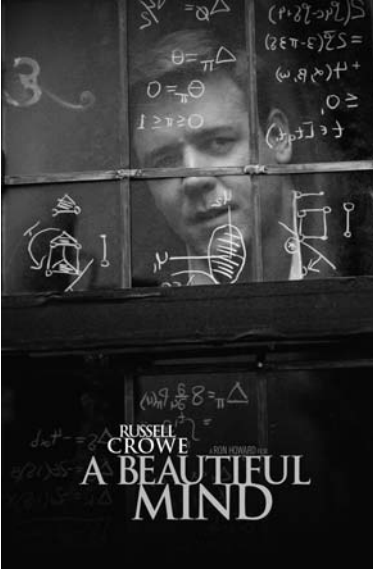
3) *Billy Eliot* :

Kuzey İngiltere'de bir madencinin oğlu olan Billy Elliot'ın hayatı haftalık boks dersi sırasında rastladığı bale sınıfını görmesiyle değişir. Babasından, ağabeyisinden gizlediği bale tutkusu, onun ailesine karşı olan

sorumluluğu ve bu üstün dans yeteneği arasında bölünmesine neden olacaktır.

4) *A Beautiful Mind (Akıl Oyunları)* :

John Forbes Nash Jr., genç yaşında oyun teorisi üzerine geliştirdiği kuramlarla matematik dünyasının bir numaralı ismi haline gelir. Fakat kısa süre içerisinde bencilliği ve kendine olan aşırı güveni sonucunda oluşan kişisel problemleri ile baş edemez duruma düşer. Dahilik ile delilik arasındaki ince çizgide, delilik tarafına doğru sürüklenir.

Uzun süre şizofreni ile mücadele eden matematikçi, yıllar sonra adeta yeniden doğarak Nobel ödülünü

almayı başarır. Sylvia Nasar'ın John Nash biyografisi temel alınarak çekilen Akıl Oyunları, en iyi film ve en iyi uyarlama senaryo dalında Oscar sahibi.

5) *Searching For Bobby Fischer (Bir Satranç filmi-Masum Hamleler) :*

1993 yapımı sinema filminde, ailesinin satranca olan yeteneğini keşfetmesi ile Josh Waitzki'nin yeni Bobby Fischer olarak görülmesi ve onun yolunda ilerlerken yaşadıkları aktarılıyor.

6) *Good Will Hunting (Can Dostum):*

Will, bir üniversitede hademelik yapan süper zeki bir gençtir. Will, bir türlü sokak kavgalarından kendini alıkoyamaz ve başı derde girer. Hapise düşmek üzere olan Will'i bu durumdan kurtarabilecek tek kişi

onun yeteneklerini farkedenden, okulun profesörlerinden Sean McGuire'dır. Aralarında bir anlaşma yaparlar ve bu zamanla çok özel bir dostluğa doğru yol alırlar..

7) *Dead Poets Society (Ölü Ozanlar Derneği):*

Öğrenci ve öğretmen ilişkisini alışlagelmişin çok dışında bir mizansen ile yansıtan bu film aynı zamanda öğrencilerin hayatlarını doludizgin yaşamalarını da çok etkileyici bir şekilde ekrana taşımıştır. Temelde filmde özgür düşünmenin önemi vurgulanmış, eğitimdeki totaliter, baskıcı bakış açlarına eleştiri getirmiştir. Filmde oynayan Robin Williams'ın

dışında Ethan Hawke gibi, Melora Walters gibi bir çok ünlü oyuncu yer almıştır. 'Ölü Ozanlar Derneği' filmi aynı adlı kitabın uyarlamasıdır.

8) *Incredible Family (İnanılmaz Aile):*

Bir zamanların en büyük süper kahramanlarından biri olan Bob Parr, Mr. Incredible adıyla tanınmaktadır. İnsanları kurtaran ve kötülüklerle savaşan Bob, işlerden elini ayağını çeker. Özel bir programa bağlı olarak ailesiyle birlikte sessiz sakin bir yaşam sürmeye başlayan Bob, 15 yıl aradan sonra çok özel bir görev alır. Ancak, işler umulduğu gibi gitmeyince, Bob'un karısı ve çocukları da olaya dahil olur. Sadece Bob değil, sayısız masum insan da tehlike altındadır.

9) *Rain Man (Yağmur Adam) :*

Los Angeles'ta maddiyate dayalı bir hayat süren fırlama Charlie, yıllardır uzak kaldığı babasının ölümü üzerine 3 milyon dolarlık mirastan yararlanacağını düşünerek hayaller kurar. Oysa kendisine sadece 1949 model bir Buick bırakan babası, servetin tamamını Charlie'nin daha önce varlığından haberdar olmadığı ağabeyi Raymond'a bırakmıştır. Önemli bir ayrıntı ise, Raymond'un bakıma muhtaç, otistik bir dahi olmasıdır!

10) *October Sky (Ekim Düşü) :*

Coalwood adlı kasabada yaşayan Homer Hickam adlı gencin ilerde baba mesleği olan madenciliği yapmaktan başka seçeneği yok gibidir. Fakat 1957 Ekim'inde Sputnik adlı uydunun uzaya fırlatılmasıyla Homer roketlere ve bunların nasıl yapıldığına büyük ilgi duyar. Üç arkadaşı ile deneme yanılma yoluyla bazı denemeler yapmaya karar verir. Kasabada başta babası olmak üzere herkes bunun bir saçmalık olduğunu düşünmektedir. Sadece bir lise öğretmeni onların çabalarını ve emeklerine saygı gösterir ve Ulusal Bilim Yarışmasında büyük ödülü alabileceklerine onları inandırır.

3.12. Bazı Ülkelerde Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi

ABD'de 1958 yılında çıkarılan özel bir yasayla üstün yetenekliler eğitimi konusunda atılım yapılmıştır¹². Günümüzde ABD gerek eyaletler gerekse federal düzeyde üstün yetenekliler eğitiminin en çok tartışıldığı kurum ve modellerin geliştirildiği ve birçok uygulamanın yapıldığı ülke durumundadır. Bu ülkede hızlandırma, sınıf atlama, ders atlama,

kredilendirme, ortaokul, lise veya üniversiteye erken başlama vb benzeri türde birçok uygulama yapılmaktadır.¹⁵³

Rusya: 1950’li yıllarda SSCB döneminde Nobel ödüllü iki bilim adamının kurduğu iki farklı tür okulla üstün yetenekliler eğitimi başlamış, birinci tür okullar bulunduğu bölgenin tüm ortaokul öğrencileri arasından matematik, fizik, kimya, biyoloji ve informatik dallarından ayrı ayrı seçilen ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilere yöneliktir. Bu okullar Moskova, Leningrad, Kiev, ve Novosibirsk’teki üniversite yerleşkelerinde kurulmuştur. Okullarda üniversitelerdeki bilim adamları da dersler vermişlerdir. İkinci türdeki okullarda yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitimi yoğunlaşmış. Sovyet dünyasının bilim ve sanattaki ünlü birçok ismi bu okullarda yetişmiştir.¹⁵⁴

İsrail: Konunun en çok ciddiye alındığı ülkelerden biridir. Üstün yetenekliler eğitimi konusu ulusal öncelik olarak görülür ve ülkenin en önemli zenginliğinin yetenek olduğu görüşü yaygındır. 70’li yıllarda eğitim bakanlığı bünyesinde Üstün Yetenekliler Müdürlüğü kurulmuştur, bu kurum ülkedeki çalışmaları kontrol ve koordine eder. “Ofek” adında bir özel okulda eğitim gören ve geleceğin Einstein’ı olarak gösterilen, Dan Glük, 5 yaşında iken İsrail hükümetine yazdığı bir mektupta Filistin sorunun çözümü için ayrıntılı bir barış planı teklif etmişti(Durum tespit raporu, 2004:46). Bu ülkede üstün yeteneklilik her yaşta belirlenmeye çalışılır. Öğrenim hayatı sırasında gözden kaçan üstün yetenekliler askerlik eğitimi sırasında yapılan taramalarla tespit edilerek eğitim verilir.¹⁵⁵

Almanya: Bu ülkede yapılan çalışmalar XX. yy’ın başına kadar uzanır. 1913 ve 1917 yıllarında konuyla ilgili iki okul açılmıştır. II. Dünya Savaşı dönemine kadar ABD ile birlikte bu konuda başı çeken ülkelerden biri olmuştur (Enç, 2005). Savaştan sonraki dönemde konu biraz gerilemiş, 70’li yıllardan itibaren yeniden ivme kazanmıştır. 1978’de Alman

Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği kurulmuştur. Almanya'da Alman hükümetinin mali açıdan çok desteklediği Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi (European Council for High Ability) etkili çalışmalar yapmaktadır.¹⁵⁶

İngiltere: Bu ülkede devlet okullarıyla birlikte özel okullardaki eğitimde yaygındır. Öğrencilerini seçerek alan ve üstün yetenekliler için ayrıca hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapan okullar vardır. Tamamen üstün yetenekliler için kurulmuş olan iki okul bulunmaktadır (Durum Tespit Raporu, 2004). Ülkede özellikle özel fonlarla desteklenen ulusal yarışmalar yapılmaktadır.¹⁵⁷

Ülkede 1989 yılında ailelerin bir araya gelmesiyle Ulusal Üstün Yetenekliler Derneği (National Association for Gifted Children) kurulmuştur, ayrıca öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme malzemelerinin hazırlanmasında etkin olan Müfredat Geliştirme Ulusal Derneği'nde (National Association for Curriculum Enrichment) üstün yetenekliler eğitimini desteklemektedir.¹⁵⁸

Azerbaycan: İlkokulda öğretmenleri tarafından gözlenerek yetenekli olduğu belirlenen çocuklar, ilkokuldan sonra yurtdışında yetişmiş uzmanlar tarafından teşhis edilerek özel okullar, özel sınıflar, yaratıcı okul merkezleri ve yaratıcı yaz kampları gibi uygulamalara yönlendirilir. Üstün yetenekli çocuklara eğitim veren öğretmenler Bakü Üniversitesi'nin finanse ettiği 9 aylık kurslara katılırlar.¹⁵⁹

Avustralya: Okul öncesi dönemden itibaren yapılan eğitimde yapılan faaliyetler; sınıf ortamında zenginleştirme, farklı okullardan gelen çocuklarla türdeş gruplar oluşturma, okul dışında özel ilgi merkezleri, özel yetenekliler okulları kurma ve ek programlar şeklindedir.¹⁶⁰

Bu ülkelerin dışında İtalya, İspanya, Portekiz, Avusturya, Hollanda, Yeni Zelanda'da üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik uygulamalar yapılmakta-

dır. Örneğin, Yeni Zelanda'da öğrenciler yaşa göre değil ilerleme hızlarına, anlama ve kavrama seviyelerine göre gruplandırılır.¹⁶¹

3.14. İlgili Araştırmalar

Terman 1920-1945 yılları arasında yaptığı araştırmada, 8-13 yaş grubu üstün yetenekli çocukların tanınması için bir sistem geliştirmiştir. Bu sistem, anne-babalara üstün yetenekli olduğunu gözlemledikleri çocuklarının adlarını kaydetmeleri için bir soru fişi geliştirilerek uygulama, aynı şekilde öğretmenler için de bir soru fişi hazırlayarak sınıflarında en yetenekli bulduktan ilk üç öğrencinin adlarını bildirme, adları bildirilen öğrencilere grup yetenek testi uygulama ve bu ölçekte en üst başarı gösteren % 25'ini belirleme, belirlenen bu çocuklara Stanford Binet Ölçeği uygulanarak 140 ve üzerinde ZB (Zekâ Bölümü) olan çocukları belirleme, aşamalarından oluşmaktadır. Sonuçta anne-babalardan gösterdikleri adayların çoğunda yanılığa düştükleri, öğretmenlerin tahminlerinin anne-babalara oranla daha güvenilir olmakla birlikte isabetli teşhis oranının % 25-40 arasında değişiklik gösterdiği bulunmuştur.¹⁶² Terman ve yardımcıları yaptıkları araştırmalarda üstün yetenekli vaka sayısını giderek çoğaltmış ve zeka bölümü 140 olan 1450 deneye ulaşarak bunları 20 yıl boyunca gözlemlemiştir.¹⁶³

Terman, bu metodun seçilmeye uygun topluluğun % 90'ını belirlediğini tahmin etmiştir. Seçilen binden fazla öğrencinin ortalama IQ'su 151'di. Zeka kabiliyetleri grup testi ile belirlenen çocukların ortalama zeka seviyesi 142,6 çıkmıştır. Bu çocuklar genel olarak sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerden gelmekteydi. Ebeveynleri, Amerika ortalamasından 4-5 yıl daha fazla eğitim görmüş ve gelirleri Kaliforniya ortalamasının en az iki katı oranındaydı. Parçalanmış ailelerden gelenler azdı. Terman'ın bulunduğu farklardan bazıları, üstün yetenekli grubun zekâları kadar, ailesel özellikleriyle de ilgiliydi. Tıbbi olarak yapılan incelemelerde de, bu çocukların -izleyen yıllarda da devam edecek- fiziksel üstünlüğe sahip oldukları ortaya çıkmıştı. Okul çevresine bakıldığında, üstün yetenekli çocukların, tarih,

münazara, edebiyat gibi soyut kavramlara ilgilerinin, kontrol grubundakilerden daha çok olduğu gözlemlenmişti. Her iki grubun da (üstün yetenekliler ve kontrol grubu) oyun ve spor ile ortak olarak ilgilendikleri belirlenmiş; ancak üstün yeteneklilerin bu ilgi alanlarında daha az sosyal oldukları gözlemlenmişti. Üstün yetenekliler, grupla oynamaktansa, bire bir oynamayı tercih etmişlerdi. Oyuna karşı ilgide sosyallik bakımından göz önüne alınacak bir skalada, üstün yeteneklilerin hemen hemen yarısının, kontrol grubunun skorlarının ancak _'ine ulaşabildiği görülmüştü. Yedi seviyeli karakter testleri ve kişilik ölçümleri de, üstün yetenekli çocukların her ölçümde ortalamanın üstünde olduklarını gösterdi. Abartma ve hileye daha az eğilimli oldukları, kitap ve karakter tercihlerinde daha olgun oldukları ve duygusal dayanıklılıklarının da ortalamanın üstünde olduğu ortaya çıktı. Her yedi testin sonucu da erkeklerin % 86'sı ve kızların % 84'ünün, kontrol grubundakilerden çok daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görüldü. Akıl sağlığı ve genel uyum yönünden ise 1945'te başlatılan ve bundan 20 sene sonra takip edilen deneklerden elde edilen veriler, % 80'inin tatminkâr bir uyum göstermiş olduğu yönünde. Üstünlerin % 15'inde birtakım uyumsuzluklar, % 5'inde ise ciddi uyumsuzluklar görülmüş. Suçluluk oranının genel nüfusun çok daha altında olduğu belirlenmiş. Erkeklerde alkolizm normal değerlerin % 1,5; kadınlarda da % 0,9 altında çıkmış. Sonuçta Terman, çocukluktaki üstün duygusal uyumun yetişkinlikte de devam ettiğini bulmuş. Üstünlerin evlenme, boşanma ve çocuk sahibi olma yönünden değerlendirilmeleri sonucunda, evlilik oranlarının genel nüfusla hemen hemen aynı olduğu (bu oran üniversite mezunu olanlarınsından fazla), boşanma oranlarının ise (1955 tarihli çalışmada) genel nüfustan çok daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Bu grubun evlenme ve evliliklerini sürdürebilme oranlarının daha fazla; çocuk yapma sayılarının daha az olduğu görülmüş. Üstünlerin meslek edinme oranının, 1955'te gözlemlenen erkek grupta normal nüfustaki erkeklerin 8 katı olduğu ve bunların % 80'inin de en iyi meslek grupları (profesyonel ve yarı profesyonel olarak nitelendirilen) içinde yer aldıkları ortaya çıkarılmıştır. Bu iki meslek grubunun bütün nüfusa oranı % 14'tür. Grubun gelir

durumunun da ulusal ortalamanın üzerinde olduğu, en başarılı ve en başarısız üstün yetenekli iki grup arasında da büyük fark bulunduğu görülmüştür. Diğer her şey göz önüne alındığında, üstün yeteneklilerin en başarılısıyla en başarısız arasındaki en büyük zıtlık sosyal uyum ve başarı arzusu konularında ortaya çıkmış, başarı dengeli bir mizaç ve hayal kırıklığı karşısında üstün dayanıklılık ile ilişkilendirilmiştir.¹⁶⁴

Davasligil (1994), yaptığı araştırmasında, 64'ü kız 84'ü erkek olmak üzere 148 ilkokul 2. sınıf öğrencisine Raven İlerleyen Matrisler (SPM) ve Matematik Başarı Testi uygulamış; ayrıca bu öğrencilere 5. sınıfa geldiklerinde yine SPM ve Matematik Başarı Testi vermiştir. Sonuçta, SPM'nin her iki uygulaması ile matematik puanları arasında .45 ve .57'lik korelasyonlar bulunmuştur. SPM puanları ile cinsiyet arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır.¹⁶⁵

Ömeroğlu 1986'da yaptığı araştırmasında, anaokulu çocukların üzerinde zeka-yaratıcılık seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çocukların zeka düzeyleri "Stanford Binet Zeka Testi" ile, yaratıcılıktan ise, Torrance Yaratıcı Düşünme Testi" ile saptanmıştır. Sonuçta, ZB ile yaratıcılık boyutları arasında pozitif yönde kuvvetli ilişki olduğu ve bunun cinsiyete bağlı olmadığı bulunmuştur.¹⁶⁶

Akdoğan'ın 1992' de ilkokul 2. Sınıfa giden çocukların yaratıcılık düzeyleri ile ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yaptığı araştırmada 60 üst, 60 orta, 60 alt sosyo-ekonomik düzeyden toplam 180 ilkokul 2. Sınıf öğrencisine Yaratıcı Torrance Şekil Testi uygulanmış; ailelerine de çocuklarının yaratıcılık gelişimlerine yönelik anket formları vermiştir. Sonuçta, çocukların yaratıcılık düzeyleri ile ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında kuvvetli ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁶⁷

Civelek (1985), üstün yetenekli ilkokul çağı çocukları üzerinde durum tespit çalışması yapılmıştır. Milliyet Gazetesinin İlkokullar Arası Bilgi Yarışması'nda finale kalan çocukları üstün yeteneklilik özellikleri açısından incelemiştir. Bu çocukları SED (Sosyo Ekonomik Düzey) ve cinsiyetleri açısından nasıl bir dağılım gösterdiklerini, hangi tür eğitim kurumlarına devam ettiklerini, başarı düzeylerini, üniversite çağına gelenlerden ne kadarının üniversiteyi kazandığını araştırmıştır. Araştırma, 1973-1984 yılları arasında Milliyet Gazetesi İlkokullar Arası Bilgi Yarışmasına Ankara'da katılan 17'si erkek 4'ü kız olmak üzere 21 çocuktan oluşmuştur. Sonuçta finalist çocukları aileleri buldukları şehir standartlarının üstündeki semtlerde oturmakta, anne-babaların çoğunun (özellikle babaları) yüksek öğrenim gördüğü ve üst SED mesleklerde çalıştıkları ve çocuk sayısının genelde ikiye geçmediği, çocukları % 81'i erkek, % 19'unun kız olduğu bulunmuştur¹⁶⁸

Önder'in yaptığı bir araştırmada, "Raven'in The Coloured Progressive Matrices Sets: A, Ab, B Testi"ni ilkokul çocuklarına uygulamıştır. Yapılan bu çalışmada, testten elde edilen puanları, cinsiyete ve sosyo-ekonomik kültürel çevreye göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma, Konya ilindeki alt ve üst sosyo-ekonomik kültürel çevrelerde ilkokula devam eden 7, 9 ve 11 yaşlarındaki kız ve erkek öğrencilerden kademe li küme örnekleme yoluyla seçilen 480 kişilik bir denek grubu üzerinde yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, testten elde edilen puanlar, 7, 9 ve 11 yaş gruplarının herbirinde cinsiyete göre manidar bir fark göstermemekte; 7, 9 ve 11 yaş gruplarının herbirinde alt ve üst sosyo-ekonomik kültürel seviyeye göre ise, anlamlı farklılık göstermektedir.¹⁶⁹

Tekbaş (2004); İlköğretim 2. sınıf öğrencisi üstün yetenekli bir çocuğun kaynaştırma ortamında zenginleştirme programına göre aldığı eğitimi örnek olay incelemesi olarak ele almıştır. Araştırmada; çocuğa iki yıl boyunca kaynaştırma ortamında zenginleştirme programı uygulanmış ve programın çocuğun ve sınıfın akademik performansını arttırmadaki et-

kililiğinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunun için üstün yetenekli çocuğun öğrenim gördüğü ve 21 öğrenciden oluşan sınıf deney grubu, aynı okulda bulunan ve aynı yaşta öğrencilerin eğitim gördüğü ve 19 öğrenciden oluşan diğer sınıf da kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Her iki grupta da dersler çoklu zeka kuramına uygun olarak işlenmiştir. Araştırmada ön test ve son test olarak araştırmacı tarafından hem ikinci sınıf, hem de üçüncü sınıf müfredatını kapsayacak şekilde geliştirilen bir test kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun kontrol grubuna göre anlamlı kazanımlar elde ettiği görülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre; üstün yetenekli çocukların kaynaştırma ortamında seviyesine göre eğitim alabileceği, bu eğitimin hem üstün yetenekli öğrenciye, hem de kaynaştırma ortamında bulunan sınıf arkadaşlarına katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir.¹⁷⁰

Dağlıoğlu (1995), ilkokul 1. sınıf ila 5. sınıf arasında devam eden ve öğretmenleri tarafından ÖGF aracılığı ile aday gösterilen 294 öğrenciye Genel Yetenek Testi ve VVISC-R Testi uygulamış ve 120 ve üzerinde ZB'ne sahip 66 öğrenci üstün yetenekli olarak belirlemiştir. Sonuçta, ÖGP'nin üstün yetenekli çocukları belirlemede % 22.44 oranında başarılı olduğu, ZB yükseldikçe kız-erkek oranının erkeklerin lehine olmak üzere arttığı, okullarının bulunduğu bölgenin SED, babaların eğitim durumu ve annelerin meslek sahibi olması ile üstün yetenekli olma arasında ilişki olduğu bulunmuştur.¹⁷¹

Dağlıoğlu(2002); 5-6 yaş grubu 788 çocukla başladığı “Anaokuluna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar arasından matematik alanında üstün yetenekli olanların belirlenmesi” konulu araştırmasında; matematik alanında üstün yetenekli çocukları belirlemek için dört aşamalı bir sistem oluşturmuştur. Birinci aşamada; öğretmen ve ailelerin zihinsel yönden üstün yetenekli olduğunu düşündüğü çocukları kaydetmeleri için Öğretmen İçin Çocuk Değerlendirme Formu ve Aileler İçin Çocuk Değerlendirme Formunu kullanılmıştır. İkinci aşamada; hem öğretmenleri, hem de aileleri tarafından aday gösterilen çocuklara TKT (Temel Kabiliyetler Testi) 5-

7 Testi uygulanmıştır. Üçüncü aşamada; matematik, zihinsel yetenek ve yaratıcılık bölümlerinden oluşan Yetenek Belirleme Etkinlikleri ve dördüncü aşamada da 5-8 yaş düzeyi matematik aktiviteleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; aileleri ve öğretmenleri tarafından aday gösterilen 5-6 yaş grubu 220 çocuktan %50'sinin TKT 5-7 testine göre 130 ve üzerinde zeka bölümüne sahip olduğu belirlenmiştir. ZB 130'un üzerinde olan ve 5-8 yaş düzeyi matematik aktivitelerinde takvim yaşının iki yaş üzerinde matematik aktivitelerinde başarılı olan 29 çocuk "matematik alanında üstün yetenekli" olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç araştırma evrenine genellendiğinde çocuklardan %3.68'inin matematik alanında üstün yetenekli olduğu bulunmuştur. Araştırmada bunun dışında; öğretmenlerin çocuklar hakkında ailelere göre çocukların gerçek performansları üzerinde daha olumlu düşüncelere sahip olduğu, matematik alanında öğretmenlerin ailelere göre çocukların becerisini daha iyi değerlendirdiği görülse de zihinsel ve yaratıcılık becerilerini değerlendirmede ailelerin öğretmenlere göre daha başarılı olduğu belirlenmiştir.¹⁷²

Burak(1995); 6. ve 7. sınıf öğrencisi 62 üstün yetenekli ve 74 normal çocuktan oluşan toplam 136 kişilik örneklem grubuyla çalışmış, Piers Harris Benlik Kavramı Ölçeği ve Harter Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeğini kullanarak iki grup arasında benlik kavramına ilişkin farklılıkları incelemiştir. Üstün yetenekli grup; alt sosyo-ekonomik düzeyden olup bireysel zeka testleri sonucunda 130 ve daha fazla ZBye sahip olduğu belirlenerek İnanç Vakfı Lisesine kabul edilen ve orada öğrenim gören 62 çocuktan oluşmaktadır. Normal grup ise, Ankara'da bulunan ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen ilköğretim okullarına devam eden 74 çocuktan oluşmaktadır. Sonuç olarak üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları incelendiğinde; genel benlik kavramlarının(sosyal kabul, akademik yeterlik, fiziksel görünüm, davranışsal yönelim, genel kendilik değeri, atletik yeterlik) olumluluk düzeyleri açısından normal öğrencilerle farklılaşmadıkları görülmüştür.¹⁷³

Ataman(1982); Ankara ili resmi şehir ilkokullarındaki üstün yetenekli çocukların fiziksel gelişim özelliklerinin değerlendirilmesi konulu çalışmasında 6-7 yaş grubu 104 normal üstü, normal ve normal alt bir çocukla çalışmıştır. Araştırmada TKT 5-7 Testi sonucunda 105 ve üzerinde ZBsi olduğu belirlenenler üstün yetenekli, 104-90 ZB ye sahip olanlar normal ve 89 ve altında ZBye sahip olanlar normal altı olarak kabul edilmiştir. Üstün yetenekliler tüm grubun %19.12'sini, normaller %26.96'sını, normal altı olanlar ise %53.92'sini oluşturmuştur. Araştırma grubunda yer alan tüm çocuklara fiziksel özelliklerini belirlemek için antropometrik ölçümler yapılmış, Peabody ve Goodenough Harris testleri verilmiş, görme ve işitme taramaları yapılmıştır. Değerlendirme için; Fiziksel Büyüme Değerlendirme Formu, Snellen Levhası, İşitme Taraması Formu ve Öğretmen Sorgu Formu kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; üstün yetenekli çocukların aynı yaştaki normal ve normalaltı çocuklarla fiziksel özellikler açısından üst değerler sağladığı ancak üstün yeteneklilerin sağladığı ortalama değerlerin normal grubun ortalama değerlerine yakın olduğu, normal altı grupla olan farklılığın daha fazla olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli çocukların fiziksel özellik ve yapı açısından her türde olabileceği, ancak karşılaştırıldıklarında grup olarak üst değerler sağlamalarının olası olduğu ifade edilmiştir.¹⁷⁴

Ataman(1976); 1964-1965-1966 yıllarında fen lisesine giren 286 öğrenciyle aynı yıllarda fen lisesi ikinci basamak eleme sınavına girip kazanamayan, Ankara, İstanbul, İzmir illerinde öğrenimlerine devam etmiş olan 360 öğrenciden oluşan, toplam 646 kişilik bir örnekleme çalışmıştır. Çalışma fen lisesinin fen ve matematik alanında üstün yetenekli çocukları seçip seçmediğini ve bu öğrencilerin amacına uygun biçimde, bilim adamı ve araştırmacı olarak yetiştirip yetiştirmediğini incelemek amacıyla, bu öğrencilere ait bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesiyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.¹⁷⁵

Gökdere ve Çepni(2004);üstün yetenekli öğrencilerin fen öğretmenlerinin hizmet içi ihtiyaçlarını ihtiyaç değerlendirme yaklaşımını kullanarak belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu amaçla Hizmet İçi Değerlendirme Anketi hazırlanmış ve Bayburt ve Trabzon Bilim Sanat Merkezlerinde görev yapan 9 fen öğretmenine uygulanmıştır. Verilerin analiz edilmesi sonucunda; örnekleme yer alan öğretmenlerin birçok konuda ihtiyaç belirtmelerine rağmen en fazla proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ve etkinlikler, yeteneklilikle ilgili internet siteleri ve süreli yayınlara ulaşım, modern öğretim teorileri ve uygulamalı etkinlikler, Bloom taksonomisi ve formal operasyon dönemi özellikleri, dünyadaki yetenek geliştirme modelleri, araştırmacı öğretmen modeli ve laboratuvar yaklaşımları konularında hizmet içi seminere ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.¹⁷⁶

Tür (1979), ilkokul öğrencilerinin yaratıcılık, zekâ ve akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, zekâ-yaratıcılık ve yaratıcılık-akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış ancak zekâ-akademik başarı arasında yüksek oranda anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.¹⁷⁷

Güngörmüş'ün (1992), babanın çocuğun zekâsı, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisini araştırdığı çalışmasında babanın kendisini reddettiğini düşünen çocukların zekâsı, akademik başarısı ve benlik kavramının olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür. Babası ile daha fazla etkileşimde bulunan çocukların, etkileşimi az olanlara göre daha başarılı olduğu görülmüştür.¹⁷⁸

4. Sonuç ve Öneriler

4.1.Sonuçlar

Bireyler birbirlerinden farklı ve benzer özelliklere sahip olup benzerliklerini ve farklılıklarını dikkate alan, gelişmekte ve değişmekte olan dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak bir eğitim sürecine gereksinim duymaktadır. Çünkü insanlar tek model halinde üretilmiş fabrikasyon bir

U. Raven, U. Raven ve Ö. Raven'in Standard Progressive Matrices Testi'nin Normal-Ustünlük Öğrenim Matematiği Başarılarını Kestirebilmesi. İstanbul: Bildiriler kitabı 1994, s.22

, A. Aileler ve Öğretmenler Üstün Zekalı Çocuklara Nasıl Yardımcı Olabilir. Özel Sempozyumu. Ankara. 2000 s.129.

ÜSTÜN ZEKÂLILIK VE ÜSTÜN ZEKÂLILARIN EĞİTİMİ
T., “Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri”, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi.i, Cilt: 1, s.26

Özlem - Avcı Neslihan, Özel Eğitimde, Ankara, 2001, s.4
H. Üstün Yetenekli Çocuklara yönelik sistemli çalışmalar ve eğitim politikaları Türkiye'ye göre biraz daha eskiye dayanmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında

ahya, a.g.d s.26
D.Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri, Makaleler Kitabı, İstanbul, 2004, s.48

F. a,g,k, s.63
Z. Özyürek, M. Ertekin, S. Özel Eğitime Mühâc Çocuklar. Ankara: 1989 s.93

Yönergesi madde 10
Yönergesi madde 11

A. Özel Eğitim. Özgüç, 1998, s.45
A. (1996). Üstün Yetenekli Yaşadıkları Eğitim Sayı: 47 İstanbul s.25

u ,H.E. Anaokuluna Devâm Eden Bes-Altı Yaş Grubu Üstün Yetenekli Çocuklar
matematik Alanında Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Ankara: Hacettepe Univer-

bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2002 s. 9

A. ve Ark. Özel Eğitime Giriş. Ankara: 2003 s. 177
A. ve Ark. a,g,k, s. 177

A. & Ark. a,g,k, s. 177
e, M; Çepni, S. Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü.

mi Dergisi, 1 (2), 2003 s. 93.
Ş. a.g.k. s.77

H.Saldıroğlu ve M.Sever Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri On Raporu. Ankara
keler hem resmi hem özel teşebbüsler aracılığıyla sadece kendi ülkelerinin

H.Saldıroğlu ve M.Sever Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri On Raporu. Ankara
üstün zekalı bireylerine odaklanmakla kalmamış ülkelerinde sağladıkları

u, A.Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2004 s.19
avcı, N.,Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Eğitimleri "Özel Eğitim", İstanbul, 2001, s.7.

g.k. s.112
kindır konuyla ilgili derinlemesine ve kapsamlı çalışmalar yaparken ülke-
mizin, üstün zekalı çocuklarının eğitiminde gerilerde kaldığı düşünülme-
tedir. Ülkemizde son zamanlarda konuya yönelik çalışmalarda artan bir iv-

me gözükse de yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Üstün zekalı çocukların hem tanınması hem de eğitiminde bilimsel ve profesyonel yaklaşımlara ihtiyaç vardır.

Üstün zekalı çocukların doğru tanınması en az eğitimi kadar önemlidir. Bu çocukların bazıları üstün gelişimleri ve başarıları ile kendilerini daha kolay tanıtabilir. Fakat bazılarının yetenekleri çeşitli nedenlerden ötürü gizli kalmaya devam eder. Sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi düşük ailelerde, azınlık gruplarında, okula gidememiş ya da çok erken ayrılmak zorunda kalmış olanlarda üstün yeteneklerin fark edilmesi daha güç olur. Hatta okula devam edenler arasında farkına varılmayıp tersine kanılarla damgalanmış, gerçek yetenekleri sonradan ortaya çıkmış olanlar bulunur. Galton, Churchil, Edison bu gruba verilebilecek en önemli örneklerdir. Bu bakımdan üstün yeteneklilerin seçimi önemli bir konu olmaktadır. Bu durumda aileye görev düşmekle birlikte okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitimcilerin doğru gözlemleri daha önemlidir. Üstün zekalı çocuklardan genel olarak gözlenen ayırt edici özelliklerin eğitim personeli tarafından bilinmesi, eğitim personelinin bu konuda eğitilmesi önemli bir konudur. Böylece üstün zekalı olabileceği düşünülen çocuklar için gerekli önlemler daha kolay alınabilecektir.

Tanılamayı yapacak uzmanların yeterli donanıma sahip olup olmayışı diğer bir tartışma konudur. Zekâ testlerinin bu konuda profesyonelleşmiş uzmanlarca yapılması güvenilirliğini artırır. Test odası, testörün çocukla kurduğu iletişim, çocuğun motivasyonu, ortamın fiziksel koşulları (ısı, ışık vb) gibi birçok faktör test sonuçları etkilemektedir. Sonuçları aileyle paylaşırken sayısal değerlere girmeden, çocuğun hangi yeteneğinin yaşımdan beklenen düzeyde geliştiği veya gelişmediği, hangi yeteneğinin yaşının üzerinde geliştiği veya gelişmediği, bu yeteneklerin özgüven, başarı ve öğrenmesini nasıl etkileyeceği üzerinde durulur. Tüm bu faktörler düşünüldüğünde tanılamayı yapacak personelin iyi yetiştirilmiş olması büyük önem kazanmaktadır.

Üstün zekalı çocukların durumlarını incelemeye yönelik; anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu, cinsiyet cihetlerinden araştırmalar yapılmış olsa da konuyla ilgili parmakla sayılacak derecede az yüksek lisans ve doktora çalışmalarının olduğu görülmüştür. Araştırmalar yapıldıkça ülkemizdeki durumun netleşmesi ve geleceğe yönelik projeksiyonun oluşması sağlanabilir.

Üstün zekalıların eğitimi konusu gündeme geldiğinde farklı görüşlerin oluştuğu görülmektedir. Tartışmanın bir tarafı; “Bu çocuklar zaten üstün, onlar için fazladan bir eğitime gerek yoktur. Her ortamda kendilerini geliştirebilirler. Bunlara artık eğitim verirse bir seçkinler sınıfı yaratırız bu da topluma üstesinden gelemeyeceği sorunlar yaratır. Zaten seçerek öğrenci alan orta öğretim kurumları bu çocuklara yöneliktir, bunun dışında artık bir özel eğitim vermek gereksizdir.” Tartışmanın diğer tarafı; “üstün zekâlılara özel eğitim imkânları sunmak gereklidir, bu konuda programlar geliştirilmeli ve okullar hazırlanmalıdır.” görüşlerini içermektedir. Ancak sonuçta oluşmuş genel kanaate göre; üstün zekalıların durumları hiçe sayılarak eğitime alınması durumunda, mevcut potansiyellerinin körelebileceği ve akranlarının kendilerine yetişmelerini beklemelri durumunda derslerden soğuma ihtimallerinin olduğu yönündedir. Buna göre üstün zekalı bireylerin akranlarından da yalıtılmadan destek eğitimlerine ve yarı zamanlı uygulamalara tabi tutulabileceğinin faydaları üzerinde durulabilir.

Günümüzde üstün yetenekliler eğitimi ile ilgili farklılaştırılmış eğitim uygulamaları olmakla birlikte kaynaştırma eğitimi ile ilgili kaynaklarda yer alan amaçlara bakıldığında öğrencinin toplumun bir parçası haline getirilmesi, yapabileceklerini en üst düzeye çıkarması, uyumlu ve mutlu bireyler olmaları, normal çocuklarla bütünleşmeleri, sosyal kabul görmeleri'nin ortak amaçlar olduğu görüldüğünden, üstün yetenekli öğrenciler için gerektiğinde destek eğitimi ve fırsatlar verilerek kaynaştırma ile eğitimlere devam etmesi en doğru yöntem olarak düşünülebilir. Üstün zekalı çocukların normal programlar yolu ile sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanaklarına ihtiyaç duyduğu ve bazı anne ve babaların da deyimiyle “ög-

renmeye aç” durumda oldukları düşünülebilir. Ülkemizde üstün zekâlılar kaynaştırma eğitimine tabi tutulmakta çok az bir kısmı destek eğitim kurumu niteliğindeki Bilim ve Sanat Merkezlerinden yararlanmaktadır. Bu merkezlerde sadece üstün zihinsel gruplar değil değişik yetenek alanlarında da eğitim grupları oluşturulmaktadır. Bu merkezlerde görevli personelle yapılan görüşmelerde üstün veya özel yetenekli çocukların akademik başarılarının tek alanda değil, bütün alanlarda önde olduğu ancak bazı alanlarda çocuklarda yoğun beceri ve ilginin görüldüğünün ifadesi, çoklu zekâ kuramıyla da desteklenmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar, toplumla bütünleşme sürecini okullarında yaşarken, yeteneğinin bilincinde olarak Bilim Sanat Merkezlerinde kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çalışma, üretme olanağına sahip olabilmektedirler.

Bugün itibarı ile ülkemiz genelinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezleri ne yazık ki arzu edilen ilgi ve desteği bulamamıştır. Birçok merkez geçici tahsis edilen binalarda eğitim faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Bu merkezlerde görev yapan personelin ve yöneticilerin atanmaları ve mevzuattaki belirsizliklerin bu kurumların gelişmesine engel oluşturduğu düşünülmektedir.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 19. Toplantısı Kararlarını anlatan Başbakanlık Makamının 2009/16 sayılı genelgesinde: “Ülkemizde üstün yetenekli bireylerin eğitimini iyileştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda “Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2009-2013” hazırlanması için çalışmaların başlatılmasına” karar verilmesi ilgili kurumları harekete geçirmelidir. Bu bağlamda da Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2010-2014 Stratejik Planında hedef olarak: “52 ilde faaliyet gösteren 57 Bilim ve Sanat Merkezini (Ocak 2010) geliştirmek ve plan dönemi sonuna kadar (2014 yılı) sayısını 94’ e çıkarmak.” Maddesini koymuştur. Genel Müdürlük politika olarak da: “Bilim ve sanat merkezlerinin, alanda yaşanan bilimsel gelişmeler ve çağdaş uygulamalar ışığında,

personel, eğitim programı ve eğitim ortamları bağlamında standardizasyon çalışmaları ile nitel ve nicel gelişimleri sağlanacaktır.” Kararını alarak alanla ilgili çalışma bekleyenleri umutlandırmıştır.

Ayrıca son zamanlarda konuya hızla artan bir ilgi göze çarpmaktadır. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Üstün Zekalılar Eğitimi Ana Bilim Dalı'nın ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitim Programları) geliştirilmesi, TÜBİTAK ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13-14 Şubat 2009 tarihlerinde “Üstün Zekalılar Çalıştayı” düzenleyerek konunun masaya yatırılması ve BİLSEM'lerin sayısının artırılması artmakta olan bir çabayı işaret etmektedir. Ancak hala ülkemiz potansiyeline cevap verecek nitelikte olmadığı da kesindir. Yeni yaklaşımlara ve yeni açılımlara ihtiyaç vardır. Bu amaçla şu önerilerde bulunulabilir.

4.2.Öneriler

4.2.1.Uygulayıcılara

1. Üstün zekâlı çocukların gerek teşhisinde gerekse eğitiminde toplumun bilinçli olması oldukça önemlidir. Kendilerinden tam anlamıyla istifade edilebildiğinde değerli olan bu çocukların gerekli eğitimi alması, beyin göçünün önlenmesi ve birçok üstün zekâlı bireyin eğitim sisteminin dışında kalarak yeteneklerinin körelmesinin engellenmesi amacıyla bir eğitim seferberliği başlatılabilir.

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri özel eğitime giren engel gruplarına ayırdığı zaman kadar üstün gruplara da zaman ayırarak, gerektiğinde üstün zekâlılığı tanııtma ve danışmanlık merkezleri kurabilir. Bu merkezlerde ailelere, öğretmenlere ve çocuklara bireysel danışmanlık hizmeti verilebilir. Bilgilendirici nitelikte internet siteleri hazırlanabilir. Halkı bilinçlendirmek için konu ile ilgili konferanslar düzenlenerek bu konferansların halka açık ve ücretsiz olması ve basın yoluyla halka duyurulması, konunun uzmanları tarafından hazırlanan broşür ve kitapçıklar bastırılarak halka dağıtılması ve bilinçlendirme çalışmaları için yazılı ve görsel medyanın kullanılması önerilebilir.

3. Üstün zekâlı çocukların gerek teşhisinde gerekse eğitiminde aile çok büyük bir rol oynamaktadır. Ailenin üstün zekâlılık konusunda bilinçli olması, çocuğun teşhisini kolaylaştıracak ve eğitimsel ihtiyaçlarının karşılanmasında çocuğun göreceği en önemli desteklerden biridir. Bu nedenle kurulabilecek üstün zekâlılığı tanıtma ve danışmanlık merkezlerinin ailelere bireysel danışmanlık vermesi ve onları yönlendirmesi ailelerin eğitiminde etkili olabilir.

4. Eğitimcilerin konu hakkında bilgi sahibi olması öğrencilerin iyi eğitim almasını sağlaması, ailenin ve toplumun bilinçlendirilmesine ve eğitim çalışmalarına hız katacağı beklenebilir. Öğretmenlere üstün zekâlılığın tanıtımı, eğitimsel ihtiyaçları ve okulda bu ihtiyaçlara yönelik olarak geliştirilebilecek eğitim olanaklarıyla ilgili hizmet içi eğitim verilmesinin etkili bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

5. Üstün zekâlı çocukların teşhisine, üstün yeteneklilik tiplerini, özel yetenek alanlarını belirlemeye yönelik ölçme araçları ülkemizde yok denecek kadar azdır. Mevcut olanlar genellikle bireysel uygulamaya veya taramaya yönelik zekâ testleri niteliğindedir. Bunların da çoğunun standardizasyonu, norm çalışması uzun yıllardır yapılmamış durumdadır. Bu nedenle zekâ testlerinin yeni versiyonlarının yurt dışından getirilerek standardizasyon ve normlandırma çalışmalarının yapılması yarar görülmektedir. Üstün yeteneklilik tiplerini, özel yetenek alanlarını belirlemeye yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi veya yurt dışından getirilerek uyarlanması, bu çocukların eğitimi için gerekli programların geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayabilir.

6. Özellikle küçük yaşlarda üstün zekâlı çocukların tespit edilmesine yönelik çalışmaların başlatılmasının, bunun için de üstün çocukların özelliklerini kapsamında bulunduran üstünlük kontrol listeleri geliştirilerek okul öncesi eğitim kurumlarında ve ana sınıflarında görev yapan öğretmenlere dağıtılmasının önemli bir adım olacağı düşünülmektedir. Üstün zekâ

lı olabileceği düşünülen öğrencilerin üstün zekâlı çocuklarla ilgilenen birime bildirilmesi, tanılmanın yapılması ve üstün zekâlı olduğu belirlenen çocukların özel eğitim kapsamına alınmasında fayda görülmektedir.

7. Üstün zekâlı çocuklar için yurt dışında geliştirilmiş olan programlar incelenerek ülkemizde yaşayan üstün zekâlı çocuklara uygun özel programların hazırlanması ve bu programların üstün zekâlı çocuklar için özel olarak açılacak olan yarı zamanlı eğitim kurumlarında uygulanması özellikle normal eğitim sistemine uyum sağlamakta zorlanan üstün zekâlılar için önemli bir atılım olacağı düşünülmektedir.

8. Üstün zekâlı çocukların destek eğitim ihtiyacına yönelik kaynak temini ve esnek eğitim kurumları başarıyı ve yaygınlaşmayı sağlayacaktır.

9. Üstün zekâlı çocuklar için özel eğitim kapsamında tam zamanlı veya yarı zamanlı farklılaştırılmış eğitim uygulayan anaokulları açılması önerilebilir. Ancak bunların pahalıya mal olması nedeniyle çok az sayıda çocuğun yararlanabilme fırsatını elde edebileceği düşünülerek mevcut okullarda üstün zekâlı çocukların da ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte geliştirilmiş, hem normal, hem de üstün zekâlı çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte zenginleştirilmiş eğitim programları hazırlanarak uygulanması önerilebilir.

10. Zenginleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilebilmesi ve amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim vazgeçilmez bir unsur olacaktır. Öğretmen kendini yetiştirmedikten ve istekli olmadıktan sonra en mükemmel programın bile amaca hizmet edemeyeceği düşünülmektedir. Uygulama biçimi ve uygulayanın istekliliği eğitim programının kalitesini etkileyeceğinden öğretmenlerin eğitilmesi ve bu konuda bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

11. Üstün zekâlı çocuklara yönelik yarı zamanlı ev okulu uygulaması üstün zekâlı çocukların eğitimsel ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşılayabileceği ve üstün çocuklara önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmek-

tedir. Bu çalışmada ailelerin eğitimi ve ailelerin bilinçlendirilmesi en temel unsurlardan biri olacaktır. Bu çalışma alanda uzman bir rehber önderliğinde yapılmalıdır. Program her bir çocuğun bireysel ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ve ailenin olanakları göz önünde bulundurularak uzman ve ailenin katılımıyla birlikte hazırlanmalıdır. Diğer bir deyişle program uygulanacak olan çocuğa özel olarak geliştirilmiş, bireysel bir program olmalıdır. Programın uygulama aşamasında uzman ve aile bilgi alış-verişinde bulunmalı gerekirse programda birtakım değişiklikler yapılabilir. Program gerektiğinde çocuğun ilgi ve istekleri doğrultusunda farklı uygulamalara imkân veren esnek bir program olabilmelidir.

12. Gerek ev okulu yöntemi, gerek çocuğun normal akranlarıyla birlikte devam ettiği okulda uygulanacak olan zenginleştirme programları üstün zekalı çocukların birçok ihtiyacına cevap verse de derin bilgi ihtiyaçlarını giderecek nitelikte zengin materyal ve deneyimler sunma yönünden bir noktada yetersiz kalacaktır. Pek çok okulda çocuklara yönelik olarak satranç, müzik vb. gibi alanlarda kurslar sunulmakla birlikte bu kurslar üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları karşısında yeterli olmayabilmektedir. Bu nedenle fen, satranç, matematik, sanatın çeşitli alanları, müzik vb. gibi alanlarda zengin, orijinal, üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte geliştirilmiş, teknolojiye uygun materyaller ve deneyimler sunan merkezler açılabilir. Bu merkezlerde hafta sonları veya çocuklara uygun olabilecek farklı zaman dilimlerinde uygulamalar yapılabilir. Bu merkezlerde her bir alanın (örn. fen, görsel sanatlar, vb.) uzman bir eğitimcisi bulundurulabilir. Bu merkezler çocukların derin bilgi ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte üstün zekalı çocukların bir arada bulunmasını, kaynaşmasını sağlayacağı ve velilerin tanışarak birbirlerinin deneyimlerinden yararlanma fırsatı sunacağı için oldukça yararlı olabilir. Bahsi geçen merkezler merkezi yönetimin de kontrolü altında yerel yönetimler kanalıyla da açılabilir.

13. Çocukların yalnız olmadıklarını, kendileri gibi olan başka çocukların da bulunduğunu anlamaları ve ailelerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, bilgi alış-verişinde bulunabilmeleri için üstün zekâlı aileleri ve çocukları tanıştırma ve kaynaştırma çalışmaları yapılabilir. Bu amaçla ilgili kuruluşlarca kahvaltılar, piknikler, doğa gezileri düzenlenebilir.

14. Tüm bu çalışmaların yapılmasında hem bürokraside hem de kamuoyunda konuya ilginin ve konuyla ilgili bilincin oluşması önem taşımaktadır. Özel eğitim alması gereken engelliler grubuyla ilgili yüzlerce dernek ve vakıf mevcutken üstün zekâlılar ve eğitimleri konusunda ilgili söylemlerde bulunan sadece birkaç dernek mevcuttur. STK' ların da bu alanla ilgili çalışmaları konuya hassasiyeti artıracaktır.

4.2.2.Araştırmacılara

1.Üstün zekâlılık konusunda gerekli eğitim önlemlerinin alınabilmesi bu alanla ilgili çok sayıda uzmanın bulunması ve araştırmaların yapılmasıyla mümkün olabilecektir. Üniversitelerde üstün zekâlı çocuklarla ilgili ana bilim dallarının hayata geçirilmesi, lisans, lisansüstü ve doktora düzeyinde bu çocuklarla ilgili çalışma ve araştırmalar yapılması yararlı olacaktır.

2. Bilim Sanat Merkezlerinin işleyişi ve yararlarına yönelik araştırmalar yapılabilir. Burada uygulanan programların işlevselliği ve uygulanan yöntemlerin yararları, araştırma konuları olarak seçilebilir.

3. Üstün zekâlı çocukları belirlemeye yönelik teknik ve yöntemleri geliştirme amaçlı araştırmalar düşünülebilir.

Dipnotlar

- ¹ Yeşilyaprak, B., ve Diğerleri. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara 2002, s. 2
- ² Enç , M., Üstün Beyin Gücü. Ankara, 1973,s. 15
- ³ Enç , a,g,k, s.17
- ⁴ Tezcan, M. Eğitim Sosyolojisi. Ankara, 1997.s. 92
- ⁵ Ersoy, Ö.- Avcı, N.,Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Eğitimleri İstanbul, 2001, s.7.
- ⁶ Enç, M. Üstün Beyin Gücü. Ankara. 2005, s.112
- ⁷ Enç, a,g,k, s 201
- ⁸ Enç, a,g,k, s.206
- ⁹ Ataman, A. Özel Eğitim. Eskişehir, 1998 S. 181
- ¹⁰ Enç, M. a.g.k. s.2007
- ¹¹ Şükün, Z. Farsça-Türkçe Lügat, İstanbul 1996, s. 178
- ¹² Pakalın, M. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1993, s. 533
- ¹³İpşirli, M “Enderun”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi(DİA), İstanbul 1995, XI, 185.
- ¹⁴ Akkutay, Ü. Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi. Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul.. 2004, 85
- ¹⁵ Rehber Ansiklopedisi, Enderun maddesi, İstanbul, 1993, s. 320
- ¹⁶ Seydi, A. Teşrifat ve Teşkilatımız, 1995, s. 130.
- ¹⁷ Akkutay, a.g.k. s.91.
- ¹⁸ Seydi, a.g.k. s. 133.
- ¹⁹ Sakaoğlu, N. Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul 2003, s. 39
- ²⁰ Ataman, A. Türkiye’de Özel Eğitime Yeni Yaklaşımlar. Milli Eğitim

Dergisi, 136, Ankara, 1997, s. 22

21 [\(15.17.2009\)](http://www.idilbiret.eu/tr).

22 Ataman, a.g.d. s. 23

23 Dağlıoğlu, H, E, İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 1995 s.45

24 Akarsu a.g.k. s.38

25 Akkanat a.g.k. s.67

26 Akarsu a.g.k. s.71

27 [\(15.06.2009\)](http://www.ogm.meb.gov.tr)

28 Durum tespit raporu İstanbul 2004 s.59

29 BİLSEM Yönergesi madde 5

30 Durum Tespit Raporu a.g.k. s.28

31 BİLSEM Yönergesi madde 6

32 BİLSEM Yönergesi madde 7

33 BİLSEM Yönergesi madde 8

34 BİLSEM Yönergesi madde 9

35 BİLSEM Yönergesi madde 9

36 BİLSEM Yönergesi madde 10

37 BİLSEM Yönergesi madde 11

38 BİLSEM Yönergesi madde 12

39 BİLSEM Yönergesi madde 13

40 BİLSEM Yönergesi madde 14

41 BİLSEM Yönergesi madde 14

42 BİLSEM Yönergesi madde 14

43 BİLSEM Yönergesi madde 15

- 44 BİLSEM Yönergesi madde 15
- 45 BİLSEM Yönergesi madde 16
- 46 BİLSEM Yönergesi madde 16
- 47 BİLSEM Yönergesi madde 16
- 48 BİLSEM Yönergesi madde 17
- 49 Akarsu a.g.k. s.43
- 50 www.tuycev.org html. (05.04.2009)
- 51 www.üstünyetenek.org. Erişim tarihi: 05.07.2008
- 52 MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği madde 21
- 53 MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği madde 32
- 54 Özbay, Y., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara, 2004. s. 101
- 55 Yıldırım, İ., Bireyi Tanımlama Teknikleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara. 2003, s.11
- 56 Keskinoglu, Ş. Keşfeden Zekâ İstanbul, 2009, s. 19
- 57 Alaylıoğlu, R. ve A. Oğuzkan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İstanbul, 1976. s. 347
- 58 Vural, B., Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka. İstanbul. 2004. s.3
- 59 Yörükoğlu, A., Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara. 1991 s.106
- 60 Akboy, R. Eğitim Psikolojisi. Konya. 2000, s.34
- 61 Onur, B., Gelişim Psikolojisi. 5. Baskı, Ankara, 2000. s. 17

- 62 Önder, N. K. “Raven’in The Coloured Progressive Matrices Sets: A, Ab, B Test’inin İlkokul Çocuklarına Uygulama Sonuçları”, V. Ulusal Psikoloji Kongresi. Psikoloji-Seminer Dergisi. Özel Sayı: 8, İzmir:, 1990. s.33

- 63 Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi- Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Ön Raporu İstanbul, 2004. s.8
- 64 Keskinoglu, Ş. Keşfeden Zekâ İstanbul, 2009, s. 19
- 65 Cansev, G. Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri. İstanbul. 1982, s. 64
- 66 www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html (05.03.2009)
- 67 Keskinoglu, Ş. a.g.k. s. 22
- 68 Uğurel-Ş., Gençlik Psikolojisi. İstanbul, 1984. s. 5
- 69 Akarsu, F. Üstün Yetenekli Çocuklar, Aileler ve Sorunları. Ankara. 2001, s.9
- 70 www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html (05.03.2009)
- 71 Bacanlı, H. Gelişim ve Öğrenme. Ankara: 1999 s.84
- 72 Dağlıoğlu, H, E, İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara, 1995 s. 7
- 73 Dağlıoğlu, H, E, İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara, 1995 s. 8
- 74 www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/mr.htm.06.02.2009
- 75 Önder a.g.k. s. 210
- 76 Özgüven İ.E. Psikolojik Testler Ankara 2000, s. 208
- 77 Keskinoglu, a.g.k. s.27
- 78 www.orgm.gov.tr. Html (08.05.2009)

- 79 Tunalı, a.g.t. s.45
- 80 Tunalı, a.g.t. s.46
- 81 Keskinoglu, a.g.k. s.37
- 82 Uzun, M. Üstün veya Özel Yeteneklilik Nedir? Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı.İstanbul, 2004 s:18
- 83 www.orgm.gov.tr. html (08.05.2009)
- 84 www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html (05.03.2009)
- 85 Uzun, a.g.k. s:19
- 86 www.orgm.gov.tr. Html (08.05.2009)
- 87 www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html (05.03.2009)
- 88 Keskinoglu, a.g.k. s.29
- 89 www.orgm.gov.tr. html (08.05.2009)
- 90 Özgüven, a.g.k. s. 209
- 91 www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html (05.03.2009)
- 92 www.mkara44.sitemynet.com/html (03.15.2009)
- 93 Özgüven, a.g.k. s. 208
- 94 www.mkara44.sitemynet.com/html (03.15.2009)
- 95 www.orgm.gov.tr. html (08.05.2009)
- 96 www.orgm.gov.tr. html (08.05.2009)
- 97 www.aneyiz.biz/haber/haberdtl.html-Temur, B. (05.04.2009)
- 98 www.mkara44.sitemynet.com/html (03.15.2009)
- 99 Akay, A. Eğitim Psikolojisi. Ankara: 1992 s.57
- 100 Akay, A. a. g.k. s.57
- 101 Akay, A. a.g.k. s.58

- 102 Akay, A.a.g.k. s.59
- 103 Akarsu, a,g,k, s.11
- 104 Saban, A. Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim. Ankara. 2001, s. 15
- 105 Keskinoglu, a.g.k. s.49
- 106 Ülgen, G., Eğitim Psikolojisi: Birey ve Öğrenme. Ankara, 1995. s. 34
- 107 Akarsu, F. a,g,k, s. 13
- 108 Keskinoglu,Ş. a.g.k. s.51
- 109 Nazik, İ. Çocuk Ruh sağlığı, Ankara, 2003 s.24
- 110 Ataman, A. Özel Eğitim. Eskişehir 1998 s. 22
- 111 Davasligil, Ü. Raven'in Standard Progressive Matrices Testi'nin Normal ve Normal-Üstü Öğrencilerin İleriki Matematik Başarılarını Kestirebilmesi. İstanbul: Bildiriler kitabı 1994, s.22
- 112 Ataman, A. Aileler ve Öğretmenler Üstün Zekâlı Çocuklara Nasıl Yardımcı Olabilir. Özel Eğitimde Aile Sempozyumu. Ankara. 2000 s.123.
- 113 Özsoy Y., "Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Eskişehir:. 1984 s.26
- 114 Ersoy, Özlem - Avcı Neslihan, Özel Eğitim, İstanbul- 2001 s.4
- 115 Yavuzer, H. Üstün Yetenekli Çocuk Görüşleri Kitabı İstanbul, 2004 s.145
- 116 Özsoy Yahya, a.g.d s.26
- 117 Çağlar, D.Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri, Makaleler Kitabı, İstanbul. 2004, s.48
- 118 Akarsu F. a,g,k, s.63
- 119 Özsoy, Y. Özyürek, M. Eripek. S. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar. Ankara. 1989 s.33
- 120 BİLSEM Yönergesi madde 10

- 121 BİLSEM Yönergesi madde 11
- 122 Ataman, A. Özel Eğitim. Eskişehir 1998. s.45
- 123 Şahin, A. (1996). Üstün Yetenek. Yaşadıkça Eğitim. Sayı: 47 İstanbul s.25
- 124 Dağlıoğlu ,H.E. Anaokuluna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Üstün Yetenekli Çocuklar Arasından Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2002 s. 9
- 126 Ataman, A. ve Ark. Özel Eğitime Giriş. Ankara: 2003 s. 177
- 127 Ataman, A. ve Ark. a,g,k, s. 177
- 128 Ataman, A. & Ark. a,g,k, s. 177
- 129 Gökdere, M; Çepni, S. Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (2), 2003 s. 93.
- 130 Keskinoglu,Ş. a.g.k. s.77
- 131 Özsoy,Y., H.Saldıroğlu ve M.Sever Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Ön Raporu. Ankara 1991s. 18
- 132 Kulaksızoğlu, A.Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2004 s.19
- 133 Ersoy, Ö.- Avcı, N.,Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Eğitimleri “Özel Eğitim”, İstanbul, 2001, s.7.
- 134 Enç, 1973 a.g.k. s.112
- 135 Ersoy, Ö.- Avcı, a.g.k. s.8
- 136 Keskinoglu,Ş. a.g.k. s.83
- 137 Ataman, a,g,k, s.191
- 138 Ataman, a,g,k, s.192.
- 139 Metin, a,g,k, s. 55
- 140 Ataman, a,g,k, s.194
- 141 Metin, a,g,k, s. 57

- 142 Metin, a,g,k, s. 57
- 143 Metin, a,g,k, s. 58
- 144 Temel, F. ve Çaltık, İ. Alternatif Eğitim: Ev Okulu Uygulamaları.
- 145 Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu, s.21-19 2002 s. 21
- 146 Metin, a,g,k, s. 57
- 147 Temel, a,g,k, s. 21
- 148 Temel, a,g,k, s. 21
- 149 Keskinoglu, a.g.k. s.88
- 150 Keskinoglu, a.g.k. s.92
- 151 www.geocities.com (15.17.2009)
- 152 Keskinoglu, a.g.k. s.94
- 153 Keskinoglu, a.g.k. s.93
- 154 Akarsu, F. a,g,k, s. 37
- 155 Akarsu, F. a,g,k, s. 37
- 156 Akarsu, F. a,g,k, s. 38
- 157 Dağlıoğlu, H, E. İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 1995 s.58
- 158 Akarsu, F. a,g,k, s. 39
- 159 Akarsu, F. a,g,k, s. 39
- 160 Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. İstanbul. 2004 s. 43
- 161 Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu a,g,k, s. 46
- 162 Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu a,g,k, s. 46
- 163 Enç M., Çağlar D., Özsoy Y. (1975). Özel Eğitime Giriş. Ankara

Üniversitesi, s.18

164 Durum Tespit Raporu a.g.k. s.44

165 Kırk, S. A. (1972). Educating Exceptional Children.U.S.A. : Houghton Mifflin Company Akt: Ataman 2008 s.13

166 Davaslıgil O. Raven'ın Progresif Matrisler Testinin Normal ve Normal Üstün Öğrencilerin ileriki Matematik Başarılarını Kestirebilmesi. 8. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (21-23 Eylül 1994-İzmir). Ankara. 1994 s.35

167 Ömeroğlu E. Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaşındaki Kız ve Erkek Çocukların Zeka ve Yaratıcılık Seviyeleri Arasındaki İlişkinin incelenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara. 1986 s.114

168 Akdoğan E. ilkokul 2. Sınıfa Devam Eden Çocukların Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin SED Arasındaki ilişkisinin İncelenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara. 1992 s.179

169 Civelek A. H. Üstün Yeteneğin Teşhisinde bir Durum Tespit Araştırması. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara. 1985 s.143

170 Önder, N. K. "Raven'in The Coloured Progressive Matrices Sets: A, Ab, B Test'inin İlkokul Çocuklarına Uygulama Sonuçları", V. Ulusal Psikoloji Kongresi. Psikoloji-Seminer Dergisi. Özel Sayı: 8, İzmir, 1990.

171 Tekbaş, D. Kaynaştırma Ortamında Üstün Zekalı Çocuğa Uygulanan Zenginleştirme Programı Hakkında Örnek Olay İncelemesi Ve Programın Etkililiğine İlişkin Bir Araştırma. Ankara.: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2004 s.121

172 Akarsu a,g,k, s.45

173 Dağlıoğlu, H.E. Anaokuluna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Üstün Yetenekli Çocuklar Arasından Matematik Alanında Üstün

Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2002

174 Burak, M.E. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramlarına İlişkin Bir Araştırma. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 1995 s. 2

175 Ataman, A. Ankara İli Resmi Şehir İlkokullarındaki Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi) 1982

176 Ataman, A. Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitsel Sorunları Ankara Fen Lisesi'nde Bir Araştırma. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 1976

177 Gökdere, M. ve S.Çepni Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen Öğretmenlerinin Hizmet İçi İhtiyaçlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma. G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2004 sayfa 14

178 Tür, G.. İlkokul Öğrencilerinin Yaratıcılık Zeka Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 1979

179 Güngörmüş, O. Babanın Çocuğun Zekası Akademik Başarısı Ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 1992.

Kaynakça

Akboy, R. Eğitim Psikolojisi. Konya, 2000.

Akarsu, F. Üstün Yetenekli Çocuklar, Aileler ve Sorunları. Ankara, 2001.

Akay, A. Eğitim Psikolojisi. Ankara, 1992.

Akdoğan E. ilkokul 2. Sınıfı Devam Eden Çocukların Yaratıcılık Düzeyleri ile Ailenin SED Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara,1992.

Akkutay, Ü. Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi. İstanbul, 2004.

Akkanat, H. “Üstün veya Özel Yetenekliler” Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. Seçilmiş Makaleler Kitabı, İstanbul, 2004.

Alaylıoğlu, R. ve A. Oğuzkan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İstanbul, 1976.

Ataman, A. Özel Eğitim. Eskişehir, 1998.

Ataman, A. Ankara İli Resmi Şehir İlkokullarındaki Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi) Ankara, 1982.

Ataman, A., Aileler ve Öğretmenler Üstün Zekalı Çocuklara Nasıl Yar-

dımcı Olabilir. Özel Eğitimde Aile Sempozyumu. Ankara, 2000.

Ataman, A., Özel Eğitim. Eskişehir, 1998.

Ataman, A. Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitsel Sorunları Ankara Fen Lisesi'nde Bir Araştırma. A.Ü. Eğitim Fakültesi(Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara,1976.

Ataman, A., Türkiye'de Özel Eğitime Yeni Yaklaşımlar. Milli Eğitim Dergisi, 136, 22-23. 1997

Bacanlı, H. Gelişim ve Öğrenme. Ankara: 1999.

Burak, M.E. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramlarına İlişkin Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)Ankara, 1995.

Çağlar, D. . Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı. İstanbul, 2004.

Cansev, G. Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri. İstanbul, 1982.

Civelek A. H. Üstün Yeteneğin Teşhisinde bir Durum Tespit Araştırması. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara, 1985.

Çamurlu Abdullah, “Üstün veya Özel Yetenekli Çocuklar ve Bilim ve Sanat Merkezleri”, Eğitim Dergisi, Sayı: 1, Ankara, 2001.

Dağlıoğlu, H, E, İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara, 1995.

Dağlıoğlu ,H.E. Anaokuluna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Üstün Yetenekli Çocuklar Arasından Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi,Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) 2002.

Dağlıoğlu, H. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubunda ve Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olan Çocukların Sosyodemografik Özellikler Bakımından İncelenmesi. Bildiriler Kitabı İstanbul, 2004.

Davaslıgil, Ü. Yüksek Matematik Yeteneğinin Erken Kestirimi. Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2004.

Davaslıgil Ü Raven'ın Progresif Matrisler Testinin Normal ve Normal Üstün Öğrencilerin ileriki Matematik Başarılarının Kestirebilmesi. 8. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (21-23 Eylül 1994-İzmir). Ankara, 1994.

Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. İstanbul, 2004.

Enç , M., Üstün Beyin Gücü. Ankara, 1973.

Enç M., Çağlar D., Özsoy Y. Özel Eğitime Giriş. Ankara, 1975.

Enç, M. Üstün Beyin Gücü. II. Baskı. Ankara, 2005.

Ersoy, Ö.- Avcı, N.,Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Eğitimleri “Özel Eğitim” İstanbul, 2001.

Gökdere, M; Çepni, S. Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (2), 2003.

Gökdere, M. ve S.Çepni Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen Öğretmenlerinin Hizmet İçi İhtiyaçlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma. G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2004.

Güngörmüş, O. Babanın Çocuğun Zekâsı Akademik Başarısı Ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul, 1992.

İpşirli, M “Enderun”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1995.

Keskinoğlu, Ş. Keşfeden Zekâ İstanbul, 2009.

Kırk, S. A. Educating Exceptional Children (2. Baskı).U.S.A. : Houghton Mifflin Company 1972, Akt: Ataman 2008.

Kulaksızoğlu, Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2004.

Metin, N. Üstün Yetenekli Çocuklar. Ankara, 1999.

Milli Eğitim Bakanlığı. Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) Yönergesi. Ankara. 2001.

Nazik, Çocuk Ruh sağlığı, Ankara, 2003.

Özsoy,Y., H. Saldıroğlu ve M. Sever Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Ön Raporu. Ankara, 1991.

Onur, B., Gelişim Psikolojisi. 5. Baskı, Ankara, 2000.

Önder, N. K. “Raven’in The Coloured Progressive Matrices Sets: A, Ab, B Test’inin İlkokul Çocuklarına Uygulama Sonuçları”, V. Ulusal Psikoloji Kongresi. Psikoloji-Seminer Dergisi. Özel Sayı: 8, İzmir, 1990.

Ömeroğlu E. Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaşındaki Kız ve Erkek Çocukların Zeka ve Yaratıcılık Seviyeleri Arasındaki İlişkinin incelenmesi.

H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara, 1986.Özbay, Y., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara, 2004.

Özsoy Yahya, “Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri”, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Eskişehir, 1984.

Özsoy, Y. Özyürek, M. Eripek. S., Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar. II. Baskı, Ankara, 1989.

Özgüven, İ.E. Psikolojik Testler, Ankara, 2000.

Pakalın, M. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993.

Rehber Ansiklopedisi, Enderun maddesi, İstanbul, 1993,Saban, A. Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim. Ankara, 2001.

Sakaoğlu, N. Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul, 2003. Selçuk, Z. Eğitim Psikolojisi, 1994. Seydi, A. Teşrifat ve Teşkilatımız, 1995.

Sisk, D. . Üstünlerin yaratıcı öğretimi (Çev. N. Tarhan). Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi. (Orijinal eserin yayın tarihi 1987). 1996.

Şahin, A. Üstün Yetenek. Yaşadıkça Eğitim. Sayı: 47 İstanbul, 1996.

Şükûn, Z. Farsça-Türkçe Lügat, İstanbul, 1996.

Tekbaş, D. Kaynaştırma Ortamında Üstün Zekâlı Çocuğa Uygulanan Zenginleştirme Programı Hakkında Örnek Olay İncelemesi Ve Progra-

mın Etkililiğine İlişkin Bir Araştırma. Ankara.: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, 2004.

Temel, F. Ve Çatlak, İ. Alternatif Eğitim: Ev Okulu Uygulamaları. Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu, İstanbul, 2002.

Tezcan, M. Eğitim Sosyolojisi. Ankara, 1997.

Tunalı, S. Raven Standart İlerleyen Matrisler Testinin 8-9 yaş çocukları üzerinde geçerlik güvenirlik ve ön norm çalışması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Üstün Zekalıların Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul, 2007.

Tür, G. İlkokul Öğrencilerinin Yaratıcılık Zeka Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara, 1979

Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi- Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Ön Raporu-(1. Baskı). İstanbul, 2004.

Uğurel-Ş., Gençlik Psikolojisi. 2. Baskı, İstanbul, 1984.

Uzun, A., Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ana-babanın öğrenim durumu, ailenin ekonomik durumu, öğretmen cinsiyeti, akademik başarı, bilim ve sanat merkezine giriş alanı arasındaki ilişkiler nelerdir?. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. 2006.

Ülgen, G., Eğitim Psikolojisi: Birey ve Öğrenme. 2. Baskı, Ankara, 1995.

Vural, B., Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka. İstanbul. 2004.

www.mkara44.sitemynet.com/html (03.15.2009)

www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/mr.htm. (06.02.2009)

www.tuycev.org/html. (05.04.2009)

www.ogm.meb.gov.tr.(15.06.2009)

www.idilbiret.eu/tr.(15.17.2009).

www.geocities.com (15.17.2009)

www.istanbulbilsem.meb.k12.tr.(04.03.2009)

www.anneyiz.biz/haber/haberdtl.php-Temur, B. (08.03.2009)

www.hemsire.gen.tr/makale-21-Zeka-testleri-onemi-ve-gecerlilik.html
(08.05.2009)

www.ustunyetenek.org. 05.07.2008

Yeşilyaprak, B., ve Diğerleri. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara, 2002.

Yıldırım, İ., Bireyi Tanımlama Teknikleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara, 2003.

Yörükoğlu, A., Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara, 1991.